

ב"ה

ואביטה

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

מיוחד סמינר "הגיון לבי"

הגיון לבי (1): שש רמות של סתירה | עמ' ב
יום הולדת ע"ג לרב ובר מצוה ליונתן-חיים שי' מנוסי

הגיון לבי (2): ההגיון הקוואנטי של יצחק אבינו | עמ' טז
סעודת ר"ח כסלו לע"נ ר' ראובן מרנץ ע"ה

הגיון לבי (3): or&And | עמ' ל
בר מצוה דב-בער שי' גנוט

הגיון לבי (4): סוד החשמל וסוד הבינוני | עמ' לט
ברית אור-ישראל שי' גרונר

הילולת רבי הלל מפאריטש | עמ' מז
רמ"ח אותיות - קכא, קלה, קמו, קמט, ריד

תניא - אגרת הקדש ד | עמ' נג
שבת קדש פרשת ואתחנן, י"ג מנחם-אב ע"ז - כפר חב"ד

שיחת "בואכם לשלום" עם השבים מהודו | עמ' ס
השבים: דוד-אור ואורה שחר, מיכאל עיני ונפתלי פרל

דבר יום ביומו - פרשת ויחי | עמ' סב

ניגון 381 | עמ' סו

יוצא לאור לקראת שבת פרשת ויחי תשע"ח

לקבלת השיעורים: itielgi@pnimi.org.il

לקבלת סרטוני הוואצאפ: 0507951105

יום ה-חן, אור לכ"ה מרחשון ע"ז - כפר חב"ד הגיון לבי (1): שש רמות של סתירה

יום הולדת ע"ג לרב ובר מצוה ליונתן-חיים שי' מנוסי

חקיו ומשפטיו לישראל", כמו ששמענו במאמר), ו-**אהבה**. המדה של אברהם אבינו, "אברהם אהבי", היא מדת האהבה ועליו כתוב אחד – "אחד היה אברהם" ו"כי אחד קראתיו", הוא **אחד** והוא **אהבה**. כתוב בתניא – אדמו"ר הזקן מביא בשם רבו, הרב המגיד ממעזריטש – ש"אחד האמת" (המורגש במי שלו אהבת האמת, שהיא אהבה אמתית) מתגלה דווקא בספירת החכמה.

אם כן, יש **אחד** שמתגלה בגיל בר מצוה – על ה"אחד" הזה כתוב בתשורה², שהוא "סוד ישוב הדעת", שבר מצוה מקבל דעת והדעת היא הכח ליישב סתירות, מדת "וכן שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם" ב-יג מדות שהתורה נדרשת בהן, כח הכרעה, כח ששייך למשה רבינו דווקא, שנקרא "**דעת המכריע**" (בגימטריא **דעת משה**). ואכן ה"יבא" הראשון בתורה – "הכל הולך אחר הפתיחה" – הוא "עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים" (על דרך "עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם"), **שילה** בגימטריא **משה** ("יבא **שילה**" בגימטריא **משיח** – "הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון"), סוד הכתוב השלישי (**שילה-שלישי**, ונקרא על שם שלה, הבן השלישי של יהודה, המכריע בין שני המכחישים, ער ואונן. **שילה השלישי** = **משה הקדוש ברוך הוא** =

א. בר מצוה משותף

ניגנו^א את הניגון החדש של הרב. ישר כח לאחיה על הניגון.

לידה מחדש בגיל 60

מזל טוב מזל טוב. לי וליונתן יש בר מצוה משותף בכ"ח חשוון, יום ה-חן של השנה, "חן חן", יונתן בן 13 שנה היום, שלש עשרה שנה ויום אחד, וגם אני זכיתי ל'בר מצוה'. הגמרא מספרת במסכת מועד קטן – הדרשה עסקה בהנחת תפלין בחול המועד – שכאשר רב יוסף הגיע לגיל ששים הוא עשה יום טוב לרבנן. למה דווקא שנה זו? כתוב שבגיל 60 אדם נפטר מדין כרת, ולכן הוא עשה יום טוב לרבנן. מכאן אפשר לומר שבגיל ששים אדם בעצם נולד מחדש, לכן כשהוא מגיע לגיל **עג** יש לו בר מצוה, אז גם אני בן שלש עשרה ויום. גם אחרי שיונתן יהיה בן ששים שנה יהיה לו עוד פעם בר מצוה.

הקשר בין יג ל-עג – שתי מדרגות "אחד"

נחזק את הקשר בין בר-מצוה ליום הולדת שבעים ושלוש:

חז"ל אומרים בפרקי אבות "בן ששים לזקנה" ועל הפסוק "והדרת פני זקן" דורשים "זה קנה חכמה" – **חכמה היינו עג**.

עוד דבר, יש שתי מלים חשובות של יג – **אחד**, "ומי כעמך כישראל גוי **אחד** בארץ" (מה שכתוב בתפלין דמארי עלמא, שהרי "מגיד דבריו ליעקב

² מאמר "סוד ישוב הדעת" – עיבוד ועריכה של התוועדות אור ל-ג' שבט תשע"ב (ראה שיעורים והתוועדות תשע"ב ח"ב עמ' תפד ואילך).

^א נרשם על ידי איתיאל גלעד. לא מוגה.

ששנים יחד **אלהים** – יכולים להיות עוד הרבה, מה מיוחד ב-13 ו-73? קודם כל נאמר לו, לאותו אפיקורס קטן, שתשים לב שגם 13 וגם 73 הם מספרים ראשוניים. יפה, אז יש לי פה חלוקה של 86 לשני מספרים ראשוניים, השביעי ("כל השביעיין חביבין") וה-22 בסדרת הראשוניים. מה היחס בין 7 ל-22? פאי, פירוש הגר"א הראשון על ספר יצירה, כידוע, היחס בין עיגולים ליושר. 73 הוא הראשוני ה-22, המקיף, ו-13 הוא הראשוני ה-7, שהוא הקוטר, הפנימי, היושר.

בכל אופן, הספקן שלנו יאמר – אולי יש עוד חלוקות של 86 כדי לקיים את הפסוק "אני אמרתי אלהים אתם", "מיעוט רבים שנים", בהן כל מספר הוא ראשוני. אני אומר לו – טוב, נבדוק. יש עוד. אם נתחיל מהתחלה – 1 ו-85 לא, 85 הוא לא ראשוני. לא נדון בכלל על מספרים זוגיים אחרי 2, שרק הוא ראשוני. 3 ו-83 כבר שניהם ראשוניים – עובד. 5 לא עובד, כי 81 לא ראשוני. 7 ו-79 הם כן שני ראשוניים. 11 לא, כי 75 לא ראשוני. 13 טוב – 13 ו-73 כנ"ל. 17 לא, כי 69 לא ראשוני. מה לגבי 19? 67 הוא כן ראשוני – עובד. הראשוני הבא הוא 23, אבל 63 לא. הראשוני שאחריו 29, אבל 57 לא ראשוני. 31 לא, כי בן זוגו 55. 37-49 לא, 41-45 גם לא. נשאר רק לחלק חצי-חצי, 43-43, ו-43 הוא ראשוני. אז כמה זוגות של ראשוניים יש שנותנים **אלהים**? 3-83, 7-79, 13-73, 19-67, 43-43. מה יכול להיות הסוד של חמש אפשרויות לחלק את שם אלקים לשני ראשוניים? יש בקבלה סוד של ה שמות אלקים, ה גבורות המתפשטות מהחסד עד ההוד. העיקר ביניהם הוא שם אלקים האמצעי, השלישי משני הכיוונים – אנחנו, 73-13, שם אלקים של התפארת, שהוא אהבת ישראל.

אם הייתי עושה אותו תרגיל על שם הוי', כמה זוגות היו? הרבה יותר קל – רק שלשה, 23-3, 7-19, 13-13. מהם ג"פ הוי'? ברכת כהנים – יש כאן הרבה כהנים בקהל – שם של **יב** אותיות.

נשים לב שבחמשת החלוקות של שם אלקים יש **חכמה** (73, שעם 13) ו-**בינה** (67, שיחד עם 19)

1000, סוד אלף אורות שנתנו למשה רבינו במתן תורה, סוד נשמת **ישראל בעל שם טוב**, אותו **תלמיד ותיק** שכל חידושיו המופלאים כבר נאמרו למשה מסיני. וביחד עם "**עד שיבא הכתוב**" = 1820, **סוד פעמים הוי'** – "**סוד הוי'** ליראיו ובריתו להודיעם" – מספר שמות הוי' ב"ה בכל התורה כולה). את הדעת הזו, של "[עד שיבא] הכתוב השלישי [ויכריע ביניהם]", הבר-מצוה מקבל היום. "אחד האמת", עוד יותר פנימי ועצמי באחדות ה', מתגלה דווקא בחכמה.

זהו עוד רמז שמקשר בין גיל 13 לגיל 73, גילוי האחד – אחד בכלל מתגלה כבר מצוה ו'אחד האמת" בגיל **עג**. יהי רצון שנזכה לזה, להתגלות "אחד האמת". מהו "אחד האמת"? אחד שהוא גם יחיד, לא רק אחד. נידון בחסידות למה אומרים "הוי' אחד", הרי יותר גבוה לומר 'הוי' יחיד', אבל אחד האמת הוא אותו אחד שכולל בעצמו גם את היחיד, "אחד יחיד ומיוחד".

אם כן, אמרנו שלשה דברים שקושרים בין בר מצוה ליום הולדת עג, לומר שאנחנו שנינו חוגגים בר מצוה. במלים פשוטות, יונתן נולד כשהגעתי לגיל ששים – הוא הסימן שהתפטרתי מכרת, מזל טוב מזל טוב.

"אני אמרתי אלהים אתם"

נאמר גימטריא שקשורה לשני ימי הולדת יחד: אמרנו שהולכים יחד גיל 13 וגיל 73, אותו דבר במהדורה שניה. כמה שנים יחד 13 ו-73? **אלהים**. כמה שנה **יונתן**? ו"פ **אלהים**, שם אלקים פנים ואחור (**א אל אלה אלהי אלהים אלהים להים הים ים ס**). כלומר, יש כאן שלמות של שם אלקים. ה' ברא את העולם כדי שנהיה אלקים – "אני אמרתי אלהים אתם". ה' רצה שכולנו, כל היהודים, נהיה אלקים. הוא אומר "אתם", מיעוט רבים שנים, שצריך שני יהודים, אחד בן 13 ואחד בן 73, וביחד "**אלהים אתם**", אף אחד מאתנו לבד לא אלקים.

אם כבר אמרנו זאת יכול לבוא הספקן, המתנגד, ולומר שאם "**אלהים אתם**" היינו שני גילאים

בחדר (כאן יש הרבה יותר מזה) כדי שיהיו יותר מ-50 אחוז סיכוי שלשנים מהם יהיה אותו יום הולדת. מתי ההסתברות מגיעה ל-99.99 אחוז שיהיו שני אנשים עם אותו יום הולדת? אפשר לחשוב 300, אבל מספיק 70 אנשים – יש כאן יותר משבעים, כן ירבו – כדי שהסיכוי שלשנים מאתנו יהיה אותו יום הולדת יהיה כמעט מאה אחוז.

חוץ מהדבר היפה, שיש פה שני אנשים עם אותו יום הולדת שיושבים יחד – ויתכן שיש עוד כמה אנשים בצבור שהיום יום ההולדת שלהם, יום של "מזל גובר" ("מזל גובר" = רפח, המזל-גובר הוא הכח לברר את רפח הניצוצין שנפלו לתוך המציאות עם שבירת הכלים, והוא הכח להשלים את השליחות עבורה ירדה הנשמה לתוך הגוף) – אמרנו את הווארט הזה, כי הענין של ליישב סתירות והענין של לחוות אמתות שהן קונטרה-אינטואיטיביות מאד קשורים אחד לשני. הנושא של התשורה, היכולת ליישב סתירות, כולל בעצמו גם את היכולת להתייחס לסתירות בכל רמות החיים – כמו שנפרט אחר כך – וגם את היכולת שיתיישבו בדעת אמתות קונטרה-אינטואיטיביות, שבעצם כל המדע היום בנוי על אמתות כאלה. קיום המצוות – מצוה מלשון צוותא – קשור גם ליכולת לשאת הפכים, גם לקלוט אמתות כאלה וגם ליישב סתירות, כמו שכתוב בתשורה.

ב. סתירות באמונה ובתורה

נפתח את השיחה בכך שבכל מישורי החיים ישנן סתירות, יש דברים שאינם קומון-סנס בכלל, אמתות כאלה. נגדיר שש רמות או סוגים של ענינים שיש בהם סתירות שצריך ליישב אותן. כמו שאמרנו, או פרדוקסים, או דברים שנראים נגד השכל הישר – לשם כך צריך דעת של בר מצוה, "אחד", וגם להגיע ל"אחד האמת".

ו-דעה (79, שיחד עם 7). **חכמה** ממוקמת בדיוק באמצע בין דעה (פלוס 6) ו-בינה (מינוס 6). רק **יונתן** הוא **אלהים** פנים ואחור, כנ"ל. יש לבר מצוה עוד שם, חיים: **יונתן חיים** עולה ח"פ **חכמה** – קשר מובהק לחכמה. לחיים לחיים.

יג פעמים 86 עולה **"שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"**. צריך בבר מצוה לקבל את עול כל **תריג** מצוות התורה. כמה שוה **תריג**? ביטוי שעוד נזכיר – **"בעל השור"** (סוד "ובעל השור נקי" שקשור למזל "ונקה", המדה הי"ג של י"ג מדות הרחמים שכנגד המדה הי"ג שהתורה נדרשת בה, עליו מדובר בתשורה שחולקה). **בעל שוה אמונה ו-השור** ז"פ **חכמה**. ידוע ש-**רמח** עולה **אמונה** ועוד **חכמה-חכמה** ו-**שסה** עולה ה"פ **חכמה**. נמצא ש-**תריג** (המתחלק ל-**רמח** ו-**שסה**) = **אמונה** ועוד ז פעמים **חכמה**, שבע חכמות (המתחלקות לשתיים וחמש, סוד ז-הב כנודע). והוא סוד הביטוי **"בעל השור"** – **בעל אמונה, השור** = ז פעמים **חכמה**. נמצא שבר מצוה מקבל **תריג** מצוות ונעשה **בעל השור** – "ובעל השור נקי", הוא גם מתחיל דף נקי והוא גם מגיע לתיקון "ונקה".

בכל **תריג** מצוות יש אחת שהיא כלל גדול, כוללת את כולם – **אהבת ישראל**, היא העיקר. 13 כפול 73 עולה **אהבת ישראל**. רק צריך להכפיל את הגילאים שלנו, 13 ו-73, ומקבלים **אהבת ישראל**, שכוללת את כל התורה כולה.

ההסתברות של שני בעלי יום הולדת זהה

בכלל, יש שאלה בתורת ההסתברות: מה ההסתברות שיש פה שני אנשים בחדר עם אותו יום הולדת? כמה אנשים צריכים להיות כאן כדי שיהיה יותר מחמשים אחוז סיכוי לשנים עם אותו יום הולדת. זו דוגמה לתופעה קונטרה-אינטואיטיבית, נגד הקומון-סנס, השכל האנושי הפשוט. אפשר לחשוב שאם יש 365 ימות שנת החמה צריך כ-150 אנשים כדי שיהיה סיכוי כזה, אבל ראה זה פלא – לפי תורת ההסתברות (ולא בשמים להראות זאת) – מספיק שיהיו 23 אנשים

סתירות בתורה – מחלוקות ו"שני כתובים המכחישים זה את זה"

הרמה השניה של סתירות היא סתירות בתוך התורה עצמה, כאילו לומר שהתורה סותרת את עצמה. זהו בעצם הנושא של "שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם". על כך מדובר במאמר שכתשורה לבר מצוה.

אבל בעצם, יותר מזה, כל התורה כולה בנויה על "שני כתובים המכחישים זה את זה". הרי כל התורה שלנו, בפרט התורה שבעל פה, אבל גם בתוך התורה שבכתב – הכל בנוי על מחלוקת (דהיינו דעות חלוקות – דעת אברהם, חסד, לעומת דעת יצחק, גבורה; דעת משה, נצח, לעומת דעת אהרן, הוד וכו'). והיינו בסוד "מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, גם לתורה הקדומה" – כל ענין התורה הוא לתת ביטוי לדעות השונות של נשמות ישראל בהן נמלך הקב"ה אם לברוא את העולם). מחלוקת היא סתירה.

עוד מעט נרחיב לגבי הכלל ש"אין מחלוקת במציאות". כעת מדברים על מחלוקות – דהיינו סתירות – בתוך התורה. לפי מה שאנחנו כעת רוצים להבהיר, זו הרמה השניה של הסתירות.

ישב סתירות ויכולת לחזור לאמונה

עם כל הסתירות האלה בר מצוה כבר מסוגל להתמודד. באמת כתוב כאן בחוברת שיש שתי צורות של התמודדות עם סתירות – יש התמודדות שהיא ישיבה על הדבר עד שיתיישב, "עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם", אבל יש גם את המדה ה-יג ב-יג מדות הרחמים, שמכוונת כנגד המדה ה-יג בה התורה נדרשת, וידוע ש"ונקה" שוה "איני יודע", שער הנון. אור אמא יונק ממזל ה-יג, "ונקה", "ובעל השור נקי" – נקי מנכסיו. זו המדרגה שנקראת "תכלית הידיעה שלא נדע", שאחרי כל המאמץ לשבת וליישב את הסתירה – בסוף אני מרים ידים ואומר "איני יודע", אני חוזר לאמונה פשוטה.

סתירות באמונה – ידיעה ובחירה; בעית הרע; אחדות וריבוי

קודם יש סתירות באמונה. הרמה הכי גבוהה היא אמונה – אמונה בה', בעיקרי האמונה. יש שם סתירות. חשבתי לומר על הנושא כי במאמר שיש בתשורה, מבוסס על שיעור מפעם, מדובר על דוגמאות שלקוחות מהתורה – אבל כל הרמות של הסתירות שיש בחיים עדיין לא נכנסו. צריך להשלים את הנושא.

כמה דוגמאות של מה שנקרא סתירות באמונה: הסתירה הכי מפורסמת היא ידיעה ובחירה – איך יתכן שה' יודע הכל ועדיין יש לי בחירה חפשית, שהיא יסוד היסודות של היהדות. אין סוף דיו נשפך על הבעיה הזו.

בעיה אחרת, שאצל הרבה אנשים היא בעיה הרבה יותר חמורה – בעית הרע. איך יתכן שהקב"ה, שכולו טוב, שהוא עצם הטוב, עושה דברים רעים לכאורה, למראית עינינו, כמו השואה לדוגמה?! בגלל קושיא זו הרבה מאד יהודים אבדו את האמונה. זה לא מוצדק ולא יהודי, כי יהודי יכול לסבול זאת, אבל בשכל האנושי כן מוצדק – יש כאן איזו סתירה, איך טוב עושה רע?! זו דוגמה של סתירה ברמה הכי גבוהה של הנפש, ברמת האמונה.

אחר כך יש סתירה של אחדות וריבוי. זו סתירה של ההתבוננות בהתהוות של העולם – איך יכול להיות שמה' שהוא אחד, אחד פשוט בלי שום הרכבה חלילה, יוצא ריבוי, "מה רבו מעשיך הוי'".

אלה שלש דוגמאות – ויש עוד – של סתירות באמונה. צריך להתחזק באמונה עוד לפני שאני מגיע לתירוץ. כמובן, על כל אחת מהסתירות שאמרנו כאן צריך הרבה ישוב הדעת – הרבה זיץ-פלייש – לשבת, להתבונן ולהתעמק, להתפלל לה', שכולי האי ואולי אזכה לאיזה זיק של בהירות בענין. זה קשור לבר מצוה, כמו שכתוב בחוברת.

במציאות – האם כעת לילה או יום – לא תתכן מחלוקת.

יש המון ראיות-לכאורה להיפך, שיש בחז"ל הרבה מחלוקות גם במציאות. כל פעם שהרבי הביא את הכלל הזה, ש"אין מחלוקת במציאות", הוא הרי לא כותב שום דבר בלי מראה מקום – הוא תמיד מביא מראה מקום מהכללים של השדי חמד. מי שקורא את המקור שם – חיבור שלם בשדי חמד (ידוע שהרבי בעצמו ערך את השדי חמד וכתב את המפתחות שלו, הוא מאד בקי בו, וגם אמר שרבי בישראל צריך להיות בקי בשדי חמד, מאד-מאד החזיק ממנו) – כתוב בפירוש שלכלל הזה אין בדיוק מקור מובהק. מי שהכי משתמש בו בין האחרונים הוא התוספות יום טוב.

"אין מחלוקת במציאות" – על העבר או על העתיד?

מסקנת השדי חמד היא חד וחלק שמדובר רק כאשר ניתן לברר את המציאות. אם ניתן לברר את המציאות לא יתכן שתהיה מחלוקת במציאות – יאמרו לרבנים לכו תבררו את המציאות, או ככה או ככה. אבל במקום שאי אפשר לברר את המציאות – כגון שהדבר קרה בעבר, כמו כל המחלוקות שיש במסכת מדות למשל לגבי המדות והענינים שהיו בבית המקדש, שבזמן חז"ל כבר לא היה קיים, סיפור של העבר, אי אפשר לברר כי הבית כבר נחרב, ויש מחלוקות. כמו איך היה כתוב על ציץ הכהן גדול, "קדש להוי" בשורה אחת או שתיים, יש מחלוקות – היה בעבר, אי אפשר לברר, ויש מחלוקות. כל שכן וקל וחומר לגבי העתיד.

מה יעשה אליהו הנביא? מה התפקיד שלו? יש מחלוקת בחז"ל, הרמב"ם פוסק כדעה שלא בא לרחק ולא לקרב אלא לעשות שלום בעולם. ודאי שכאן המציאות תהיה כך או כך, תהיה מציאות, אבל כרגע איני יכול לברר את המציאות של העתיד, לכאורה. לכן אי אפשר לנקוט בכלל ש"אין מחלוקת במציאות" לגבי העתיד.

נחזור לסתירה באמונה של בעית הרע: מן הסתם רובנו ככולנו צריכים כן להתמודד עם סתירה זו, לחשוב עליה, ובסוף מן הסתם נרים ידיים – "ונקה". כי אין לי את "הכתוב השלישי" באמתחתי. אני מאמין שיבוא אליהו הנביא – תיקן, תשבי יתרץ קושיות ואבעיות, עוד תפקיד שלו – אך בינתים הוא עוד לא בא, ולכן אני צריך ללמוד איך לחיות עם סתירות. יש סתירות בחיים, ובעצם כל החיים הם סתירות.

בריאה מתוך סתירה

אולי עוד נסביר יותר שיש שיטות בפילוסופיה, גם אצל הגוים להבדיל, אבל יש לכך יסוד גם בתורת הסוד שלנו, שכל ההתהוות היא מתוך סתירה. אנחנו מדברים על "יש מאין", שה' ברא את העולם יש מאין. יש דעה שהבריאה היא 'יש מסתירה' – שכל פעם נחליף את המלה אין בסתירה (contradiction). שמתוך איזו סתירה עמוקה, סתירה שנוגדת את ההגיון – ברגע שיש סתירה קיומית כזו, או אין שלא נקרא לה – היא מולידה התהוות חדשה.

יש כזו שיטה, ובאותיות של קבלה וחסידות היא בעצם סוד הצמצום – שהתהוות העולמות היא על ידי שה' צמצם את עצמו. מה הכוונה שה' צמצם את עצמו? סתר את עצמו. ברגע שהוא סתר את עצמו, סוד הצמצום, החלה התהוות של משהו חדש. כמה שאמרנו עכשיו צריך להאריך הרבה, אבל אמרנו רק כדי שנתחיל לתת קצת טעם, געשמאק, בכל הנושא הזה של סתירות.

ג. "אין מחלוקת במציאות"

"אין מחלוקת במציאות" – המקור ב"שדי חמד"

יש כלל – שלא כתוב בפירוש בשום מקום בחז"ל, אבל האחרונים עשו ממנו כלל גדול ומצאו לו אסמכתא אצל הראשונים, ומי שמאד להוט עליו הוא הרבי – "אין מחלוקת במציאות". מחלוקת יכולה להיות בסברא, בהגדרה, אבל

שמי ובית הלל, כתוב (יצאה בת קול על מחלוקת ב"ש וב"ה) "אלו ואלו דברי אלהים חיים" אבל "הלכה כבית הלל". אם המחלוקת היא במציאות, זאת אומרת – בלשונו של רש"י, שלא משתמש בביטוי "מחלוקת במציאות", אבל עליה מדבר – שאחד הוא שקרן. לא יתכן שתהיה מחלוקת בה אחד משקר, כי "אלו ואלו דברי אלהים חיים" – חייב להיות ששתי הדעות אמת.

שיטת הרבי – כטעם רש"י

לכאורה שיטת הרבי היא לפי הסברה הזו, ש"אין מחלוקת במציאות" לא תלוי ביכולת לברר אלא רק האם במחלוקת הזו יצא שאי אפשר לומר "אלו ואלו דברי אלהים חיים". על כל מחלוקת במציאות – אפילו דבר שהיה, ואי אפשר לברר כלל, ויותר מזה, אפילו דבר שיהיה – לא יתכן שאחד משקר.

עוד מאמר מוסגר, שבנידון ה'בעיה' של הרבי עם השדי חמד – שמקצין ומתעקש כל כך על הכלל הזה, אין אף אחרון שמתעקש על הכלל הזה כמו הרבי, ממש עקשנות בטהרתה – יש כמה רבני חב"ד שניסו להבין מה קורה כאן. שוב, הרבי מצטט מהשדי חמד – לא כמו שכתוב בשדי חמד. יש כמה נסיונות ליישב את השיטה של הרבי בענין – לא נאריך – אבל לכאורה מה שעכשיו אמרנו הוא הפשט בדברי הרבי. לא ראיתי שמישהו שאומר כך בפשטות.

שני הטעמים – דעת תחתון ודעת עליון

מה ההבדל בין שני הטעמים האלה ל"אין מחלוקת במציאות", אם בגלל האפשרות לברר או בגלל העקרון של "אלו ואלו דברי אלהים חיים"? אם מעמיקים, זהו פשוט הבדל בין דעת עליון לדעת תחתון:

בדעת תחתון מה שעומד לפני – המציאות שלפני – היא מה שאני חווה ברגע הזה, בזמן הזה. עד כמה שאני מסוגל לברר את המציאות אני צריך לעשות זאת. לא יתכן ששני חכמים, שהם אנשים רציניים, יחלקו בדבר שאפשר לברר אותו. אבל אני לא נמצא בעבר, העבר בשבילי הוא אין,

כל זה דבר פשוט שיוצא מאותו שדי חמד, שהוא המקור היחיד שמביא הרבי לכלל של "אין מחלוקת במציאות". וראה זה פלא, הרבי מתעקש בכל מקום להשתמש בכלל הזה – תוך כדי שהוא מצטט את השדי חמד – ולשלול את המחלוקת במציאות גם לגבי העבר, ועיקר החידוש, אפילו לגבי העתיד.

שני טעמי "אין מחלוקת במציאות" – 'אפשר לברר' ו'לא יתכן צד לא-אמתי במחלוקת בתורה'

האחרונים אומרים שיש שני הסברים לכלל הזה, אם יש בכלל כזה כלל... הסבר אחד הוא מה שכתוב בשדי חמד, שהכוונה ב"אין מחלוקת במציאות" היא שאם אתה יכול לברר – לך תברר!

אפילו לומר כך לא כל כך פשוט, כי יש ירושלמי מפורש בפסחים האם אורז מחמיץ או לא – יש מחלוקת, אחד אומר שמחמיץ והשני אומר שלא מחמיץ. אומרים להם לכו, תעשו ניסוי, או שמחמיץ או שלא מחמיץ! הלכו, עשו ניסוי, כל אחד – מה קרה? בניסוי – עשו ניסוי מדעי, ניסוי במעבדה – בניסוי של מי שאמר שלא החמיץ האורז לא החמיץ ובניסוי של מי שאמר שמחמיץ החמיץ. אז אפשר לברר או שאי אפשר לברר? כל אחד עושה את הניסוי שלו, והתוצאה של הניסוי שלו היא כפי מה שהוא סובר. מה יוצא מזה? עדיין נשארים במחלוקת! זו הדוגמה בחז"ל של מחלוקת במציאות, שגם אחרי הניסוי נשארים במחלוקת – הניסוי לא עוזר כי יש שתי תוצאות סותרות. לא רק שהחכמים סותרים אחד את השני אלא גם הניסויים סותרים, וממילא נשארים במחלוקת. עד כאן טעם "אין מחלוקת במציאות" כל עוד אפשר לברר, אבל אם אי אפשר לברר יש מחלוקת.

אבל יש עוד טעם – הטעם של רש"י. מאד מענין שזהו רש"י מפורש והשדי חמד לא מביא אותו כלל. במסכת כתובות כתוב רש"י שיש כלל גדול בתורה ש"אלו ואלו דברי אלהים חיים" – אם שני חכמים אומרים דברים שונים, כמו בית

ככה או ככה. אבל לגבי העתיד, מי שיוודע קצת תיאורית הקוואנטום, איך אפשר לומר ברגע הזה שיהיה רק ככה ולא ככה? כל המדע היום – שספק גדול אם הרבי האמין בו, תיאורית היחסיות וכ"ש וק"ו תיאוריות הקוואנטום – אומר שרק כאשר הדבר יקרה אפשר לדעת איך הוא, וכעת יכול להיות כך וגם כך באופן שקול. ברגע הזה אי אפשר לומר שיהיה ככה ולא ככה.

מה הרבי בעצם אומר, כשהוא אומר שהכלל "אין מחלוקת במציאות" תקף גם לגבי העתיד? הוא גורם קריסת הפונקציה של הגל. בדעת שלו הוא גורם לקריסת פונקציה העתיד, כשהוא אומר "אין מחלוקת במציאות" לגבי העתיד. השאלה אם אנחנו אוהבים את קריסת פונקציה הגל או לא אוהבים אותה.

"חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו"

רק כדי להמחיש: אחת הדוגמאות האפייניות שמביאים בהקשר של "אין מחלוקת במציאות" היא בנושא "חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו". זו לכאורה מחלוקת במציאות – או שאנשים פורעים בתוך הזמן או שלא. ההסבר הוא שאין מחלוקת במציאות, אם פורעים או לא פורעים, ואפילו לא מחלוקת סטטיסטית, שהרי במציאות כך וכך אחוזים פורעים, אלא מחלוקת בגדר החזקה. יש הרבה מחלוקות לגבי חזקות. כל התירוצים האלה, כדי לא להקלע לבעיה של מחלוקת במציאות, מאד מלאכותיים לכאורה אבל זה מה יש.

לא יודע אם מישו מסביר, אבל לכאורה "חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו" היא המציאות, שלא פורע בפועל, אבל אולי המחלוקת היא גם לגבי החשיבה שלו – מה 'בא לו'. כאילו נאמר ש'חזקה לא בא לאדם לפרוע בתוך זמנו', אבל אם יש נסיבות מיוחדות – כמו שהוא נוסע לאמריקה ולא יהיה פה – הוא מקדים ופורע, רק שתיאורטית 'לא בא לו'. אולי מישו סובר ככה וזו המחלוקת – כמה דנים את המציאות נטו, או

"העבר אין והעתיד עדיין", אני רק נמצא ב"הרף עין" של ההווה.

אבל אם קוראים את שיחות הרבי בנושא מקבלים את הרושם שהרבי הוא בכלל למעלה מהזמן. לא משנה אם המציאות היא העבר, העתיד או ההווה – הכל אותו דבר. כלומר, יש משהו ב"אלו ואלו דברי אלהים חיים" שהוא יסוד האמונה שלנו בחז"ל, בתורה שבעל פה בפרט. גם הנס של חנוכה – החג הבא בלוח השנה שלנו – המלחמה נגד היוונים היא דווקא בענין הזה, כמבואר בחסידות, האם יתכנו שתי דעות סותרות ואני מתעקש ואומר שעדיין "אלו ואלו דברי אלהים חיים".

יש לציין שיש אחרונים שאומרים בפירוש שאינם מבינים את ההבדל בין "מחלוקת במציאות" ל"מחלוקת בסברא". אם השאלה היא האם זה נכון או לא נכון – מאי נפק"מ? מחלוקת במציאות, או שאומר נכון או שאומר לא נכון, וגם בסברא, או שהסברא שלו מוצדקת או שהסברא שלו מוטעית. מה ההבדל? צריך להבין למה מחלוקת בסברא יותר טובה מאשר מחלוקת במציאות – סברא היא לא מציאות? ! עוד פעם, זה צ"ע גדול של אחרונים.

בכל אופן, בהחלט יוצאת מכאן דוגמה לכך שהרבי לא חושב כמו אף רב. צריך לדעת זאת, במיוחד חב"דניק, לכן לרבנים אחרים, ראשי ישיבה, קשה מאד עם מה שהרבי אומר. זו דוגמה מצוינת שהרבי לא חושב כמו אף אחד. אבל אנחנו חסידים של הרבי, צריך כן לנסות כמיטב יכולתנו, "עשו כל אשר ביכלתכם", קצת להבין את הראש של הרבי. הראש של הרבי פשוט במקום אחר לגמרי, בדעת עליון.

[הרבי לא חושב כמו אף אחד' שוה יונתן-יצחק]. שכולם יעשו גימטריאות שמחות.

"אין מחלוקת במציאות" לגבי העתיד – קריסת הפונקציה של הגל

לגבי העבר – מילא. מובן לי פחות או יותר שיהיה ככה או ככה. איך היה ציץ הכהן הגדול?

להניח תפלין, או שנוטה לקצה של המועד, ואז לא צריך להניח תפלין.

איך אני יודע מה גובר? כמו שני שילובים, שנקראים יחודא עילאה ויחודא תתאה – שילוב שם א-דני בשם הוי', כששם הוי' גובר, נקרא יחודא עילאה, כמו שאמרנו קודם על דעת הרבי, שהזמן בטל בלמעלה מהזמן. אבל לקחת את אותם מרכיבים גופא, לשלב שם הוי' בשם אדנות, כאשר שם אדנות גובר, זהו יחודא תתאה – יש זמן ומקום, אבל יש המשכת אלקות לתוכם. לא שהזמן והמקום מתבטלים ומשתלבים בלמעלה מהזמן והמקום.

ככה בחול המועד, דוגמה מצוינת לכל מחלוקת בתורה – יש פה גם חול וגם מועד, סתירה, אבל צריך לדון מי משולב במי, האם החול משולב במועד או שהמועד משולב בחול? אם המועד משולב בחול צריך להניח תפלין ואם החול משולב במועד לא צריך להניח תפלין. בכל מקום זו המחלוקת בין המקובלים לפוסקים, המקובלים בראש אחד והפוסקים בראש אחר, המקובלים ביחודא עילאה והפוסקים ביחודא תתאה. איך מכריעים במחלוקת כזו? גם סוג של פרדוקס. אם אתה מהפוסקים, אתה פוסק שכאשר יש מחלוקת בין הפוסקים למקובלים הלכה כפוסקים, אבל אם אתה מקובל אתה פוסק שבמחלוקת כזו הלכה כמקובלים. אדמו"ר הזקן נושא את שניהם, כי בשו"ע פוסק כמו הפוסקים ובסידור פוסק כמו המקובלים.

בכל אופן, בענין הזה אנחנו נוהגים כמו המקובלים – פוסקים שהממד של החול משולב וממילא מתבטל בממד המועד. הוא לא מתבטל לחלוטין, יש לו שם – קוראים לו חול המועד (חול עוד לפני מועד) – אבל הוא משולב בתוך המועד, על דרך יחודא עילאה, לכן איני מניח בו תפלין. שוב, זו דוגמה יפהפיה לכל המחלוקות שיש בתורה, כולן על דרך זו. כל הסתירות קשורות למושג הממוצע.

גם את המניעים ודפוסי החשיבה של אנשים, כשאומרים 'חזקה'.

ד. שלשת יסודות ההגיון

כל מה שעכשיו דברנו הוא לומר שהתורה שלנו כולה מחלוקת. זהו הרמז המפורסם שמביא בעל המגלה עמוקות על משה רבינו. אמרנו שדעת הבר-מצוה היא **דעת משה, דעת המכריע**, ו- **משה ר"ת מחלוקת-שמאי-הלל. מחלוקת שמאי הלל** בגימטריא 1000 (**שילה-השלישי** כנ"ל), סוד אלף אורות שנתנו למשה רבינו במתן תורה. משה רבינו נושא עצמו את המחלוקת, הוא בעצמו המחלוקת.

סתירה, ממוצע והכיוון להכרעה – דוגמת תפלין בחול המועד

ניתן עוד דוגמה, לכבוד הבר-מצוה: בדרשה שלו, שמודפסת בתשורה, מדובר על המחלוקת האם מניחים תפלין בחול המועד או לא. יש לנו כלל, שאנחנו אוהבים להסביר כל פעם, שמחלוקת בתורה היא תמיד בקשר לממוצע – אין מחלוקת בקצוות. ראיתי לאחרונה שיש רבנים של היום – רבנים חשובים, כמו הגרז"ן גולדברג – שאומרים את הכלל הזה בסגנון קצת אחר. אנחנו תמיד אומרים שאין מחלוקת בקצוות, אלא תמיד המחלוקת היא לאיזה קצה אתה משייך את הממוצע. הממוצע הוא סוד "הכתוב השלישי" המכריע ביניהם.

כשאני אומר "חול המועד" – רק את הביטוי הזה – מה מתעורר מיד בראש? זהו ביטוי שהוא סתירה. הלשון "חול המועד" הוא סתירה מיניה וביה – או שזה חול או שזה מועד. זה חול או חג? חול המועד הוא דבר והיפוכו, מה זה חול המועד?! זו סתירה, תיכף נסביר יותר, בעצם המציאות של חול-המועד, בתוך הביטוי, מובנית סתירה. כעת חדשנו שהמושג סתירה קשור מאד למושג ממוצע. היות שיש כאן סתירה צריך להכריע – האם נוטה לקצה של החול, ואז צריך

שלשת יסודות ההגיון

רק את הנקודה הזו נבין קצת יותר לעומק. למה סתירה קשורה לממוצע? מה הקשר בין שני המושגים האלה? יש את כללי ההגיון של היונים, אותם אנחנו מנצחים בחנוכה. אפשר לנצח אותם בכך שאנחנו סותרים את כללי ההגיון שלהם, אבל בדור שלנו אנחנו לא בעד רק לשלול ("עד כי יבא שילה" לשון שלילה), או לסתור, אלא בעד להכליל ולגיייר, אם מדברים על גיור כהלכה ("ולו יקה עמים"). רק מה? דווקא במאה השנים האחרונות, מאז עליית תיאורית הקוואנטום ועוד דברים שלגמרי קונטרה-אינטואיטיביים, אפילו בהגיון – שלכאורה הוא יסוד השכל הבריא – יש חידושים. יש לוגיקה של קוואנטום, שאינה כמו הלוגיקה של אריסטו. בכל אופן, חשוב לנו לדעת – ועכשיו נפתח נושא שלא נגמור הערב, נושא של כללי ההגיון.

הגיון עולה עד. מי שהגיע לגיל **עג** נכנס לשנת ה-**הגיון** – אולי מהיום והלאה יש סיכוי... עד עכשיו ודאי שלא. כמה עולה **כללי ההגיון**? 13 ברבוע. [שוה גם **חול המועד**]. נכון, **חול המועד** הוא דרוש מצוין לבר מצוה – שוה יג ברבוע, וברגע שמדברים עליו מיד עוברים ל-**כללי ההגיון** שעולה אותו מספר. בתוך כללי ההגיון יש א-ב-ג. לא אומרים ככה, אבל אומרים שיש שלשה יסודות של ההגיון. נאמר בלועזית, כדי שכולם יבינו:

- Law of identity (חק הזהות)
- Law of contradiction (חק הסתירה)
- Law of excluded middle (חק השלישי הנמנע, שהוא הכי חשוב)

הכלל הראשון, חק הזהות, אומר ש'אם אני קיים – אני קיים'. הכלל השני אומר שלא יתכן שאני קיים ולא קיים ביחד.

הכלל השלישי, 'חוק השלישי הנמנע', אומר שאין שום דבר חוץ מ'אני קיים' או 'אני לא קיים' – אין משהו שלישי – או שאני קיים או שאני לא קיים.

ארבעה מצבים בלוגיקה המתקדמת

היום את השפיץ של הלוגיקה מביאים מהמזרח הרחוק, אבל אנחנו לא צריכים להביא משם (על אף שהרבה מאתנו גם מגיעים לשם, כנראה מגיעים לשם בשביל ה'גיור כהלכה' של המושגים האלה). אומרים שהלוגיקה שלהם, שלא נזכיר את שמם, לא מקבלת את הכללים האלה – במיוחד את השני והשלישי. כלומר, שם הלוגיקה כן סובלת שאפשר להיות קיים ולא קיים ביחד. היא גם סובלת שיש משהו שהוא לא קיים וגם לא לא קיים. שוב, היום – זהו cutting edge של תורת הלוגיקה – להכליל את, אפשר לומר, האמונות האלה, בתוך הראש-התרבות המערבית. כלומר, שנגמלים מאריסטו, וממילא גם מהרמב"ם וגם מעוד כמה רבנים חשובים שלא נזכיר את השם שלהם, ובעצם היינו רובם ככולם.

"הכתוב השלישי ויכריע ביניהם" בעומק הוא השלישי הנמנע. מה שיוצא, וככה גם מסבירים היום בלוגיקה המתקדמת, שיש ארבעה מצבים: כן, לא, כן-ולא-ביחד, לא-כן-ולא-לא. שני הדברים האחרונים הם ניגוד של הכלל השני והשלישי.

אם אני אומר שיכול להיות כן-ולא-ביחד סתירתי ושבירתי את הכלל הגדול שאריסטו אומר שכל השכל האנושי בנוי עליו. במקום כן ולא אפשר לומר אמת ושקר – האם דבר יכול להיות גם אמת וגם שקרי בעת ובעונה אחת? אריסטו אומר שאם תניח שדבר יכול להיות גם אמת וגם שקר אתה עושה את הכל אמת, הכל קיים – אמת היא כמו 'קיים'. אם אתה אומר שיכול להיות כן ולא יחד עשית הכל כן, ובזה הרסת את השכל, ירית כדור לתוך הראש שלך. כך אומר אריסטו, וכך מקובל אלפי שנים, וגם היום מקובל כך אצל רוב האנשים. ואם אתה אומר שיש משהו בין הכן

ובין הלא, משהו שלישי, אתה הופך את הכל לשקר – שאין כלום.

ארבעת המצבים בסוד הוי' וקוצו של י

איך אנחנו נסביר את ארבעת הדברים האלה? ברור שיש פה שני דברים שהם "והנגלת לנו ולבנינו" – כן ולא, שהיחס ביניהם הוא כן או לא, או אמת או שקר, או קיים או לא קיים, או חי או מת. כמובן שכל מה שמדברים עכשיו נוגע לשאלה אם הוא חי או שהוא מת. ההוא הזה יכול להיות מי שאתה חושב עליו, ובשביל מדען הוא גם יכול להיות חתול – החתול של שרדינגר. בנגלות או שהוא חי או שהוא מת, אבל "הנסתרת" הם שני דברים אחרים – שהוא חי ומת ביחד או שהוא לא חי ולא מת. כלומר, שהוא משהו שלישי.

היות שהמלכות נקראת "סוד מרע" – כמו בדרגות התשובה – היא "לא". הז"א, ה-ו של שם הוי', הוא "עשה טוב", הוא "כן". מי זכה לסתירת הכלל השני של הלוגיקה, שיכול להיות כן ולא ביחד? על משה רבינו כתוב בתורה "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא". למה הוא זכה? "משה זכה לביתה", אז כנראה שהדבר הזה, שיכול להיות לא וכן ביחד, הוא מוחין דאמא בעצם, "הנסתרת". אבל יש משהו עוד יותר מזה, השלישי הנמנע – סתירת הכלל השלישי של הלוגיקה – משהו אחר, נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה", נתיב ה-לב של החכמה, לא כן ולא לא, לא חי ולא מת, לא אמת ולא שקר. זה כבר מוחין דאבא. אם "משה זכה לביתה", "לא כן" ביחד, מי יזכה ל'לא לא ולא כן'? משיח.

אחרי שהגדרנו את ארבע האפשרויות יש עוד אחד חמישי – וככה גם כתוב – שהוא בדיוק כמו קוצו של י. מה החמישי? עוד יותר, אחרי משיח – מה עוד יכול להיות? אמרתי שאו 'כן', או 'לא', או 'לא וכן' יחד, או 'לא לא ולא כן' אלא משהו אחר – שאני קורא לו הממוצע, הרבי (ממוצע המחבר). מה יכול להיות עוד? אנחנו רוצים להגיע לסוד חמשה ספקות – חמשה ספקות הם

ברדל"א, באמונה. מה יכול להיות החמישי (סוד היחידה הכוללת את כל הנגנ"ח, סוד ההיולית הכוללת את כל הארמ"ע)? כולם יחד. האם הוא חי? הוא רק חי. האם הוא מת? כן, הוא רק מת. האם הוא גם חי וגם מת ביחד? כן. האם הוא לא חי ולא מת? כן (הכל כן – סוד "כן דברת" בגימטריא הוי' ברבוע, התכללות כל ד הדרגות של השם בן ד' כאחד). כמו שכתוב בעשרת הדברות מה ענו על כל דבר – יש שתי דעות (ושיחה של הרבי בענין) – על לאו ולא ועל הן הן או שעל הכל ענו הן (יותר גבוה, כפי שהרבי מסביר). ולסיכום:

קוצו של י	כל המצבים יחד
י	שלישי (לא לא ולא כן)
ה	"לא כן" ביחד
ו	כן
ה	לא

עשינו עכשיו רק התחלה של כניסה לתורת הלוגיקה.

שלוש יסודות ההגיון בתורה

שוב, בתורה יש את הכל. מי הוא ומה הוא בתורה החוק הראשון (שדווקא אותו לא סתרנו)? צריך לחשוב – אף אחד לא אומר, אם רוצים לומר משהו חדש שאף אחד לא אמר עדיין זו הזדמנות – האם אפשר לסתור את החוק הראשון, 'מה שקיים קיים'. בכל אופן, אם אין לנו משהו בתורה לא שווה לנו כלום כל השיחה הזו. מהו בתורה 'מה שישנו ישנו' (הכלל הראשון של הלוגיקה)? "אהיה אשר אהיה", "אנכי מי שאנכי". אבל את "אהיה אשר אהיה" אפשר לפרש בעוד אופן. קודם כל, שם "אהיה אשר אהיה" קשור לעתיד, לפני קריסת הגל. אם כן, ב"אהיה אשר אהיה" הכל פתוח – כל כך פתוח שיכול להיות גם לא. כלומר, "אהיה אשר אהיה" הוא הרבה יותר מהחוק הראשון, עד כדי כך שהוא כולל בעצמו גם את שלילת החוק הראשון.

ד. סתירות תורה ומדע, סתירות בנפש, סתירות בחברה ומדינה וסתירות מדעיות

אמרנו שכעת רק פותחים את הנושא. נעבור לשאר תחומי הסתירות:

סתירות בין תורה למדע

אחרי הסתירות באמונה ואחרי הסתירות בתורה, מה התחום הבא? סתירות בין התורה והמדע (נושא שאבא של הבר מצוה כותב עליו). כולנו מכירים כאלה סתירות – גיל העולם, מי מסתובב סביב למי, השמש או כדור הארץ? וכו'. מלינוי סתירות-לכאורה בין התורה והמדע. מי שיש לו דעת יכול להכריע ביניהם או לא להכריע, או "עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם" או "ונקה", "בעל השור נקי", "תכלית הידיעה שלא נדע". אגב, זהו גם פרדוקס בהגיון. אם אני אומר 'אני יודע שאיני יודע כלום' – איך ווייס אז איך וייס גארנישט. זהו סוג של פרדוקס, של מילכוד. בכל אופן, זהו הביטוי, "תכלית הידיעה שנדע שלא נדע".

סתירות בנפש – מציאות הבינוני; חיים עם משיח

מה התחום הבא של סתירות? סתירות בנפש האדם. כגון "בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא", שאני בוכה ושמח יחד. זו סתירה שכל ספר התניא בנוי עליה, ובכלל – כפי שעוד נדבר בשיעורים הבאים – עצם מציאות הבינוני היא סוג של סתירה.

עוד נושא – שנזכיר בהמשך – הוא היחס בין ערנות לשינה, והשאלה האם יש מצב בינים. חז"ל מתארים מצב בינים, "נים ולא נים, תיר ולא תיר" – מישוהו שלא ער ולא ישן. יש גם מצב שמישהו ער וישן בו זמנית – כמו שחז"ל מתארים את הצבי (שייך לארץ הקדש, "ארץ הצבי") – "אני ישנה ולבי ער", "'אני ישנה' בגלותא 'ולבי ער' לגאולה". כמו שמתואר בלוח "היום יום" שינה של חייל מסור, שהערנות אצלו היא שגם תוך כדי

מהו בתורה החוק השני? לאיזה נושא בתורה הכלל שלא יכולה להיות סתירה (או כן או לא, ולא יתכנו שנים יחד)? נחזור לסתירה באמונה, שאמרנו שבאמת הסתירה הכי חמורה והכי נוגעת ללב שלי היא בעית הרע, כמו "צדיק ורע לו" ו"רשע וטוב לו". איפה מתחיל הענין הזה בתורה? מה המקור של סתירות? עץ הדעת טוב ורע. עד שאדם וחוה אכלו מעץ הדעת טוב ורע לא היו סתירות – סתירות בנפש. זו הדרך העמוקה להבין מהו החטא הקדמון. החטא הקדמון הוא ליצור סתירות של טוב ורע ביחד, ערכוביא של טוב ורע, שיש גם טוב וגם רע. לפי זה דעת תרתי משמע – יש דעת-ידיעה שיש כזה דבר ויש גם דעת איך לצאת מהסתירה אם אתה רוצה, איך ליישב אותה נכון. אבל הסתירות שהן בעצם שלילת חוק הסתירה – כלומר, שיש סתירה – מתחילות מעץ הדעת.

מה לגבי הכלל השלישי, השלישי הנמנע? מה זה? מי זה? מי לא חי ולא מת? מי חי ומת יחד? [אליהו הנביא]. אליהו הנביא לא מת בכלל, גם על חנוך לא כתוב שמת. מי שחי ומת הוא יעקב – "יעקב לא מת", אבל הוא כן מת, כמו שחז"ל אומרים. אבל מי לא חי ולא מת? הוא הממוצע, הדבר השלישי. מי שלא חי ולא מת הוא דוד המלך. מה שכתוב "חי וקים" – ה"חי וקים" שלו הוא לא חי אבל הוא גם לא מת. מתחלה הוא נפל, בר נפלא, הוא לא חי אבל גם לא מת.

יש את דוד המלך הראשון ויש "הוא דוד בעצמו" שהולך על מלך המשיח. בירושלמי כתוב על מלך המשיח ש"דוד שמו". מה ההבדל ביניהם? חז"ל אומרים – בבבלי – שדוד הוא "פלג קיסר" ומלך המשיח, בן דוד, הוא קיסר שלם. מהו קיסר? יוצא דופן. יוצא דופן הוא השלישי הנמנע. אם כן, יש לנו פה שרשים בתורה כנגד שלשת כללי ההגיון.

כמו אבא של הבר מצוה לדוגמה, יודע טוב-טוב מה הן הסתירות האלה.

[זכויות הפרט וזכויות הכלל הן גם סתירה?] בהחלט, גם סתירה שצריך ליישב. יש עוד כמה דברים פשוטים, ששייכים לתנועה – שלטון העם לעומת פרשת המלך; מונרכיה לעומת דמוקרטיה; זכות המרד של הכלל לעומת "המורד במלכות חייב מיתה".

בעיית היהודים

ענין עיקרי בתוך הסתירות בתורה ומדינה, שראוי להקדיש לו שיעורים בפני עצמו – ואולי גם דובר פעם באריכות – הוא דבר שהכי נוגע לנו, 'בעיית היהודים' שמדוברת כמה מאות שנים. כדי להמתיק התחילו לקרוא לזה 'שאלת היהודים', אבל זו סתם מריחה...

[מהי הסתירה?] מציאות היהודי בעיני העמים סתרה את האמונה שלהם – מראשית הנצרות אוגוסטין, מהפילוסופים הראשונים שלהם, הסביר ועשה ענין גדול שתוך 200-100 שנה כל היהודים יתנצרו, מחויב המציאות, לא יתכן שיהודים ישארו. כנראה לא התגשם כמו שהוא קבע – זו אחת הסיבות של הרפורמות בתוך הנצרות. בא מרטין לותר ואחד הדברים שהוא אמר שאנחנו רואים שמה שאוגוסטין ניבא לא התממש, ולכן הוא בעצם הראשון שאמר שצריך להשמיד את היהודים – אחד היסודות של 'ימ"ש'. אחר כך בנאורות, המהפכה הצרפתית וכו', חשבו שזה יפתור את 'בעיית היהודים'. כולם מתאכזבים – חושבים שיש להם את הפתרון ורואים שלא עובד. קצת הצליח להם, עד היום הזה הולך להם, אבל הבעיה בעינה עומדת...

אחר כך בא הרצל – כל הציונות וכל המדינה בפירוש באו לפתור את 'בעיית היהודים'. גם היהודי רואה שיש 'בעיית היהודים'. מה לומדים מכאן? שהעם היהודי יוצר את הבעיה הכי חמורה בעולם – עם בעייתי והוא מקור הבעייתיות. זה בעצם הגדר שלו – הגדר של יהודי שהוא 'בעיה'. זו ודאי הסתירה הכי חשובה ברמה של החברה

השינה הוא מוכן ומזומן לקפוץ ולצאת במסירות נפש לקרב.

עוד דוגמה, שמדברים עליה הרבה לאור ה"לחיות עם משיח" של הרבי – פרדוקס ממש גדול, איך אדם חי עם משיח ובונה בנינים בחו"ל, בונה את ביתו, מפתח עסקים, משקיע. איך אתה משקיע, עובד כל היום, ולא רק מתמסר להביא את המשיח בפועל עכשיו? כי יש נשיאת הפכים בתוך הנפש. בעצם נוגע למחלוקת האם כאשר יבוא משיח "עולם כמנהגו נוהג" או לא. אפילו כפסק הרמב"ם, כשמואל, ש"עולם כמנהגו נוהג" – לחיות עם זה יחד עם לחיות בגלות הוא פרדוקס. מתקשר לער-ישן, "אני ישנה" בגלותא "ולבי ער" כי כבר חי בגאולה, חי משיח. יש עוד הרבה דברים. לשם כך צריך דעת, "גם בלא דעת נפש לא טוב".

סתירות בחברה ומדינה – עושר ועוני, צורות שלטון וזכויות סותרות

מה התחום הבא של סתירות? סתירות בחברה ובמדינה. לא נכנס לענין באריכות, אבל כל הפילוסופיות של מאות השנים האחרונות הן על סתירות כאלה, כמו סתירה בין עושר ועוני ומה היא מולידה. כל תורת מארקס ולנין ומאו מתבססות על סתירות אלה. זו סתירה לא בתורה שבעל פה אלא כבר בתורה שבכתב – "לא יהיה בך אביון" ו"לא יחדל אביון מקרב הארץ". חז"ל צריכים ליישב סתירה זו, "עד שיבוא הכתוב השלישי" או עד שיבואו חז"ל ויסבירו. סתירה זו היא הסתירה שהולידה את הסוציאליזם והקומוניזם. כל תורת מארקס בנויה על סתירה זו. יש עוד הרבה סתירות בתורה ומדינה. כל הפילוסופים הכי גדולים מדברים על המדינה. מסקנה שכל המושג מדינה רווי סתירות. כמו היום, מה הן המפלגות? כל אחד בטוח שהוא מאה אחוז צודק. מהן כל המפלגות האלה? סתירות – סתירות שבנויות אל תוך המודעות של החברה. מי שעבר מקצה לקצה בדברים האלה,

מזה – שאפשר עדיין להציל את המידע באיזה אופן.

מענין לענין: אחד הפרדוקסים הכי גדולים הוא הפיכת חץ הזמן. לו יציור שאפשר ליצור מכונת זמן, לחזור בזמן, אפשר לשנות את ההיסטוריה. איך שהם אומרים, בסגנון הבדיחה שלהם, זו 'בעית הסבא' – שהנכד יכול לחזור ולהרוג את סבא שלו, ואז הנכד לא קיים. היום משתדלים לצאת מזה – רק אחת התיאוריות איך להסביר את הקוואנטים – כשמדברים על עולמות מקבילים. כשאותו נכד חוזר והורג את הסבא הוא בעצם פותח עולם אחר, עם היסטוריה אחרת, במקביל. אז יש אין-סוף עולמות.

עוד פרדוקס מאד חשוב שמדברים עליו במדע כאילו הוא עובדה קיימת, אף שעוד לא גילו את המציאות הזו – חומר ואנרגיה חשוכים. תיאוריה שרוב היקום הם חומר ואנרגיה שלא רואים, דהיינו שאין שום דרך למדוד. זהו פרדוקס גמור. מניחים שמשוהו קיים אף שאין שום דרך לוודא שהוא קיים – אין שום דרך להוכיח.

גם במתמטיקה יש כל מיני פרדוקסים: ברגע שמכניסים את הערך אין-סוף – שיש בכלל מחלוקת בין המתמטיקאים אם אפשר לדבר על האין סוף בכלל, אם קיים כזה דבר שאפשר לדבר עליו, אבל רובם ככולם אומרים שכן ולא די בכך אלא שיש רמות אין סוף של אין סוף, ואז – יש כל מיני פרדוקסים של החלק ששוה לכל. מאד טוב לנו, כי בדיוק כמו הנשמה – "כשאתה תופס בחלק מן העצם אתה תופס בכולו". כאן יש איזו משוואה בין עצם לבין אין סוף. תמיד ההסבר של עצם הוא 'דבר בלתי מתחלק' – המושג אטום בפיזיקה של פעם. אם אי אפשר לחלק אותו, ויש לך חלק ממנו, אז יש לך את הכל – זה הפשט. העצם האמתי הוא האין סוף, ויש כל מיני דוגמאות – כמו שהמספרים הזוגיים עד אין סוף שווים בדיוק לכל המספרים עד אין סוף. משהו שעוד יותר קשה לקלוט בהשקפה ראשונה: רק מספר הריבועים שוה להכל. איך אני יודע? איך יודעים שמשוהו שוה להכל? אם אפשר לעשות

הציונות אמורה להיות תשובה, רק שרואים שהיא גם לא פתרה את הבעיה... בן גוריון גם העריך שכך וכך שנים יגמרו את הסיפור של 'אדוקים' – אבל הבעיה נשארת בעיה, עם כל המאמצים לפתור.

גימטרית בינים: **בעית היהודים** בגימטריא **ציונות, עולם התהו** וכו'. מה שהרבי אומר שמשוהו הוא לקחת אורות דתהו ולהמשיך אותם בכלים דתיקון הוא לקחת את בעית היהודים ולהביא מתוכה את הגאולה. לאור זה, מה המהפכה הרביעית? 'אם אינך יכול לנצח אותם – הצטרף אליהם' (if you can't beat them, join them). זו המהפכה הרביעית מאורות דתהו. [כדאי לעשות סטיקר – 'בעית היהודים – אם אינך יכול לנצח אותם הצטרף אליהם']. כן, ימח שמו קרא לזה 'הפתרון הסופי', אם רוצים להיות באמת נועזים.

סתירות במדע

יש עוד תחום של סתירות? התחום האחרון של סתירות הוא הכי פשוט. אם אמרנו שיש סתירות בתוך התורה ויש סתירות בין התורה לבין המדע – יש סתירות בתוך המדע עצמו, שהן מחלוקת במציאות. יש סתירות בתוך המדע מיניה וביה – מליונים כאלו. ככל שהמדע יותר מתקדם ויותר חכם כך יש יותר סתירות. דבר פשוט – האם החלקיק הוא גל או שהוא חלקיק?

יש עוד דברים פשוטים, כמו עצם הבעיה בין תורת היחסות לתורת הקוואנטים – לא מסתדר ביחד. [סתירה בגיל העולם בין מדעים שונים היא גם סתירה?] היום מנסים ליישב זאת. הרבי רצה לעשות מזה ענין גדול, אבל היום ודאי שלא מפריע לאף אחד. אחד הדברים שמאד קשים במדע, תיאוריות איך לצאת מהפלונטר – הוא איבוד מידע בחור שחור. על פי כל חוקי הפיזיקה אי אפשר לאבד מידע, אבל חור שחור שבוולע את האור גם מאבד את כל המידע. הוקינג בתחלה סבר שמידע הולך לאיבוד וכעת הוא מנסה לצאת

הקבלה פרטית של אחד לאחד בין שני סטים. אם יש לי את כל המספרים מאחד עד אין סוף לכל אחד יש במקביל את אותו מספר ברבוע. אף על פי שהריבועים מתרחקים והולכים, אפשר לעשות הקבלה אחד לאחד. יש שנסחו זאת בצורה אחרת, 'גרנד הוטל פרדוקס' – בית מלון אין סופי. מה הפרדוקס? יש לי בית מלון עם אין סוף חדרים וכולם תפוסים וכעת באה קבוצה חדשה. האם אפשר לקבל אותם או לא? התשובה היא שתמיד אפשר לקבל אותם, גם אם הקבוצה החדשה היא אין סוף. איך מקבלים אותם? לכל חדר יש מספר, אז את מי שנמצא בחדר 1 אני מעביר לחדר 2 וכך הלאה, אז ממילא התפנה לי חדר אחד. הכל היה תפוס, אבל אם אני צריך לאכלס פה עשרה חדרים אני מזיז את כולם עשרה חדרים וכך הלאה. הכל אותו הגיון-לא-הגיון של פרדוקסים בכלל המושג אין סוף.

יש עוד המון דברים כאלה, בעזרת ה' נמשיך. פתחנו ובע"ה עוד נסיים. מקוה מאד שעוד נמשיך את כל זה, כעת עשינו רק מפת דרכים של תחומי הסתירות ומתוכה נגיע לרשימה מאד ארוכה של פרדוקסים שיש בעולם, בכל המישורים האלה. יש סתירות ויש פרדוקסים. לחיים לחיים. ששני חבר-מצוות, יונתן ואני, נזכה לדעת.

ר"ח כסלו ע"ז - כפר חב"ד

הגיון לבי (2): ההגיון הקוואנטי של יצחק אבינו

סעודת ר"ח כסלו לע"נ ר' ראובן מרנץ ע"ה

להיות – או שאתה ער, או שאתה ישן, או שאתה ער וישן ביחד (פסוק מפורש – "אני ישנה ולבי ער", במ"ק "אני ישנה" = 21 = "ולבי ער", סוד "אהיה אשר אהיה", גילוי ה' למשה בסנה, כאשר התקיים אצל עם ישראל, הסנה, אני ישנה בגלותא ולבי ער לגאולה), או שאתה לא ער ולא ישן (סוד שם **עב** שלמעלה מהשבירה והתיקון, הגלות והגאולה, **סג-בן ו-מה**). כנראה שכל המצבים האלה קשורים לחדש כסלו (**עב סג מה בן = כסלו כסלו**).

יש יחס מובהק בין המלים **ער-ישן** – יחס של ג-ד (3:4), **ער** עולה ג"פ **צ ו-ישן** ד"פ **צ**. חז"ל דרשו "ג"ד גומל דלים" – **הער** (העשיר בדעת) גומל חסד עם **הישן** (העני בדעת). ביחד הם כבר ז"פ – "כל השביעין חביבין" – **צ**, **דוד** פעמים **אדם**. כתוב ש-**אדם** ר"ת **אדם-דוד-משיח ו-ער** הוא ו פעמים **אדם** ו-**ישן** ד פעמים **אדם**, הכל יחד **דוד** פעמים **אדם**. שוב, יש כאן יחס של ג ל-ד. המספר של **ער-ישן** הוא 630, משולש של 35, **יהודי**. כלומר, הגדר של יהודי הוא ער וישן – הוא גם ערני לגמרי וגם חולם חלומות, הוא ער-ישן. הזמן להתעצם עם היהדות, עם האידשקייט, שהיא להיות גם ער וגם ישן, הוא עכשיו, ראש חדש כסלו.

כשאדם רק ישן וחולם יש דברים שאפילו בחלום הוא לא יכול לראות, כמו פיל דעייל בקופא דמחטא – כל כך "נמנע", כל כך לא הגיוני, שאפילו בחלום לא מופיע. אבל אם הוא ער וישן יחד, או שהוא לא ער ולא ישן, גם זה יתכן – הוא גם יכול לראות פיל נכנס בקופא

א-ב.

פרקים^א א-ב לא נגעו לסמינר "הגיון לבי" והם פורסמו בנפרד אי"ה.

ג. השכלות כסלו

העיגולים של חדש כסלו

היום ראש חדש כסלו הוא יום הששים של השנה, יום ה-ס, שהיא גם האות בה ה' ברא את חדש כסלו (**כלו ס**). יש ששים גבורים של שלמה המלך, **ס** אותיות בברכת כהנים שאומרים לפני השינה לשמור. **ס** הוא עיגול, שאין לו לא ראש ולא סוף. יושר הוא הגיון, אבל עיגול הוא למעלה מההגיון. לכן יש משהו בחוש של החדש – חוש השינה – שיתכנו שני הפכים בנושא אחד, כמו שמופיעים בחלום. לכן כל חלומות התורה הם בפרשיות שקוראים בחדש הזה, חדש כסלו – חדש החלומות, חדש העיגולים.

מצבי ערות ושינה

יש שני מצבים אצל אדם: או שהוא ישן או שהוא ער – אלה עיגולים ויושר. אם האדם ישן הוא בעיגולים ואם הוא ער הוא ביושר. לכאורה או-או, או שאתה ישן או שאתה ער. אבל עכשיו אנחנו באמצע סדרת שיעורים – שהמשך יבוא בע"ה – שיש ארבע אפשרויות של הלוגיקה המושלמת, שאינה הלוגיקה הקלאסית. שם יכול

^א נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

אבל **אסף** נוטריקון **אין-סוף** – סוד אסף הוא אסיפת האין-סוף, צמצום לשון ריכוז, איך כח הבלי-גבול נמצא ממש בתוך כח הגבול, האי-הגיון בתוך ההגיון (**הגיון = עד**).

הסברנו זאת בשבת, ורק נוסף ווארט חשוב: המלה "משכיל" כתובה כמה פעמים בתהלים – אולי בהזדמנות נסביר כמה "משכיל" יש בכל התנ"ך – אבל יש רק ארבעה פרקים שמתחילים כך, "משכיל" בפסוק הכותרת. הפעם הראשונה, "הכל הולך אחר הפתיחה", היא פרק ע"ד – מקור כל המשכילים, "משכיל לאסף". עוברים כמה פרקים, לא הרבה, ומגיעים לפרק ע"ח – הפרק הכי גדול בתהלים חוץ מקי"ט – שגם מתחיל "משכיל לאסף". אחר כך צריך לקפוץ עוד, עד פרק פ"ט, ומגיעים לפסוק מאד מפורסם – כי הבעל שם טוב, המגיד ואדמו"ר הזקן, כולם דורשים אותו, וגם לרבי הקודם יש קונטרס מיוחד רק עליו – "משכיל לאיתן האזרחי". "איתן האזרחי" הוא אברהם אבינו הראשון, שהוא איתן, ו"האֱתָנִים מוֹסְדֵי אֶרֶץ", "האזרחי", שעתיד לזרוח. גם מתחיל "משכיל". אחר כך צריך לקפוץ יותר – כל פעם הדילוג בסדרה יותר, עד-עח-פט-קמב – ומגיעים ל"משכיל לדוד" (**עד-עח-פט-קמב** ועוד **"משכיל לאסף"** **"משכיל לאסף"** **"משכיל לאיתן"** **"משכיל לדוד"** = 2860 = **ימין פעמים הוי' = 2 פעמים 1430, הכל פעמים הוי' כו**).

היות ש"משכיל לדוד" הוא המלכות, "דוד מלכא משיחא", והמשכיל הקודם, "משכיל לאיתן האזרחי", הוא אברהם אבינו, החסד, "יומם יצוה הוי' חסדו", "יומא דאזיל עם כולוהו יומין", סוד הו"ק, צריך לומר ששני פרקי "משכיל לאסף" הם חכמה ובינה. כל "משכיל" פירושו שמשכיל בדבר הזה – "משכיל לאסף" היינו כמו רבי אייזיק, שאמר שבעולם הזה אין סוף הוא "עד ולא עד בכלל" אבל כשיבוא משיח נאסוף את האין סוף שיהיה "עד ועד בכלל". בעולם הזה "הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו" אבל כשיבוא משיח יהיה העולם מקומו.

דמחטא, את האין סוף בתוך העיגול הכי קטן שיכול להיות, סוד הצמצום שלא כפשוטו. בשביל לראות את הצמצום לא כפשוטו צריך להיות ער וישן (ה"מלבוש" של **ער ישן** – **ער-ישן** באתב"ש אלב"ם אכב"י – עולה 770, **בית משיח**, המקום הכי טוב לחוות את החוויה נושאת ההפכים של ער ישן. **ער ישן** = 630 = 9 פעמים 70, 770 = 11 פעמים 70, יחד, **ער-ישן** בתוך מלבושו = 1400 = **דוד פעמים מיכל**).

הממוצע בין ער לישן

המציאות של לא זה ולא זה, לא ער ולא ישן, היא "נים ולא נים" – המציאות של דוד המלך. אמרנו **שער-ישן** עולה **אדם** פעמים **דוד** – כל מצב בפני עצמו הוא כפולה של **אדם** אך לא של **דוד** (**ער** = ו"פ **אדם**, **ישן** = ח"פ **אדם**) – לכן דוד הוא בחינת הממוצע (מה שסותר את החוק השלישי), הוא משהו בין ער לישן. לכאורה שני הפכים, או ער או ישן, אבל יש הרבה מקרים – גם על פי פשט – שיש ממוצע.

אמרנו בשיעור הקודם שדוד הוא "פלג קיסר" – אפשר קצת לתפוס את הממוצע בשכל, לא גדר חדש לחלוטין. "נים ולא נים" הוא ממוצע, אבל לא גדר חדש של משהו שבעצם לא ער ולא ישן. זה פלג קיסר, אבל משיח יהיה קיסר שלם – הממוצע אצלו יהיה משהו שלא זה ולא זה בכלל. מצד שני, יש את שלילת החוק השני של ההגיון הקלאסי, שלא יכולה להיות סתירה – דבר והיפוכו ביחד – והיינו ער-ישן ממש ביחד, מאה אחוז ער ומאה אחוז ישן בעת ובעונה אחת ("אני ישנה" – מאה אחוז ישן, "ולבי ער" – מאה אחוז ער).

פרקי "משכיל" בתהלים

בשבת² דברנו על תחלת פרק עד בתהלים, "משכיל לאסף". "משכיל" כמו רבי אייזיק מהומיל, המשכיל של חסידות חב"ד. מהו משכיל? "לאסף", לשון אסיפה וקיבוץ, צמצום,

² ש"ק פרשת תולדות – כ"ט חשון ש"ז.

לפניו. הוא שומע אחד מדבר איתו ש"הקל קול יעקב" אך כאשר הוא ממשש אותו "והידים ידי עשו". הוא לא בטוח מי נמצא כאן, שואל שוב ושוב מי אתה, ובסוף מחליט שאני מברך את מי שעומד לפני, כמו שמסביר בעל אור החיים הק'.

בראש של יצחק, את מי הוא מברך? הרי אומרים שאלה הברכות הכי גדולות בתורה, שאין ברכות כמו "ויתן לך האלהים מטל השמים". אומרים במוצאי שבת "ויתן לך", עם כל פסוקי הברכות בכל התנ"ך, ומתחילים ב"ויתן לך" – "הכל הולך אחר הפתיחה", "בתר רישא גופא אזיל", הן מקור כל הברכות. בהמשך הפרשה הוא שוב מברך את יעקב, כאשר הוא שולח אותו, אבל אין שום יחס בעצמת הברכות בין הברכות שהוא מברך אותו בידיעה שזהו יעקב לברכות שהוא לא יודע מי עומד לפניו.

הברכות הראשונות של יהודי ליהודי

הברכות האלה הן הברכות הראשונות שיהודי מברך יהודי. ה' מברך את אברהם וגם את יצחק, אבל יש משהו כשיהודי מברך יהודי שהוא יותר מאשר כאשר הקב"ה מברך. אברהם לא ברך את יצחק – רש"י מסביר למה, כי ראה שיש גם את עשו יצא ממנו. למה הדבר דומה? כאן רואים שעשו הוא כמו הנחש הקדמוני. למה ה' לא ברך במעשה בראשית את החיות ביום ששי? כי היה ביניהן הנחש ולא רצה לכלול אותו בברכה. כמו שהקב"ה לא ברך את החיות בגלל הנחש כך אברהם לא ברך את יצחק בגלל עשו. גם פלא בפני עצמו, שה' אומר לאברהם בתחלה "לך לך..." והיה ברכה", שהברכות מסורות בידך. עם כל "והיה ברכה", שכל הברכות שייכות לו, הוא לא מברך את בנו – פלאי פלאים.

שוב, היהודי הראשון שמברך עוד יהודי הוא דווקא יצחק, שהוא הגבורה והצמצום, אבל הוא גם הצחוק. הוא מברך מישהו, לא בדיק ברור את מי הוא מברך, אבל הוא מברך אותו עם כל הלב. איך באמת מצטייר לו, את מי הוא מברך? מה הוא חושב כעת בראש? [עשו]. לא כל כך פשוט,

שני הדברים האלה אותו ענין, דירה בתחתונים, שאין סוף ממש נמצא בגבול. לכן יש פה פעמיים "משכיל לאסף" כנגד המוחין, "תריץ ריעין דלא מתפרשין לעלמין". זו תוספת שלא אמרנו בשבת, שיש ארבעה פרקים שאפשר לכוון מאד יפה כנגד י"ה-ו-ה:

י "משכיל לאסף" (פרק ע"ד)
ה "משכיל לאסף" (פרק ע"ח)
ו "משכיל לאיתן האזרחי" (פרק

פ"ט)

ה "משכיל לדוד" (פרק קמ"ב)
עיקר ה"משכיל" הוא "לאסף", איך אוספים את האין סוף. והוא סוד חג האסיף, סוכות ושמיני עצרת, "זמן שמחתנו".

הגיון-לא-הגיון בחדש כסלו

בכל אופן, אנחנו עכשיו מדברים על הגיון-לא-הגיון והקשר לחדש כסלו בכלל ולי"ט כסלו בפרט, וגם לחנוכה – מלחמת היונים היא המלחמה נגד ההגיון של היונים, של אריסטו וחבריו. המלחמה בהגיון, הנצחון נגד חכמת יון, היא על ידי הגילוי של "אלו ואלו דברי אלהים חיים" – שתתכנה שתי דעות שונות והפוכות בחז"ל ואף על פי כן שתיהן אמת, עד ל"אמת לאמיתו", מה שהמשכיל של יון, המשכיל הגוי, לא מסוגל לסבול. זה הנושא העיקרי של חדש כסלו.

ד. אוה"ח הק': אי-הידיעה המכוונת של יצחק בברכות

הברכות הנעלות בתורה – מתוך אי-ודאות יש דוגמה לענין במה שקראנו אתמול בתורה, בשבת מברכין כסלו, הפטרת "מחר חדש". קראנו פרשת תולדות, ושם אולי הדוגמה הכי חשובה בתורה של יהודי צדיק שחי ומגיע לשיא – מבחינה מסוימת לשיא החיים שלו – בדרגה הזאת של הגיון-לא-הגיון. מדובר על יצחק אבינו בסיפור הברכות. יצחק אבינו הוא זקן, "ותכהין עיניו מראת", הוא לא רואה, לא יודע מי עומד

למקרא" מאמין שזה הפירוש, וגם אני מאמין שזה הפירוש – רק ששבעים פנים לתורה, זה לא הפירוש הכי פשוט, זה פירוש. זה ודאי לא הפירוש של יצחק – גם לפי רש"י יצחק ודאי לא הבין כך. מה רש"י רוצה כאן? להוציא את החשש של שקר – לא יכול להיות שיעקב משקר, הוא איש אמת. אבל מה הוא הרויח? איך שלא נפרש, לאבא שלו הוא שקר – הוא נתן לו רושם שקרי.

איך קוראים לזה? אונאה, אונאת דברים. כאן מפרש "אני" (גם הוא לשון אונאה), אני מי שאני, בלי קשר לעשו. אבל ברור שאביו לא הבין כך, וגם ברור שאמר כדי שאביו לא יבין כך. יש הלכות לגבי נדרים, כמו שהיום אומרים שאני אומר משהו ועושה עם האצבעות שמבטל (ר"ל, ככה גויים עושים), אבל יש גם בהלכה כזה דבר – שיש לשקר לאנס, אז אני אומר משהו בפה ומכוון משהו אחר בראש. ככה רש"י כותב לגבי זה. אבל בעצם מה רש"י מרויח בכלל? הרי בסופו של דבר הוא עובר על איסור אונאה לאבא שלו.

האבן עזרא מביא את רש"י, לא בשמו, ואחר כך אומר שזהו לא הפירוש האמתי, ואז באריכות – תיכף נסביר – אומר שנביא אמת במקרים כגון דא יכול, לפעמים אומרים 'לשנות' (כמו הכלל ש"מותר לשנות מפני השלום", שהאבן עזרא לא מביא), לשקר. הוא מביא הרבה דוגמאות מכל התנ"ך שהצדיקים הכי גדולים שקרו. מי שמסכימים מאה אחוז עם האבן עזרא הוא הרד"ק וגם החזקוני. שלשה מגדולי הראשונים שבפשט חולקים על רש"י. זו לא הנקודה – רק רקע, כדי שנדע.

פעולת יעקב בהגיון קוואנטי

הכל קשור להגיון, כל הבעיה של הגיון שאם יש משהו לא נכון מחלחל שקר להגיון. כאן יש סיפור שמבוסס על רמאות, כבר אומר שעוקפים את ההגיון הרגיל. סיפור זה הוא אחת הדוגמאות שהגויים 'יורדים עלינו', 'תופסים אותנו' – שהנה אבא שלכם שקרן, מרמה את אבא שלנו. כמו שתופסים אותנו על חטא דוד ובת שבע, ועוד

"הקל קול יעקב והידים ידי עשו". מה הוא אומר? או שהוא עשו – כפי שהוא אומר שהוא עשו – או שהוא יעקב, או שהוא עשו ויעקב יחד, או שהוא לא עשו ולא יעקב, או שכל האפשרויות האלה יחד (סוד ה' ספקות, כמו שהסברנו בשיעור הקודם). את אותו אחד הוא מברך. מי שכמעט אומר כך הוא בעל אור החיים הקדוש, כמו שנראה.

"תתן אמת ליעקב" בסיפור הברכות

בתחלה יצחק אומר "גשה נא ואקשך בני האתה זה בני עשו אם לא", אני רוצה לדעת אם אתה בני עשו או לא. "ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידים ידי עשו" – לפי חוש המישוש (ששייך לחדש תשרי) הוא עשו ולפי חוש השמע (ששייך לחדש אב) הוא יעקב. אחרי הכל הפסוק אומר "ולא הכירו" – אפשר לפרש שהתורה מספרת, הוא חושב שזהו עשו אבל האמת שלא הכירו, "כי היו ידיו כידי עשו אחיו שעירות", אבל הפירוש הפנימי שגם הוא ידע ש"לא הכירו", כי הידים שעירות אבל הקול קול יעקב. אחרי ש"ולא הכירו" – "ויברכהו", הוא ברך אותו מכח כך שלא הכירו.

אחר כך, אחרי שהחליט שהולך על זה, "ויברכהו", שוב כתוב (לכאורה מיותר, כי החליט) "ויאמר אתה זה בני עשו ויאמר אני" – פסוק מוזר, כי קודם היה כתוב "האתה זה בני עשו אם לא", "האתה" עם ה' השאלה, וכאן בלי ה' השאלה. מה פירוש המלה "אני" כאן? בפשט, כמו 'כן'. הרי אפשר לשאול, למה הוא לא אמר 'אני עשו'? רש"י אומר כי לא רצה לומר, שהרי אינו עשו. אבל לפי שאר הפשטנים, כמו האבן עזרא והרד"ק, הפירוש אחר – לפיהם הוא שקר, והשקר שלו הוא חלק מהאי-הגיון כאן, "תתן אמת ליעקב".

רש"י עושה שמיניות באויר לפרש את "אנכי עשו בכורך" שהיה כתוב קודם – "אנכי מי שאנכי ועשו הוא בכורך" – אתה מאמין שזה הפירוש?! רש"י מאמין שזה הפירוש, וכל ילד "בן חמש

ויאמר אתה זה וגו' פירוש מצדיק דבריו כי הוא עשו לא שואל [קודם שאל ולא קבל תשובה, רק מישש. כאן לא שואל, אלא אומר שאני מצדיק את עצמי שאתה עשו – כי אני הולך לברך אותך – ולא משנה מי אתה באמת... אני עכשיו אומר לך 'אתה בני עשו'.] ותשובת יעקב היא בלשון פשיטות אני [בסדר גמור, לא אכפת לך מי אני – החלטת שאני עשו? בסדר, אני מי שאתה רוצה...].

[עוד פירוש:] עוד ירצה באומרו אתה זה, להיות שהיה קולו מגיד כי יעקב הוא [והיה מסופק.], לזה נתכוון לברך לגוף המחליט כי הוא עשו, ולזה אמר אתה זה, מורה באצבע לאשר יגיד חוש המישוש והיה מלביש הברכות בדעתו כמה שלפניו בלא שום מחשבה מי הוא [בפירוש הקודם הוא החליט ש'אתה עשו', ובפירוש הזה לא יודע אם אתה עשו, אבל אני מחליט לברך אותך, מי שלא תהיה.], וזה הוא לטובה אות שקיבל הברכות יעקב בכוונה אליו [הוא התכוון שמברך את העומד לפניו, לא משנה מי הוא – משנה, אבל החלטתי שלא משנה. או שאני מחליט "אתה זה בני עשו", שאתה עשו, או שאני פונה אליך בתור עשו אבל מחליט לברך אותך מי שלא תהיה. אתה, שנדמה לי שאתה עשו, גם אם אתה לא עשו, אני מברך אותך.], והגם שגמר אומר יצחק והזכיר עשו, עם כל זה בשעת הברכה לא היה מברך אלא זה שלפניו [לא התנה שחייב להיות עשו שאני מכיר קודם. (כמו שיעקב כוון על מי שלא תהיה, גם אם היא לאה, שלכן ראובן לא בן תמורה). נכון, מכון מי שהיא – יעקב למד זאת מאביו על הברכות. יש עונש על כל דבר, וכתוב בפירוש שעונשו של יעקב שרימה את אביו הוא שלבן רימה אותו, אבל כמו שמה שהוא רימה את אביו יצא טוב ככה מה שלבן רימה אותו יצא טוב.].

לחיים לחיים. אז כעת רק התחלנו – את הסיפור העיקרי בתורה של תורת הקוואנטום, הסיפור העיקרי של הלוגיקה של הקוואנטום.

הרבה דברים שכתובים בתנ"ך. אם רוצים לעשות את המהפכה הרביעית כדבעי צריך להסביר להם – רבותי, אתם לא מעודכנים, היום אנחנו בעידן הקוואנטום, אתם אולד-פשו, אם תהיו מעודכנים תבינו את הסוד למה יעקב פועל כמו שהוא פועל כאן.

כמובן, הכל בהוראת רבקה אמנו הצדקת, "עלי קללתך בני". המפרשים לא מבינים את הפסוק. רש"י לא כותב כלום – מענין מאד שרש"י לא מפרש – אבל אונקלוס אומר ש"עלי אתאמר בנבואה" שלא תבוא עליך קללה, להפוך את הפשט. יש מפרשים על דרך הפשט ש"עלי קללתך בני" היינו שגם אם אבא יקלל אותך אדאג לבטל זאת. לרבקה יש מילה עם יצחק – לא נורא, גם שיקלל אותך, אני אסדר את הענין. יש הרבה פשטנים שמסבירים ככה, שזה הפשט. אבל שוב, מי שחי בעולם הקוואנטום, שההגיון בו אחר לגמרי, לא נורא קללה – קללה, ברכה, הכל מסתדר יחד.

קביעת יצחק – "אתה זה בני עשו"

בכל אופן, הגענו לפסוק שלכאורה מיותר לחלוטין: "ויאמר אתה זה בני עשו ויאמר אני", חוזר על עצמו. קודם היה כתוב "האתה זה בני", אותם מלים, רק בתוספת אות אחת – ה השאלה. אחר כך "ויאמר הגשה לי ואכלה מציד בני למען תברכך נפשי ויגש לו ויאכל ויבא לו יין וישת" (עם טפחא כפולה, גם איזה טעם שמעל ההגיון, על "ויבא לו יין וישת" – יין מיוחד שמשכר אותך עד שיהיה ישן-ער יחד והכל יהיה טוב). "ויאמר אליו יצחק אביו גשה נא ושקה לי בני ויגש וישק לו. וירח את ריח בגדיו ויברכהו" – פעם שניה שכתוב "ויברכהו", קודם היתה ההחלטה שאת זה אני מברך, ואחר כך הברכה בפועל. אבל לפני שהוא מברך אותו בפועל כתוב "ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו הוי". ויתן לך וגו'.

נחזור ל"אתה זה בני עשו ויאמר אני", בפירוש אור החיים הקדוש:

ערוך. בכל אופן, הפירוש השני טוב לפירוש רש"י, ש"אנכי" עומד בפני עצמו, בלי יחס לזולת. היום אומרים שמישהו הוא 'אנכי' במובן של אגואיסט. [מתאים לפירוש השני, שמתייחס רק לעצמו]. לפי זה יש ב"אנכי" משהו של "חש", לא מתייחס. לפי זה מל-מל צריך להיות "אני אני", כמו "אני אני הוא". כתוב ש'אני' לשון און, זרע, קשור לברית, "ראשית אוני".

לגבי דיבור – יש "אני מדבר", "אני מדבר בצדקה רב להושיע", אבל אין פסוק של 'אנכי מדבר'.

ה. ה"לא ידעתי" של יצחק

המתקת "ותכהין עיניו"

נחזור לפרשה: אנחנו לומדים את הסיפור של הברכות. נתחיל מהתחלה:

"ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני".

פעם היה לנו שיעור על שלשת הפירושים ברש"י למה כהו עיני יצחק:

- הפירוש הראשון "בעשנן של אלו" – "ותהיין..." ובעטיין, לשון נופל על לשון, "ותכהין". פירוש ראשון, שלכאורה הוא הכי פשוט.

- הפירוש השני הוא שבעקדה נשרו דמעות מלאכי השרת על עיניו של יצחק – סיפור שקרה הרבה שנים קודם, בעקדה.

- פירוש שלישי, "כדי שיטול יעקב את הברכות" – לא בגלל עשן נשות עשו ולא בגלל העקדה, אלא פשוט ה' עשה שיהיה עוור כדי שיעקב יטול את הברכות.

בין "אני" ל"אנכי" (השלמה)

לגבי "אנכי עשו בכורך" – שיעקב לכאורה משקר ורש"י מפרש שאומר "'אנכי' מי שאנכי ויעשו בכורך" – ראיתי כמה מפרשים שנותנים שתי דרכים לחלק בין "אנכי" ל"אני" שמופיע אחר כך ("ויאמר אתה זה בני עשו ויאמר אני"). קודם הסברנו ש"אני" בפסוק השני הוא כמו 'כן' – מסכים, אתה קובע שאני עשו ואני מסכים, אני מה שאתה רוצה.

יש שני פירושים יפים מאד להבדל בין "אנכי" ל"אני", כלל גדול בתורה:

לפירוש אחד לפי דקדוק "אנכי" היינו 'אנכי ולא אחר' – מתייחס לעצם – ואילו "אני" מתייחס לתואר. 'אני עומד' פירושו ש'אני עומד ולא יושב או שוכב' – אני הולך על התיאור, שאני כך ולא אחרת – אבל 'אנכי עומד' פירושו 'אנכי ולא משהו אחר'. לפי זה יותר מקשה על "אנכי עשו בכורך" – 'אנכי ולא משהו אחר', דווקא "אנכי עשו בכורך". כל זה פירוש האבן עזרא, שלא מסכים עם רש"י – מביא אותו לא בשמו וחולק עליו, אומר שמותר ליעקב לשקר, המטרה מצדיקה את האמצעי. הוא מביא המון דוגמאות, והרד"ק והחזקוני מסכימים איתו לגמרי – נושא גדול בפני עצמו.

יש הסבר אחר, ש"אנכי" היינו עצמי, 'אנכי מי שאנכי' ולא אחר, אבל "אני" הוא לעומת "אתה". 'אני' מלת יחס למישהו אחר ו'אנכי' בלי יחס. [כמו בין אחד ליחיד?] לכאורה כן. הולך טוב עם "אנכי עשו בכורך". את רש"י מצדיקים לפי טעמי המקרא, כי על "אנכי" יש טעם מפסיק, אפשר לחלק ל"אנכי מי שאנכי" ו"עשו בכורך". אבל חשבתי שאם עושים כלל שכאשר יש טעם מפסיק על "אנכי" לגמרי לא קשור למה שאחר כך, ואפשר לחלק, מה תעשה עם "אנכי הוי' אלהיך" שגם עם טעם מפסיק? נפרש "אנכי מי שאנכי" ו"הוי' אלהיך". [ככה מפרשים בחסידות, לא? ש"אנכי מי שאנכי" למעלה מ"הוי' אלהיך"]. השאלה עד כמה שמים שיש כאן נבדלות באין

קונטרה-אינטואיטיבית לגמרי, אבל עדיין שום דבר ביחס לקונרה-אינטואיטיביות של תורת הקוואנטום, כמו שנסביר בע"ה טוב יותר מחר.

עצימת עינים מקריסת הגל

למה, לאור זאת, יצחק צריך להגיע למצב של "ותכהין עיניו מראת"? אם אתה מתעצם עם תורת הקוואנטום למה עדיף לך להיות עוור? כדי שלא תגרום לקריסת הגל – ברגע שאתה רואה משהו קורה אתה מפריע, אתה הורס את המציאות. זה בדיוק הסוד של הברכות – על זה אנחנו מדברים. זהו הפירוש הפנימי של רש"י "כדי שיטול יעקב את הברכות".

לפי הפירוש הזה אפשר לפרש שאפילו הוא עצמו יודע שכך – באיזה רובד עמוק בנפש הוא יודע שאני חייב לברך את עשו, אבל אם במקרה יצא יעקב... כבר אז, כשהוא בגיל 123, הוא רוצה לאפשר אפשרות שעשו – שאני הולך לברך אותו – יהיה יעקב. אולי עשו יהיה יעקב, או שיהיה ביחד, או שיהיה לא זה ולא זה – רוצה לאפשר את כל האפשרויות יחד, הכל פתוח לפי הלוגיקה של הקוואנטום. כדי שיוכל להיות הוא צריך להיות עוור, כי אחרת אם יראה שזהו יעקב כל הגל יקרוס. זה הרש"י הראשון על הסיפור.

"לא ידעתי" בפרק אמא (גם זה וגם זה) ובפרק אבא (לא זה ולא זה)

הוא כבר לא רואה, מתחלת הסיפור, אבל קורא לו:

"ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי". "זקנתי" – "זה קנה חכמה". איזה חכמה? של לוגיקת הקוואנטום. מה "זקנתי"? ש"לא ידעתי". "לא ידעתי יום מותי" – הוא כבר לא יודע אם הוא חי או מת.

רש"י אומר "שמא לפרק אמי שמא לפרק אבא". אדם צריך לדאוג חמש שנים קודם פרק הסתלקות הוריו – כעת לא יודע אם הוא חי. באמת יצחק הסתלק חמש שנים אחרי אבא שלו, אבל מתחיל לדאוג חמש שנים לפני אמא שלו. המצב שלא יודע אם הוא חי או מת מתחיל חמש שנים לפני

שוב, פעם היה על זה שיעור והסברנו שזו דוגמה יפה של חש-מל-מל, הכנעה-הבדלה-המתקה. הסברנו שדווקא הפירוש השלישי, "כדי שיטול יעקב את הברכות" הוא המתקה, מל לשון דבור, שלטובה ולברכה. משהו שנראה לי לא טוב, אבל צומחת ממנו טובה כל כך גדולה, מרדל"א, שלא יכולה להיות בשום צורה אחרת רק על ידי שיתעוור. זו ההמתקה של "ותכהין".

התבוננות אברהם ויצחק – תיאורית היחסות ופיזיקה קוואנטית

אם אומרים שכאן סוד הפיזיקה הקוואנטית, איך נסביר? פשוט מאוד. אברהם ויצחק הם יהודים, ושניהם התבוננו בנפלאות ה', כמו שהרמב"ם אומר שמגיעים לאהבת ויראת ה' על ידי התבוננות. ברור לפי הרמב"ם ששניהם עסקו בהתבוננות. היות שדווקא הם גילו את ה' – שדווקא לאברהם אבינו נגלה בעל הבירה, וגם ליצחק אחריו, סימן שההתבוננות שלהם בנפלאות הטבע, "מעשה בראשית" לפי הרמב"ם, היתה לאין ערוך יותר עמוקה ואמתית מכל מה שקדם להם.

אם נתרגם למושגים של היום, כל ידיעת המציאות שהיתה לפני אברהם ויצחק היא כמו הפיזיקה הקלאסית של ניוטון, ואברהם ויצחק אבינו כבר גילו פיזיקה אחרת לגמרי. אברהם גילה את תורת היחסות, אינשטיין, ויצחק גילה את תורת הקוואנטים. אנחנו עדיין מחכים ליעקב לפי זה – תיאוריות האחדות הכוללת, שיאחד את שניהם יחד, בדיוק תפקיד התפארת. עדיין דבר נעלם – ממש "משיח אלהי יעקב".

אברהם, "חד אריך", "האדם הגדול בענקים", חקר את העולם הגדול, המאקרו-קוסמוס, שם שוררים חוקי היחסות. יצחק, "חד קציר", חוקר את הקטן, חופר בארות, מגלה את עומק הארץ, בקטן, עד שגילה את תורת הקוואנטים עם כל המשמעויות וההשלכות שלה. לכן ההגיון שלו הוא אחר לגמרי. עיקר הסוויצ' בהגיון הוא אצל יצחק. גם תורת היחסות היא לא קומון-סנס,

(בגימטריא **משיח**) – הוא האחרון. ישעיהו הנביא אומר "לא ידעתי ספר" – ילד שלא יודע לקרוא.

הסוד של "לא ידעתי" הוא מאד מענין, ומה שאמרנו כעת שייך למלמדים – אם יש ילד שלא יודע לקרוא צריך קודם כל להבין שהשרש שלו הוא "לא ידעתי", שבקדושה הוא "לא ידעתי" של יצחק ושל יעקב ושל דוד ושל ישעיהו ושל אליהוא בן ברכאל. שוב, הזקנה של יצחק היא "לא ידעתי".

ו. חבת הצייד של יצחק

ריכוז המלה ציד בתורה

יצחק ממשיך:

"ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי צידה [צייד קרי]".

כעת מתחילה המלה העיקרית שצריך להסביר – ציד. המלה ציד, על כל צורותיה, מופיעה בפרשת תולדות 13 פעמים – ריבוי מופלג. ריכוז כל כך מקסימלי שאין לו דמיון בכלל.

קודם היתה המלה ציד פעמים בפסוק אחד, לפני פרשת תולדות, אצל נמרוד (כמו שלמדנו לפני כמה ימים) – "הוא היה גבר ציד לפני הוי" על כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני הוי". בתיאור המציאות כתוב "גבר ציד", "גבר" חסר, ובאמירת האנשים עליו כתוב "גבור ציד", "גבור" מלא – יש בכך הרבה סודות. הצייד הראשון הוא אצל נמרוד, אבל אחר כך פוגשים את הצייד בתחלת פרשת תולדות – "ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה", ואחר כך "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו", ואחר כך רק בסיפור הברכות יש **יא** פעמים ציד. סה"כ בכל הפרשה יש **יג** פעמים ציד – משהו מופלא. כבר אומר לי שהמלה העיקרית כאן היא ציד.

זיקת יצחק לשדה ולצייד

נתחיל להתבונן: הוא אומר לעשו "וצא השדה וצודה לי ציד". קודם היה כתוב על עשו "איש ידע ציד איש שדה", והוא משתמש כאן בשתי

אמא שלו ונגמר חמש שנים אחרי אבא שלו – מגיל **ענג** (הגיל של אהרן כהן גדול, "אין בטובה למעלה מענג, אין ברעה למטה מנגע", גם **מלחמה** וגם **יחי המלך**).

פרק אמא, כפי שהסברנו בשיעור הקודם, הוא 'גם זה וגם זה', ופרק אבא הוא 'לא זה ולא זה'. הסברנו שהבן הוא 'כן' ואמא 'לא' אבל אמא היא לא-כן יחד, "לא כן עבדי משה בכל ביתי [בניה בקבלה היא הבית-ההיכל ל-י של שם הוי"] נאמן הוא", "משה זכה לבניה", "שמא לפרק אמא", אבל בסוף הגיע ל"שמא לפרק אבא", לא-זה-ולא-זה. כעת הוא כבר דואג, "לא ידעתי יום מותי".

"לא ידעתי" בתנ"ך

הביטוי "לא ידעתי" מאד מענין – ז' אותיות שמתחלקות ב ו-ה לפי הכלל, הגימטריא מתחלקת ב-7, ז"פ **לילה** (ועוד מלים שעולות **עה**). מענין שבכל התנ"ך יש **חי** פעמים **"לא ידעתי"**, הכל עולה **יהי** פעמים **חשמל**. אולי מחר, או בהמשך, נסביר שכל הסוד של הלוגיקה של הקוואנטום הוא סוד החשמל, חש-מל ביחד. החש-מל הופך להיות חש-מל-מל, שהוא השלישי הנמנע (ה"מל" הראשון, מל מלשון ברית מילה).

בכל אופן, **חי** פעמים **"לא ידעתי"** אומרים שלשה עשר אנשים ידועים לנו. הראשון שאמר **"לא ידעתי"** הוא קין – **"לא ידעתי** השומר אחי אנכי". כל ה"לא ידעתי" הוא **"ברישא חשוכא"**, מתחיל מקין. אחר כך אבימלך, שני רשעים. אחר כך יצחק, אחר כך יעקב, אחר כך פרעה, אחר כך בלעם. יש ששה **"לא ידעתי"** בתורה – שני רשעים, שני צדיקים ושני רשעים. מאד מענין. **"לא ידעתי"** קודם כל קין, אחר כך אבימלך, אחר כך יצחק, אחר כך יעקב – ארבעה בחומש בראשית – אחר כך פרעה (**"לא ידעתי את הוי"**) ואחר כך בלעם כשהוא מדבר עם המלאך כאשר הוא רוכב על האתון. אחר כך יש את רחב, אחר כך נבל, דוד, ירמיהו, איוב, **אליהוא בן ברכאל**

כשהרד"ק אומר 'ענין אחר' הכוונה שאין קשר בין הדברים, והאחרונים אומרים שזה אותו דבר. איך אני מבין? אם אבין קצת בהיסטוריה של הציוויליזציה.

ה-ה היתרה בכתוב "צידה" – ביאורי בעל הטורים

שוב, כתוב "צודה לי צידה". רש"י לא מציין שיש כאן כתיב וקרי (היחידים בפרשה הזו). נסתכל מה בעל הטורים אומר על תופעה זו: "צידה" כתיב, ה' יתרה, ש'למדו ה' הלכות שחיטה.

המפרשים שואלים הרי כל הזמן יצחק אוכל מציד עשו, הוא אוהב את עשו כי ציד בפיו, למה רק כעת למד אותו? יש ה' הלכות שחיטה, שהיה דרסה וכו'. כשהוא שלח אותו להביא לו ציד, לעשות לו מטעמים, הוא למד אותו ה' הלכות שחיטה. קודם הוא לא לימד אותו? מסבירים שלפני כן הוא גם לימד אותו, אבל חוזרים ומזהירים ומדגישים בשעת מעשה. הוא לא סומך עליו – מהפירושו הזה כבר רואים שיצחק יודע מי הוא עשו. הוא כבר ידע שיש חמש הלכות שחיטה, אבל לא סומך עליו, וצריך להדגיש לו – בני היקר, תדאג שיהיה כשר, אל תאכיל אותי טרפות. גם רש"י אומר על "שא נא" שאמר לו "חדד סכינך ושחוט יפה שלא תאכילני נבלה". בעל הטורים מדייק את ה-ה היתרה בכתוב.

אחר כך הוא אומר עוד משהו:

ו-ה' סימני טהרה בעוף [ציד] הוא או של עופות או של חיות. אם תצוד עוף צריך לבדוק ה' סימני טהרה] – אינו דורס, אצבע יתרה, זפק, קורקבנו נקלף ואינו חולק אצבעותיו.

ובחיה – מפרסת פרסה, מעלה גרה, בלי שיניים למעלה, קרניים, בשרה שתי וערב תחת העוקץ.

אז יש לו כאן שלשה פירושים ב-ה של "צידה", שהיא כתיב ולא קרי – ה' הלכות שחיטה, ה' סימני עוף טהור, ה' סימני חיה טהורה. איך אנחנו

התכונות שלו. לא סתם יצחק אוהב את עשו, כי שתי הבחינות האלה – ציד ושדה – שייכות ליצחק.

למה שדה שייך ליצחק? כתוב "ויצא יצחק לשוח בשדה" וחז"ל לומדים "נלא כאברהם שקראו הר ולא כן יצחק שקראו שדה [אלא כיעקב שקראו בית]". אצל יצחק שיא הקדושה, בית המקדש, הוא שדה – אז אם יש לו בן שהוא "איש שדה" הוא שייך לענין שלו.

מה לגבי ציד? יצחק עולה ב"פ ציד. יצחק ו-ציד הם "שלם וחצי". אם כן, ציד ששייך לעשו ושייך ליצחק – ירושה מנמרוד (שלש נשמות ה"ציד" בתורה: **נמרד יצחק עשו** = 878, משיח במילוי: **מם שין יוד חית** = **שמשון יעקב**, סוד "לישוועתך קרית הוי'", התלבשות עצמות יעקב בשמשון, כמבואר במ"א. נמרד יצחק עשו ר"ת **עין** – "בטח ברד עין יעקב". "**עין יעקב**" = **ציד ציד ציד**, **יצחק** וחצי. רוס"ת נמרד יצחק עשו = **עמלק**, אמ"ת נמרד יצחק עשו = **אברהם יצחק יעקב**! **נמרד יצחק עשו** יחד עם **ציד ציד ציד** = "**הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד**", חמש העליות של מלך המשיח).

יצחק הוא השדה והוא הציד, אז מובן מאליה למה הוא אוהב את עשו, שיוורש ממנו את שתי התכונות העצמיות שלו. גם כאן, הוא קורא לעשו ואומר לו "צא השדה וצודה לי ציד".

ציד וצידה

במלה ציד כאן יש תופעה מיוחדת – הכתיב וקרי היחיד כאן בפרשת הברכות. כתוב "וצודה לי צידה", ואם לא היה ניקוד בתורה הייתי קורא צידה, כמו צידה לדרך. מענין שכאשר מסתכלים ברד"ק בשרש **צוד** – שרש המלה כאן, בגימטריא מאה, שייך ל"מאה שערים" של יצחק אבינו – הוא אומר שציד וצידה לדרך הם שני ענינים, אבל האחרונים לא אומרים ככה, אלא שהם ענין אחד, כי רוב המזון בתקופה ההיא היה מחיות, לכן סתם צידה, ובפרט צידה לדרך, היתה ציד. לכן זו אותה מילה – משהו פשוט שהרד"ק כאילו לא מבין.

גם ידיעה, התקשרות. כתוב שכל דבר שאתה עושה, כל מקצוע, צריך להיות קשור אליו בלב – להיות קשור בלב מה שאתה עושה היינו "ידע".

הרבי הרש"ב אמר שדרך עבודת החסידות היא שמה שאתה עושה – תהיה קשור אליו. אתה חושב ועושה אותו. בחור ישיבה שאל אותו מה לחשוב כשאני במקוה – הוא אמר שצריך להיות קשור בדיוק למה שאתה עושה ברגע הזה. אתה מוריד את החולצה? תחשוב 'כעת אני מוריד את החולצה', מה זאת אומרת, להיות קשור למה שעושים. הבחור שקוראים לו עשו הוא בר-דעת. לא כתוב שיעקב הוא בר-דעת, רק שהוא "איש תם ישב אהלים". אדרבה, תם הוא טפש בהגדה של פסח, אבל עשו הוא בר-דעת, יודע לעשות משהו בחיים – "ידע ציד".

מעלת "אדם בטל"

אני חוזר ושואל, מה הגליק? למה יצחק כל כך אוהב מלאכה זו של צידת חיות? כנראה הא בהא תליא, בשביל להיות "ידע ציד" צריך להיות "איש שדה", "אדם בטל" בגימטריא אלהים. מה הקשר ליצחק אבינו? הוא מדת הגבורה וכלידתו כתוב "צחק עשה לי אלהים". אלקים הוא שם של צחק. מהו ציד? משחק, נקרא בפירוש game באנגלית. ציד הוא כנראה המשחק ב-ה הידיעה. למדנול³ לגבי נמרוד, שנמרוד רצה להיות מלך על אנשים, אז הבין שאם אצליח לקיים את ה"רדו בדגי הים ובחית הארץ" – שאם אצליח להשתלט על החיות גם אנשים ימליכו אותי. כך הוא סבר – וכך היה. הוא היה "גבור ציד", משתלט על החיות, אבל עשו "ידע ציד" – עושה זאת לשם המצאת טרף לביתו ("כי ציד בפיו"), על פי פשט – אכילת בשר מרחיבה את דעת יצחק אביו לעבודת השי"ת, היינו "מטעמים אשר אהבתי", לשון "טוב טעם ודעת" וגם לשם משחק (שגם, וביתר שאת, פועל הרחבת הדעת, וכמבואר בתניא

נפרש? ה ספקות של רדל"א – ארבעת הפרטים-האפשרויות שאמרנו קודם וגם כולן יחד.

אהבת יצחק ל"איש ידע ציד"

למה יצחק כל כך להוט על ציד? מהו ציד? נחזור לתחלת הפרשה: "ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה". רש"י מוציא מהפשט – אנחנו רוצים את הפשט – ואומר "לצוד ולרמות את אביו בפיו". כבר רואים שרש"י עושה מעשו הרמאי הגדול של אביו, מה שלא מפורש בפשט. המינים-הגוים אומרים שאנחנו בני עשו, רק מכבדים את אבא, ואתם, בני יעקב, מרמים את אבא שלכם. מה רש"י רוצה לעשות? פשוט להפוך, שמהיסוד דבר ראשון, דע לך, עשו כל הזמן מרמה את אביו, ששואלו איך מעשרין את התבן וכו'.

יש כאן תופעה יפה של שש מלים בנות שלש-שלש אותיות – "עשו איש ידע ציד איש שדה" – יש הרבה מה לרמוז כאן, "תן לחכם ויחכם עוד" (רמז אחד: "עשו איש ידע ציד איש שדה" = 1495 = 13 פעמים 115, חזק = סכום כל אותיות האלף-בית מא' עד ת', ת במספר קדמי, ארבע מאות אנשי עשו). בכל אופן, על "איש שדה" כותב רש"י "כמשמעו, אדם בטל וצודה בקשתו חיות ועופות", בטל. כמה שוה אדם בטל (הגדר שמגדיר רש"י)? אלהים. אנחנו שואלים שאלה פשוטה, למה יצחק אוהב בן שיודע ציד? מה ה'גליק', מה הגדולה בזה (כלי פירוש רש"י שהוא מרמה אותו, בפשט)?

מעלת "ידע ציד" על "גבור ציד"

קודם כל, מה ההבדל בין עשו ונמרוד – שניהם צידים, אבל אצל נמרוד כתוב "גבור ציד" ואצל עשו "ידע ציד", משהו אחר, כבר יש לו איזה זיקה לאידישקייט, איזו דעת, הוא בר דעת. נמרוד הוא רק "גבור ציד", זה גוי, אין לו דעת ("אל אחר אסתריס ולא עביר פירין"), אבל עשו הוא "ידע ציד". יתכן שבגלל המלה "ידע" רש"י מסביר שיודע לרמות את אביו – ה"ידע" מסביר מה פירוש "ציד". אבל בפשט, כנראה יש בציד

³ שיעור י"ז חשון ש"ז.

ז. חרדת קריסת הגל

קריסת הגל – הגיהנם של יצחק

בסוף, כאשר עשו נכנס, כתוב: "ויהי כאשר כלה יצחק לברך את יעקב ויהי אך יצא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו ועשו אחיו בא מצידו. ויעש גם הוא מטעמים ויבא לאביו ויאמר לאביו יקם אבי ויאכל מציד בנו בעבר תברכני נפשך. ויאמר לו יצחק אביו מי אתה ויאמר אני בנך בלךך עשו. ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואכל מכל בטרם תבוא ואברכהו גם ברוך יהיה". ממה יצחק נחרד? הוא אוהב מצב לפני קריסת הגל – אבל כעת הגל מתחיל לקרוס. הוא רואה גיהנם נכנס – החרדה שלו היא מעצם קריסת הגל. בפשט חרד שלא ברך את עשו, אבל לפי דרכנו כעת הוא נחרד מכך שהגל קורס – היה ניחא לו להשאר במצב שברך משהו לא ברור.

הנסינון של יצחק למנוע את קריסת הגל במלואה

כאן יצחק מגיע לטעם עולם הבא שלו – "ואכל מכל". שלשה טעמו מעין עולם הבא בעולם הזה – אברהם, "והו' ברך את אברהם בכל", יצחק, "ואכל מכל", יעקב, "יש לי כל". הפסוק הזה הוא התגלות העולם הבא של יצחק.

מה החידוש בפסוק הזה? הוא כבר אמר לנחש שקודם היה יעקב – הרי היה לו ספק, "הקל קול יעקב והידים ידי עשו". אבל אם מדובר ביעקב – הוא לא צד ציד. ליצחק יש שכל, ברגע שהוא מבין שזהו יעקב – איך האוכל הזה מגיע? עם טפת שכל הוא מבין, הוא יודע עם מי יש לו עסק, עם אשתו האהובה. יש כמה סיפורים כאלה אצל הרביים, שכאילו סדרו אותם – מיד כשהבינו מה קרה תפסו מי עשה זאת. בשניה הוא אמר לדעת מה קרה כאן. הרי יעקב לא צד ציד ורבקה לא צדה ציד – עשו גדי, לא צבי, רק שטעמו כטעם הצבי. בשניה אחת היה צריך להבין בחוש הטעם שלו שבכלל לא היה ציד – לא היה צבי בכלל אלא גדי, תוצרת בית. למה הוא אומר "מי אפוא הצד ציד?"

הקשר בין אכילת בשר למילתא דבדיחותא), לא לשם גבורה.

בשביל להיות שחקן צריך להיות "אדם בטל". מה ההבדל בין "עשו איש ידע ציד איש שדה" ל"יעקב איש תם ישב אהלים"? הרבי הרש"ב אומר שפנימי הוא אחד שלא מבזבז את הזמן – הפשט שיעקב הוא בחור רציני שלא מבזבז את הזמן. ההיפך הגמור של עשו. מה עושה הציד? הולך לאיזה מקום ויושב שם, כמו אחד שהולך לדוג דגים – יש לו סבלנות. גם אצל החיות ככה – הוא רובץ שם, מחכה, יכול לחכות שעה ועוד שעה ועוד הרבה שעות. יש כל מיני תחושות, חושים, עד שפתאום תופס משהו. ה"ידע" כאן היינו הדעת של עולם התהו – מבטל המון זמן בשביל רגע אחד. מה יצחק תמה עליו כאן – "למה מהרת למצוא בני"? לא הולך ככה... רואים פשט בפסוק שציד הוא לא מהיר, לוקח זמן – "צא השדה", כמה זמן שיקח לך, עד שתתפוס משהו, איזה 'גיים' רציני, איזה ציד רציני.

זה טיפוס של עולם התהו, שיכול לבטל זמן, אבל כאשר הוא מרויח – מרויח בגדול, היה כדאי. כמו בביזנס, משקיע, אחד ששורף זמן. מי שעוסק במניות שורף את כל היום, יושב מול המסך, האינטרנט. [ובסוף גם את כל הכסף...] כי הוא לא יודע, הוא טפש, "איש תם", אבל אם היה "ידע ציד" היה מחכה להזדמנות – יודע מה שהוא עושה, יודע את המשחק, וכשיש הזדמנות הוא נופל עליה, תופס אותה. משרש צוד יש גם מצודה. מהי מצודה? מלכודת, רשת. האדם עצמו הופך להיות מצודה – שקט, יושב שם, לא עושה כלום, אדם בטל לחלוטין, רק מחכה שהטרף יתקרב, יש לו חוש, ואז הוא תופס אותו. יודע את המלאכה הזאת, וזהו השרש שלו בעולם התהו. הוא שחקן. יצחק כל כך אוהב את הדבר הזה, המקצוע הזה של ציד. הוא רוצה לברך את עשו, אבל עשו שלא בטוח שהוא עשו – וככה יצא לו, לכתחילה אריבער.

"כשמע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדלה ומרה עד מאד [אתה חרדת עד מאד, ואני צועק עד מאד]. ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי" – תפריד בינינו. לעשו יש חוש, הוא יודע שיצחק ברך את שניהם יחד בתוך הגוף של יעקב. הוא אומר לו 'תפריד', אני רוצה לעצמי ברכה – אני ה'לא', המלכות, ויעקב הוא ה'כן', ה"א".

אנחנו משתדלים להבין את כל הפרטים בסיפור לאור הענין – יש עוד הרבה פרטים שנעזוב כעת, הרבה פרטים בתוך הסיפור שצריך לקרוא שוב בעיון לאור המהלך שהתחדש כאן.

ח. "השלישי הנמנע" בין חי למת בהלכות טרפות

איסור מחוסר אבר לבני נח

נסיים בעוד משהו, במסכת עבודה זרה קרוב להתחלה, דף ה, ב:

אמר רבי אלעזר מנין למחוסר אבר דאסור לבני נח [שאין להם, בבמה שלהם, את כל המומין שיש בישראל, כמו "דוקין שבעין". אם מקריב לעצמו לשם שמים אסור לו רק מחוסר אבר או טרפה. אומר רש"י: "דאסור לבני נח – להקריב לגבוה ודומיא דקרבנות שנהגו אבותיהם לשמים הן נוהגין לעבודת כוכבים שלהן". הם נוהגים לע"ז כפי שאבותיהם נהגו לגבוה, וזהו באמת דין תורה]. דכתיב ומכל החי מכל בשר שנים מכל וגו' [מה הדיוק ב"מכל החי"? רש"י מסביר: "ומכל החי" – על שם שהיה עתיד נח להקריב מהן דכתי' ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו' (בראשית ח)]. שייך לקרבנות בהמשך, והתורה מדייקת: [אמרה תורה הבא בהמה שחיון ראשי אברים שלה האי מיבעי ליה למעוטי טריפה דלא [שאינה חיה].

[אומרת הגמרא שיש פסוק אחר למעט טרפה:] טריפה מלחיות זרע נפקא [שהיו צריכות להיות בהמות שראויות להוליד, וטרפה לא ראויה להוליד]. הניחא למאן דאמר טריפה אינה יולדת [אפשר למעט טרפה מ"לחיות זרע". אלא

הכל נכון, אבל הוא לא רוצה לעזוב את "הצד ציד", לא מוכן לוותר על "הצד ציד" – רוצה להחליט שגם יעקב צד ציד. אם ברכתי את יעקב, ברכתי אותו כי הוא עשו, ואני לא מוותר על זה. זה משפט ההתפעלות שלו, שמתוך התפעלות הוא אומר שמי שהביא לי הוא הצד ציד, בדיוק מה שאני אוהב, מה שבקשתי. גילוי של עשו גרם רק לתחלת קריסת הגל, ופעל שהאפשרות של אבא כבר הסתלקה – האפשרות של 'לא זה ולא זה', השלישי-הנמנע. ברגע שעשו נכנס ומצהיר שהוא עשו, איני מוותר על יעקב שצד ציד, ואני רוצה לעשות ממנו יעקב ועשו גם יחד. איך אני יודע שזה הפירוש? הוא מתחיל בשאלה "מ"י – בינה, שאמרנו שהיא "לא כן", שני הדברים הסותרים יחד.

צדיק מתחיל **ציד**. אחד הפירושים שלנו הוא ש-**צדיק** הוא צפון-דרום-ים-קדם ("ופרצת...") – לכל ארבע רוחות העולם) וגם מפרשים ש-**צדיק** הוא **צד ימין**. **צד** הוא שתי רוחות יחד, צפון-דרום, מדת יצחק ומדת אברהם, "עורי צפון ובואי תימן". יש נשיאת הפכים בתוך אותיות **צד**.

כמה שוה **"מי אפוא הוא"**? 150, ממוצע כל מלה הוא **"מי"**, **מי-מי-מי**, חזקה של **"מי דקיימא לשאלה"**, אמא, בינה. יש חמשים שערי בינה, אבל יצחק מצא "מאה שערים". לכן אני עדיין אומר שיעקב הוא הצד ציד. למה כאן אומר את ה"מכל" שלו, שיא העולם הבא שלו? כל מה שרציתי טעמתי. רציתי צבי וטעמתי. הוא לא יודע אם צבי או גדי – מתעקש שאכלתי צבי. כנראה זהו גם צבי וגם גדי יחד. פעם היה לנו שיעור על צבי וגדי. זה ה"מכל", שתיכף נבין יותר. בקשתי **"כל"**, גם 50, שער הנון, גם זה וגם זה יחד, ואותו אכלתי.

"בטרם תבוא ואברכהו" – עדיין נעלם, לא מוכן לומר שזהו יעקב, כי אינו יעקב אלא יעקב ועשו יחד. אותו אחד ברכתי "וגם ברוך יהיה".

מאמץ עשו לגרום לגל לקרוס

עשו רוצה עוד יותר להקריס את הגל:

זמן – אלף שנה. אז אתה לא בכלל "מכל החי", אפשר למעט אותך ממלים אלה. כעת עונה לעוד שאלה, למה נמעט טרפה מ"כל החי" ולא מחוסר אבר? אולי מחוסר אבר הוא יותר לא "מכל החי". בשביל למעט טרפה צריך לעשות איזה קוועטש ולהסביר ש"מכל החי" היינו חי בתכלית, אבל בשביל למעט מחוסר אבר יותר פשוט – רק למעט מי שלא כולו חי, אלא יש לו אבר שלא חי. אומר התוספות: [וממעט שפיר מהאי קרא דמכל החי טפי ממחוסר אבר [אם יש לי רק פסוק אחד ואני מתלבט מה למעט, יותר הגיוני למעט טרפה כפי שדרשנו מלמעט מחוסר אבר. למה? כי מחוסר אבר] שכולו בריא וחי חוץ מאבר אחד [יכול להיות אחד בלי אצבע, מחוסר אבר, והוא חי – בריא וזריז בתכלית, אף על פי שחסר לו איזה אבר]. וכן פירש רש"י לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נא.).

המדרגות שבין חי למת

כתוב בתוספות, ואומר שגם רש"י מפרש כך, שעיקר הפירוש של "מכל החי" שהוא חי לגמרי. מכאן רואה מי שמתבונן שיש שלשה או ארבעה מצבים קיומיים. עד כה חשבתי שאחד חי או מת. פתאום יוצא מהתוספות שיש גם אמצע, השלישי הנמנע, ולא רק זה אלא שגם באמצע יש שתי מדרגות – חיה ויולדת. אם יש לי שני קצוות, חי ומת, הם כבר שנים שהם ארבעה – יש באמצע לא חיה לגמרי אבל יולדת, קרוב לחי, ולמטה לא מת (כי הוא חי, יכול להיות הרבה זמן) אבל לא יכול להוליד. יש לי ארבע מדרגות – חי, טרפה-יולדת, טרפה-חיה, מת (ובעצם רק באמצע יש: טרפה-יולדת, טרפה-אינה-יולדת, טרפה-חיה, טרפה-אינה חיה). מה שם שתי המדרגות באמצע יחד? חולה. כלומר, השלישי הנמנע בין חי למת הוא חולה.

[הנצי"ב תמיד מסביר שחי בתנ"ך הוא חי ושמח]. אם אמרת, כמה שוה "מי אפוא הוא הצד ציד"? שמחה – פנימיות אמא, הבינה, שהיא המדרגה כאן, "מי". כתוב שרוב תלמידי

למאן דאמר טריפה יולדת מאי איכא למימר [צריך למעט טרפה מ"מכל החי", כי אי אפשר למעט מ"לחיות זרע", ואז אין לי פסוק למעט מחוסר אבר]. עד כאן הפשט עם רש"י.

תוספות: טרפה – חי שאינו בגדר "מכל החי" נראה תוספות:

אלא למ"ד טריפה יולדת מאי איכא למימר – פירוש ולדידיה אצטריך מכל החי למעט טריפה וא"ת טריפה נמי היכי מימעט' מהאי קרא הא מאן דאית ליה טריפה יולדת כל שכן דאית ליה נמי טריפה חיה [זו מחלוקת, יש מי שאומר שטרפה כן חיה. אם שואלים לפי המ"ד שטרפה יולדת, כל שכן שהוא סובר שטרפה חיה יותר משנה. יותר מסתבר שטרפה תחיה מאשר שתלד, כלל גם אצל בני אדם – בללדת יש יותר חיות מאשר לחיות בעצמך. מכאן אפשר כבר ללמוד מוסר השכל, שעיקר החיות הוא כדי ללדת, לחיות זרע]. דאפילו למאן דאמר טריפה אינה יולדת אמר דיכול להיות דאית ליה דחיה [כלומר, שיותר קל שטרפה תחיה מאשר שתלד – אם "טרפה יולדת" כל שכן ש"טרפה חיה"]. וא"כ היכי ממעטת מקרא דמכל החי הרי ראוייה היא לחיות [לאורך ימים ושנים טובות].

[את כל זה לומדים כי כאן יש מקור מאד יפה בנגלה להגיון של הקוואנטום]: וי"ל דנפרש לקרא הכי מכל החי שיהא כולו בריא וזריז ולא חולה וטריפה [לא חיות שאתה יכול להיות עוד שנה ועוד שנה, אלא שברגע הזה כולך חי – בריא וזריז בתכלית. אם אתה ככה אתה "כל החי", ואם לא אתה לא "כל החי" – לכן אפשר למעט אותך מהמלים "מכל החי". חולה וטרפה], אע"ג דהוא חי [לפי אותו מאן דאמר] מ"מ אינה בריאה אלא חולה כל ימיה ומתמעטה והולכת [אפילו למ"ד שטרפה יכולה להיות הרבה שנים, כל הזמן היא בתהליך התדרדרות, כי היא חולה. מה כאן תוספות אומרים? אפשר להיות חולה שבעים שנה, כל פעם לרדת עוד קצת ועוד קצת, הרבה

השיא של רדל"א, כך יוצא לנו מהתוספות שקראנו. שה' יעזור שיבוא מלך המשיח תיכף ומיד ממש, ירפא אותנו, ובשמחה ובטוב לבב נתגעגע... לחיים לחיים.

שיר המעלות.

כל הענין של התוספות מזכיר את הווארט המפורסם של רבי אייזיק על "לחיים ולא למוות" – לחיים ולא לא-מות (כמשמעות במסכת נדרים), שנזכה לחיים אמתיים, הלכתחילה שהוא כתב, ולא שנהיה לא-מתים. טרפה לא מתה אך היא עדיין לא חיה. התוס' הזה הוא מקור לדברי רבי אייזיק.

חכמים הם חולים. יש משהו מענין בחולה, שהוא ממוצע, השלישי הנמנע – או גם חי וגם מת או לא זה ולא זה. אם הוא השלישי הנמנע הוא לא זה ולא זה, מוחין דאבא. אמרנו שאחרי שעשו פעל את תחלת קריסת הגל מה שנשאר הוא אבא, **שמחה**, הגימטריא של **"מי אפוא הוא הצד ציד"**.

מתי האנושות בכללותה החלה להיות חולה? מחטא עץ הדעת טוב ורע – כך אור החיים כותב באריכות. "ביום אכלך ממנו מות תמות" כפשוטו, לא אלף שנה – ברגע שאתה אוכל מעץ הדעת אתה מתחיל למוות. אתה אף פעם לא תהיה בריא עוד פעם, כל החיים תהיה חולה. הסברנו שעץ הדעת הוליד את הלוגיקה הקוואנטית, על כך דברנו בשיעור הקודם – בדיוק מה שאנחנו מסבירים כעת.

חלומות של חולי

מה אפשר להרויח מזה? הכל חודש של חלומות. חלום הוא לשון החלמה. חלום מתחיל **חל**, כמו חולה, רק שמחלים מהחולי. יש במצב חולה משהו שאתה לא יכול להשיג כשאתה בריא. טוב להיות בריא וזריז והכל, אבל מי שרק בריא אף פעם לא יגיע ללוגיקה הקוואנטית.

בשיר השירים יש שני פסוקים: "חולת אהבה אני" ו"מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים". "חולת אהבה אני" הוא מצב של גלות, אבל דווקא אז מגיעים לרדל"א, מצב אליו נתגעגע כאשר תגיע הגאולה ונהיה רק במצב של בריא-זריז, "מכל החי". מפספסים משהו שאפשר להשיג – החלום שלך מתוך החולי. צריך להיות חולה כזה שאתה באמת לא בטוח אם אתה חי או מת – שאז או שאתה חי ומת יחד, או שאתה לא חי ולא מת אלא משהו אחר לגמרי. אמרנו שבתוך המשחק האחר לגמרי יש "פלג קיסר" ויש "קיסר" שלם – דוד ומלך המשיח.

אמרנו שחול המועד הוא עיקר הממוצע בתורה, אבל אפשר לקרוא 'חולה מועד' – אל תקרא 'חול המועד' אלא 'חולה מועד'. חולה מועד הוא

מוצאי ב' כסלו ע"ז - כפר חב"ד

הגיון לבי (3): Or&And

בר מצוה דב-בער שי' גנוט

תורת הלוגיקה. מתי יהיה אמת? רק אם a אמת וגם b אמת. אם אחד מהם שקר, אפילו שהשני אמת, a and b יהיה שקר, וכל שכן אם שניהם שקר. כלומר, יש ארבע אפשרויות – ששניהם אמת, a אמת ו-b שקר, a שקר ו-b אמת ושניהם שקר – ורק הראשונה אמת.

אבל אם במקום and אני אומר or מתי a or b יהיה אמת? מספיק שאחד מהם אמת. רק אם שניהם שקר יהיה שקר. כלומר, מתוך ארבע אפשרויות שלש אמת ואחת שקר. עם and – הפוך, אחד אמת ושלוש שקר. כלומר, ה-or הרבה יותר ידידותי, הרבה יותר מיקל, מאשר ה-and, שהרבה יותר מחמיר. זה אלף-בית של לוגיקה, בלי קוואנטום...

“יהי אור ויהי אור” – שני סוגי or

עכשיו נאמר מילתא דבדיחותא: יש אנשים שכותבים את המלה אור בעברית – “ויאמר אלהים יהי אור” – ohr. רק עכשיו אני מבין למה אני לא אוהב לכתוב ככה – תמיד זה דחה אותי, לא צריך לכתוב ohr אלא or. איי, זו מלה באנגלית? עד עכשיו לא הפריע לי בכלל, ורק לכתוב ohr הפריע לי, לא אסטטי. כעת אני מבין שלא רק לא מפריע, אלא אדרבה – לא סתם אור מתחיל או. ה-ר היא לתפארת הלשון, ו-אור הוא פשוט או – or – שהוא ‘מיקל’ כנ”ל.

ניתן סימן: כתוב “יהי אור ויהי אור”. איך אני יודע ש“אור” הוא באמת ה-or של הלוגיקה? ההבדל העיקרי בין and ל-or שבראשון יש רק משמעות אחת, צריך ששניהם יהיו אמת כדי שהמשפט הכולל יהיה אמת, אבל באור יש שני-אור:

א.

הפרק^x הראשון לא נגע לנושאי “הגיון לבי” והוא יפורסם בפני עצמו בע”ה.

ב.

מכאן נעבור לנושא שהתחלנו בכר-מצוה הקודמת, בכ”ח חשון – הנושא של חוקי ההגיון, שגם קשור לדעת. אמרנו שבע”ה נקדיש כמה שיעורים לנושא של הגיון, היות ש-הגיון שוה עד, שנת ה-עד.

בין or ל-and

כשלוּמדים הגיון – הגיון קלאסי – אפשר לשאול את השאלה הפשוטה: מה המלה הכי חשובה? מה המושג הכי חשוב בהגיון? נאמר בלועזית, מושגי היסוד של ההגיון הם:

Disjunction: or

Conjunction: and

לכל המשפטים של הלוגיקה יש גם סימן, הסימן של or הוא v והסימן של and הוא ^ הפוכה.

אפשר לחשוב שה-and, כמו ו החיבור, הוא הכי יסודי, אבל באמת הוא לא חידוש, והכי חשוב בלוגיקה – המלה העיקרית בהגיון היא or. יש שני משפטים של and, כל משפט יכול להיות אמת או שקר. אם אני מחבר את שני המשפטים, משפט a ומשפט b, a and b, מתי הוא אמת? שוב, זה אלף-בית, כעת אנחנו בגן ילדים של

^x נרשם על ידי איתיאל גלעד. לא מוגה.

Inclusive or

Exclusive or

"או... בר... או חמור"

אחד מארבעה אבות נזיקין הוא הבור. לגבי הבור בתורה, בפרשת משפטים, כתוב "וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בר ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור. בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו והמת יהיה לו".

יש בפרשת משפטים, בין ארבעת אבות נזיקין, שנים שהולכים יחד עם "בעל" – **"בעל השור"** ו"**בעל הבור**", שני **בעללעך**, דוב-בער. בשיעור בר-מצוה קודם אמרנו ש"**בעל השור נקי**", מזל "ונקה" – מזל ה-יג, הבר-מצוה – לא קראו לבר-מצוה בער, אבל לפי התשורה אמרנו שהוא מזל "ונקה". כעת מדברים על "**בעל הבור**", עוד יותר בער. **"בעל השור"** שוה **תריג, משה רבינו**, ו"**בעל הבור**" עולה ז"פ מה, ממוצע כל אות הוא **אדם**, "אדם אתם", שם **מה**. שני ביטויים חשובים ביותר. כמה עולים יחד "**בעל השור**" ו"**בעל הבור**"? 928, מהמספרים הכי אהובים אצלנו, **תורה חדשה**, 16 פעמים **חן**. הערך הממוצע הוא **רלב**, עסמ"ב בקבלה. ב"**בעל השור**" "**בעל הבור**" יש **או או** אותיות.

מה יש בפסוק "וכי יפתח איש בור או וגו'" – יש בפסוק פעמיים "או" – "או כי יכרה איש בר ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור". יש הרבה 'אור', במיוחד בסוף, "שור או חמור". "ויהי לי שור וחמור" היינו משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, וכאן יש "או" ביניהם.

הופעות ה"או" בתורה

כמה פעמים יש "או" בכל התורה כולה? בכל התנ"ך יש 321 פעמים "או", אבל רובא דרובא בתורה – 256 פעמים "או" בחמשה חומשי תורה. זו המלה העיקרית של הלוגיקה – "או" – והיא מופיעה 2 בחזקת 8 פעמים בתורה. רוב הופעות ה"או" בתורה הן בחומש ויקרא, תורת כהנים – 137 פעמים "או" מתוך ה-256 של כל התורה. **"ויקרא"** אותיות **או-יקר**.

בכל אופן, 137 הוא מספר מאד חשוב אצלנו, היום המספר הכי חשוב בפיזיקה. לפי אדינגטון, מהראשונים שגילו את המספר הזה בכלל – הוא חשב שהוא 136, לא משנה – הוא קשר אותו ל-256. אין כאן המקום להסביר זאת, אבל לפי הסברא שלו כל הכחות האפשריים שיש בטבע, או כל החלקיקים האפשריים שיש בטבע, צריכים להיות 256, והיות שרובו הוא מתחלק לשני משולשים שמרכיבים את הרבוע – אם מדובר ברבוע של 16 הוא מתחלק למשולש 16 ומשולש 15, 136 ו-120.

הוא טעה במספר אחד, החלוקה היא 137 ו-119. אבל הנה, ראה זה פלא, זהו הסימן המובהק של כל ה"או" בתורה – 256 "או" שמתחלקים ל-137 בחומש אחד ו-119 בשאר החומשים (הערך הממוצע של שש התבות "**או כי יכרה איש בר ולא**" הוא 137, עד "**ולא**" = 37 = "**או כי**" = "**או**" ברבוע פרטי, מספר הזוג של 137 כנודע בסוד גילאי אברהם ויצחק בעקדה. דילוג תבות: 444, 12 פעמים 37, ו-378, **חשמל**. "**או כי יכרה איש**" במילוי = 1370, 10 פעמים (137). 119 בעצמו הוא כפולה של "או", **או** פעמים **אוי** (**טוב**), 7 פעמים 17 (סוד 2 פעמים "טוב" במעשה בראשית).

הופעות ה"או" בפרשת דינים (משפטים)

פרשת משפטים נקראת "פרשת דינים" – בה עיקר הדינים בתורה. דובי הולך ללמוד הרבה גמרא, להיות תלמיד חכם גדול בע"ה, ואפשר לומר שהאחוז הכי גדול בגמרא של דיוקי פסוקים הוא ניתוח לשוני של פרשת משפטים. שם, בפרשת משפטים, יש 27 פעמים "או" (**משפטים** **או** = 27 פעמים **חי**).

בפסוק של הבור יש שני "או". אם נספור לפי הסדר, שני ה"או" שיש בפסוק "וכי יפתח איש בר או כי יכרה..." – שיש הרבה דרשות על "יפתח" ו"יכרה", למה צריך שני דברים – "ונפל שמה שור או חמור" הם ה"או" ה-13 וה"או" ה-14 (**או**, 7, הוא הנקודה האמצעית של 13 ו-14 = **או או** –

שלחת מייל ולא כתבת מכתב גם אמת, אם לא עשית שום דבר זה שקר, לא קיימת בקשתי, ואם עשית שניהם גם לא טוב, גם שקר. זהו אקסלוסיב-or.

אבל אינקלוסיב-or הוא כמו שאמרנו בהתחלה, שאני אומר "או" אבל יכול להיות שניהם. "ונפל שמה שור או חמור" – זה אינקלוסיב לפי הפשט. יש רבינו ישעיה (מובא בשטמ"ק) שאומר שיש הו"א – ששוללים אותה – שאם נפלו יחד שור וחמור חייבים רק על אחד, לא על שניהם.

חשבנו להאריך פה הרבה, אבל נקצר – נשאיר לשיעורים הבאים. רואים שהמלה "או" היא המלה הכי חשובה בחכמת ההגיון, והיא קשורה גם ל"אור".

המחלוקת העיקרית בלוגיקה בש"ס: ו – מחברת או מחלקת?

כעת נתבונן באחת המחלוקות העיקריות בכל הש"ס: המחלוקת בין רבי יאשיה ורבי יונתן. המחלוקת היא האם ו מחלקת או רק מחברת? כאן זו שאלה לגבי and, קונג'נקשן. נסביר לפי מה שכתוב בבבא קמא נד, א:

כולנו ודאי זוכרים מה שחז"ל אומרים, ורש"י מביא, על "ונפל שמה שור או חמור", "שור" ולא אדם, 'חמור' ולא כלים". "שור או חמור" כוללים את כל החיות וכל העופות, אבל בכל אופן כל מלה באה למעט משהו – שאם אדם נפל לתוך הבור לא חייבים לשלם שום דבר, הוא היה צריך להסתכל, וגם על כלים לא חייבים. אם על השור יש כלי והוא נשבר או נקרע – משנה מפורשת שם שעל כלים לא צריך לשלם.

אבל יש מי שחולק על לימוד זה, כדרך חז"ל. אנחנו זוכרים רק את ההלכה, דעת חכמים, אבל רבי יהודה חולק ואומר שהמלה שלנו "או" – "שור או חמור" – באה לרבות כלים, שגם על כלים משלמים. מה חכמים אומרים? לא, אני צריך את ה"או" בשביל לחלק, שבלי "או" – אם היה כתוב 'שור וחמור' – הייתי חושב שצריך ששניהם יפלו יחד. לכן צריך את המלה "או" כדי לחלק.

יש בפסוק "או... או"), קשור לבר מצוה (בן 13 שנכנס לשנת ה-14). הבר מצוה בעצמו הוא בר-מצוה. ידוע שהבור השני בפסוק כתוב חסר, "וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בר", משהו מאד חשוב. ה"כרה איש בר" הוא בר-מצוה. 13 ועוד 14 הם 27, כוללים כל ה-27 "או" שיש בכל פרשת משפטים (13^2) ועוד $14^2 = 365$, כללות **ששה** מצות לא-תעשה של התורה).

"יהי או... ר"

בכל אופן, עכשיו נשאל עוד שאלה – כמה פעמים מבין ה-256 פעמים בתורה שיש "או" המלה הבאה נגמרת ב-ר (כמו "או חמור")? אז נשמע לי **אור**, יש אור בביטוי. כמה יש על דרך "או חמור"? מי יכול להעריך כמה כאלה צריכים להיות מתוך 256? אם היו עשרה כאלה הייתי מאד שמח. בעיני – צריך מי שטוב בסטטיסטיקה לחשב – פלא שיש בדיוק 25 פעמים כאלה בתורה. מתוך 256 (16^2) יש 25 (5^2) פעמים ביטוי של "או..." על דרך "**או** חמור", "או שור" ("כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמר..."). 25 היינו **יהי** – "**יהי אור**". ידוע הרמז שהמלה ה-**יהי** בתורה היא ה"אור" הראשון (סוד "יהי אור"), וממילא ה"אור" השני ("ויהי אור") הוא המלה ה-27, רמז ל-27 הופעות "אור" בפרשת משפטים (כנ"ל).

ג. מחלוקת רבי יאשיה ורבי יונתן

"או" מחלק ו"או" מחבר

נחזור, ב-or או b הם אמת, ורק אחד הוא שקר. אבל כתוב שלא כל or הוא כזה. מה שאמרנו הוא אינקלוסיב, שלא מחלק לגמרי אלא כולל את שניהם. אם אני אומר משפט כזה, שתענה לי 'או' במכתב או במייל – מה הכוונה שלי? התכוונתי או מכתב או מייל, אבל לא שניהם – ה"או" שם אקסלוסיב, כי לא התכוונתי שגם תכתוב מכתב וגם תשלח לי מייל. נתתי לך שתי אפשרויות, ואם רק כתבת מכתב ולא שלחת מייל זה אמת, אם

מחלק, זה נגד כל חוקי ההגיון, כל כללי ההגיון שמאז אריסטו ועוד לפניו. רואים שהתורה חושבת אחרת.

איך נאמר זאת? אמרנו שבלוגיקה אין שני סוגי and אלא רק שני סוגי or, אינקלוסיב ואקסלוסיב, שאני דורש אותם "יהי אור ויהי אור", שני or, "יהי אור" אינקלוסיב ו"יהי אור" אקסלוסיב. אין בלוגיקה שני סוגים של ו, אבל בחז"ל יש מחלוקת לגבי ו – אם רק מחברת או גם מחלקת. לפי ר' יאשיה ו' רק מחברת, הוא נוקשה, אבל לפי ר' יונתן היא גם מחלקת.

'חבור חזק' ו'חבור חלש'

איך נקרא לזה? כעת נמציא ב'לומדות' ביטוי שלא כתוב. הביטוי שאצל ר' יאשיה ו' החבור היא 'חבור חזק'. המחלוקת היא במהות החיבור, שהיא מהות הדעת של הבר-מצוה. בר-מצוה מקבל דעת, וכתוב בתניא פ"ג שדעת היא לשון התקשרות והתחברות – כח להתחבר. אות החיבור היא האות ו', כמנין דב. אבל יש כאן מחלוקת לגבי ה-ו בין רבי יאשיה ורבי יונתן. נאמר שאצל רבי יאשיה החיבור הוא 'חיבור חזק'. מה הכוונה 'חבור חזק'? שרק מחבר ולא מחלק, מצמיד יחד את שני המושגים בצמד בל ינתק. אבל אצל רבי יונתן החיבור הוא 'חבור חלש', אלה הביטויים שלנו.

מה מהות החיבור (שיכול להיות גם החיבור בין אנשים)? חיבור חזק תמיד רק יחבר, אף פעם לא יחלק, רק ו' ולא 'או'. אבל חיבור חלש הוא שאנחנו באמת מחוברים, אבל יש בזה גם אפשרות או יכולת של חילוק. אם מדברים על נישואין, למשל – בר-מצוה עדיין לא הגיע, הלואי, לפי חז"ל, שבגיל בר-מצוה גם מתחתנים, כי יש לו דעת. נישואין בתורה, לפי איך שהגדרנו עכשיו, הם גדר של 'חבור חזק', של רבי יאשיה, או גדר של 'חבור חלש' של רבי יונתן? יש דתות אחרות, שהן שקר גמור, שבהן נישואין הן 'חבור חזק', אבל ביהדות לא ככה. כמובן רוצים שיהיה

מה סובר רבי יהודה? לא, איני מסכים, לא צריך "או" בשביל לחלק, ו' גם מחלקת. כך אומרים תוספות שם.

יוצא מכאן שהמחלוקת בין חכמים לרבי יהודה ב"שור או חמור" היא-היא המחלוקת בין רבי יאשיה ורבי יונתן לגבי מקלל אביו ואמו. כתוב "מקלל אביו ואמו מות יומת" – צריך לקלל את שניהם יחד, או מספיק שיקלל רק אחד? רבי יאשיה צריך פסוק אחר כדי ללמוד שמספיק לקלל רק אחד מהם, אבל רבי יונתן אומר שלא צריך – בכל מקום ו' היא גם לחלק. המחלוקת הזו שאמרנו כעת בחז"ל היא-היא המחלוקת העיקרית בלוגיקה בכל הש"ס.

ורמז יפה: **רבי יאשיה רבי יונתן** = 1266 = ב"פ (ממוצע) 633, אור במילוי (אלף ו' ו' ריש), כך שניהם ב"פ אור, "יהי אור ויהי אור". שניהם קשורים לאור, or – האם צריך 'או' לחלק. לפי רבי יאשיה 'או' בא לחלק, כי ו' לא מחלקת, ולפי רבי יונתן 'או' בא לרבות, כי ו' כבר מחלקת – לרבות כלים. שתי השגות באור, or.

דעת רבי יונתן – לוגיקה אחרת

אם מדברים על הגיון, היות ששני המושגים של הגיון הם ו' ו-או (סוד מילוי מה של האות ו' – ואו, ו-או – השרש הוא and וחלק המילוי הוא or), ברור שהמחלוקת הזו היא יסוד היסודות של הגיון. אנחנו דווקא פוסקים את ההלכה כמו רבי יונתן, ולכן תוספות שואלים – אנחנו פוסקים בכל מקום כרבי יונתן, ש-ו מחלקת, אז לא צריך "או" בשביל לחלק "שור או חמור", ואז אפשר לרבות כלים כרבי יהודה, וממילא הפסיקה כאן נגד הכלל, כי חכמים הם כרבי יאשיה, אבל אנחנו פוסקים כרבי יונתן, שלא צריך "או" לחלק. התוס' משאיר זאת בצ"ע, אין לו תירוץ. הוא מביא עוד דוגמה שסתם גמרא נוקטת כרבי יאשיה נגד הכלל שהלכה כרבי יונתן.

רואים שהעסק הזה הוא עסק לא פשוט בכלל, ה-או וה-ו. בכלל בלוגיקה יש and שמחלק? אין כזה דבר. אם אנחנו פוסקים כרבי יונתן, ש-and

שכלולים במשמעות ה-1 בדיבור לא פורמלי, אבל זה הכי חשוב ביניהם.

איך אני יודע ש-1 הוא גם קדימה ואיחור, ולא רק and? [1 ההיפוך.] גם כן, כי יש 1 ההיפוך – כבר חידוש הכי מופלא בלשון הקדש, 1 שהופכת את הזמן מעתיד לעבר ומעבר לעתיד. זה אומר ש-1 יש איזה קשר לזמן. אבל גם בלי 1 ההיפוך, בדיבור רגיל, בלוגיקה לא פורמלית, 1 גם נותנת סדר.

מחלוקת בית שמאי ובית הלל בסדר הבריאה

נסיים בהסבר עמוק ומחדש למחלוקת בין בית הלל לבית שמאי מה נברא קודם, השמים או הארץ, ונראה לפי מה שנסביר עכשיו שלפי ההלכה בית הלל הם 'חבור חלש', כדעת רבי יונתן, ולכן הם סוברים ש"ארץ קדמה", אבל בית שמאי הם 'חבור חזק', כמו רבי יאשיה, לכן הם סוברים ש"שמים קדמו".

איך הם לומדים? בית שמאי לומדים מהפסוק הראשון בתורה, "את השמים ואת הארץ". קודם כל, אני רואה ששניהם מתייחסים ל-1 החבור כקדימה בזמן, לפי סדר הפסוק – "את השמים ו[אחר כך] את הארץ". לפי לוגיקה פורמלית אין כאן שום הכרח כלל וכלל שאחד קדם לשני, כמו שבסוף חכמים אומרים. לפי הגיון נוקשה אני חייב בדבור לומר אחד לפני השני, אבל ה-1 רק מחברת אותם, לא נותנת סדר. בית הלל לומדים מהפסוק הראשון של הסיפור השני, "ביום עשות הוי' אלהים ארץ ושמים".

השאלה פשוטה: לכל אחד יש פסוק שסותר אותו. לבית הלל יש פסוק "את השמים ואת הארץ" שסותר את דעתו ולבית שמאי יש פסוק "ביום עשות הוי' אלהים ארץ ושמים" שסותר את דעתו. בית שמאי יכול לומר, בצדק, שבתחלת הפסוק של בית הלל כתוב "אלה תולדות השמים והארץ", ההתחלה אומרת כמוני, אבל בית הלל מתעקש שסוף הפסוק אומר "ביום עשות הוי' אלהים ארץ ושמים", רוצה דווקא את חלק הפסוק עם ההופעה הראשונה בתורה של שם הוי'. הוי'

בנין עדי עד, אבל יש משהו בעצם החיבור שהוא 'חבור חלש' – הלכה כרבי יונתן.

רק מה? כמו שהתוספות מקשים, יש לפעמים סוגיות שהסוגיא סתם נוקטת כרבי יאשיה, והדוגמה העיקרית היא "שור או חמור". בכל הש"ס זהו המקום היחיד שהתוס' שואלים קושיא זו – מביאים עוד סוגיא, אבל דווקא כאן, על הפסוק הזה. בהשגחה פרטית זו סוגיא בבבא-קמא, המסכת שעכשיו אנחנו לומדים בישיבות.

קדימה ואיחור של and בלוגיקה לא-פורמלית

עוד משהו לגבי האות 1, שנבין עוד יותר טוב: כשלומדים לוגיקה תמיד משווים בין הלוגיקה הפורמלית לבין הלוגיקה הלא-פורמלית. מהי הלוגיקה הלא-פורמלית? איך שאנשים מדברים ברחוב. הלוגיקה הפורמלית היא הכללים הנוקשים.

לגבי 1, and, אם אני אומר a and b בלוגיקה פורמלית, אין שום הבדל מי קודם למי – a and b = b and a. אבל בלוגיקה לא-פורמלית, איך שאני מדבר ברחוב, אם אני אומר 'אדם וחוה התחתנו וילדו חמשה ילדים' – אני מחבר שני משפטים על ידי האות 1, ה-a הוא 'אדם וחוה התחתנו' וה-b הוא 'ילדו חמשה ילדים' – ה-1 עושה פעולה נוספת, לא רק מחברת, הרבה יותר מתוחכם. לוגיקה לא-פורמלית הרבה יותר מתוחכמת מלוגיקה פורמלית (עד שנגיע ללוגיקה קוואנטית), לכן כל הפילוסופיה של מאה השנים האחרונות היא להתעמק ב-linguistics, לוגיקה הלא פורמלית, שאין סוף יותר מורכבת מכללי הלוגיקה הפורמלית.

כשאני אומר 'אדם וחוה התחתנו וילדו חמשה ילדים' הוספתי סדר – המשמעות היא שהם ילדו חמשה ילדים אחרי שהתחתנו. לא שהם ילדו חמשה ילדים והתחתנו – זה שקר. האמת שהם התחתנו ואחר כך ילדו חמשה ילדים. איפה כתוב אחר כך? בתוך ה-1. בדיבור לא-פורמלי ה-1 משמע גם קדימה ואיחור בזמן. יש עוד דברים

התורה לא כותבת ככה, התורה כותבת "את השמים ואת הארץ".

ברור שיש הבדל בין "את... ואת" ל-ו בלבד. כלל גדול בחז"ל ש"את" באה לרבות. היום משתמשים במלה "את" ממש כמו ו, בלי ו, כמו שני שותפים בעסק. מה זה 'את'? חיבור. אז מה פירוש "ואת" (שדרך אגב, זו ה-ו הראשונה בתורה, "הכל הולך אחר הפתיחה")? 'חבור חזק', אבל זהו 'חבור אחרי חבור'. אנחנו אומרים שבית שמאי סובר שרק ו היא 'חבור חזק', כדעת רבי יאשיה. אם היא 'חבור חזק' והייתי אומר 'השמים והארץ' – חבור חזק לא נותן קדימה ואיחור של זמן. לכן הפסוק של בית הלל לא מפריע לו, "ביום עשות הוי' אלהים ארץ ושמים", רק ו, 'חיבור חזק' כרבי יאשיה, בו אין שום משמעות של קדימה ואיחור. נשמע לי טוב ככה, "ארץ ושמים", ביחד, כי ה-ו של "ארץ ושמים" היא 'חבור חזק'. ככה סובר בית שמאי. אבל ברגע שיש לי "את השמים ואת הארץ" זהו 'חבור חזק' אחרי 'חבור חזק', ריבוי אחר ריבוי שלא בא אלא למעט. דווקא "את... ואת", שני חיזוקים של חיבור, באים למעט דהיינו לחלק, כלומר לתת קדימה של זמן. זו דעת בית שמאי.

לפי בית הלל בדיוק הפוך – אני סובר כמו רבי יונתן, שרק ה-ו באה לחלק, ולכן היא גם נותנת קדימה ואיחור, לכן בשבילי "ארץ ושמים" זו הוכחה שארץ קדמה לשמים. מה לגבי הפסוק הראשון? אצלי כל חיבור הוא 'חבור חלש', אבל מיעוט אחרי מיעוט בא לרבות, כלומר, בשבילי אין ב'בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ' משמעות של קדימה ואיחור בזמן. זהו הסבר עמוק ויפהפה, לעניות דעתי. הרי חייבים להסביר למה הפסוק הראשון לא מפריע לבית הלל, כי ב"את השמים ואת הארץ" אין בשבילי שום משמעות של קדימה בזמן – זהו 'חבור חלש' אחרי 'חבור חלש' שבא לחזק. מה שאצלי הוכחה הוא "ארץ ושמים", 'חבור חלש', שמגדיר גם זמן, ואילו לבית שמאי בדיוק ההיפך.

הוא חסד (אליו נוטה בית הלל) ואלקים הוא גבורה.

שרש המחלוקת – פירוש ה-ו כרבי יאשיה או כרבי יונתן

איך נסביר? נאמר שבית הלל סובר כרבי יונתן, ש-ו באה לחלק. נאמר שחלק מהחילוק הזה הוא גם לחלק בזמן. כלומר, הראש של רבי יונתן הוא שהדבור של התורה הוא לוגיקה לא-פורמלית. אם יש משמעות של זמן בתוך האות ו אוטומטית הוא כבר חלק אותם. החלוקה שלהם והאמירה שיש גם משמעות שהם זה אחרי זה קשורות אחת לשניה. ב"שור וחמור" איני צריך לומר שאחד אחרי השני, אבל כשאני אומר ש"שור וחמור" כבר מחלק אני מוסיף משמעות של זמן במקומות שהיא נצרכת.

נסביר עוד דבר לגבי המחלוקת של רבי יונתן ורבי יאשיה שלא אמרנו קודם: לפי רבי יונתן, אם בכל אופן התורה רוצה דווקא לחבר את שני הדברים, בלי שום אפשרות לחלק, התורה צריכה להוסיף מלה – "יחדו", "לא תחלש בשור ובחמור יחדו". אם היה כתוב "לא תחלש בשור וחמור" היה משמע שאסור לחרוש בשור או בחמור. אם אני רוצה לומר שהכוונה דווקא שניהם צריך להוסיף את המלה "יחדו", כמו בשעטנז, "צמר ופשתים יחדו".

עוד פעם, הראש ש-ו מחלקת סובל גם את הראש ש-ו נותנת סדר של קדימה ואיחור. אם יש לנו את הראש הזה של רבי יונתן, בפסוק "ארץ ושמים" ה-ו מחלקת וגם, לפי בית הלל, נותנת סדר – קודם ארץ ואחר כך שמים. מה לגבי הפסוק "את השמים ואת הארץ", שסותר? כאן צריך עוד הקדמה חשובה: לא סתם בית הלל בוחר פסוק בו כתובה ו החבור בלבד ובית שמאי בוחר פסוק שלא כתובה רק ו אלא גם המלה "את" – "את השמים ואת הארץ". היה אפשר לכתוב 'בראשית ברא אלהים שמים וארץ', ויש אפילו אנשים שהיו רוצים שככה יהיה כתוב. אבל

ורבי יהודה אומר שלא צריך "או" לחלק, כדעת רבי יונתן. אלה שני ראשים בלשון אנשים ("דברה תורה בלשון בני אדם") – מה אתה מתכוון ב-and, ב-1 החבור. פלאי פלאים.

יש מאמר מפורסם של רבי יאשיה, שאומר "ושמרתם את המצות", איסור להחמיץ את המצות, ש"אל תקרי 'מצות' אלא 'מצוות'", "מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה". חשבתי שהיות שהוא בעל המימרא המפורסמת הזו – הוא נגד חילוק, מצמצם את הזמן כמה שיותר. חשבתי שהמאמר הזה הולך טוב מאד יחד עם שיטתו, שקראנו לה 'חבור חזק'.

גם יצא לנו – צריך הרבה להתבונן – ש'חבור חזק' הוא יותר בית שמאי, יותר דינים, יותר שכלי. אף על פי שגם הוא "דברה תורה כלשון בני אדם", הוא יחסית יותר פורמלי, ו'חבור חלש' יותר אי-פורמלי. לכן רבי יונתן הוא יותר "דברה תורה כלשון בני אדם", יותר בדרך רבו, ולכן – אולי – הלכה כמותו, אף ששניהם תלמידי רבי ישמעאל. עד כאן, זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

בר מצוה – האפשרות לשמחה של מצוה (השלמה)

התחלנו את כל הנושא מהקשר לקבלת הדעת בבר-מצוה. בפרקי אבות הביטוי הוא "בן שלש עשרה למצות" = 1823. אם מחשבים לפי "איכה ירדף אחד אלף", סוד חזרת הגלגל, נעשה 824 = "שמחה של מצוה". מכאן לימוד חשוב למה זהו גיל של מצוות. בדרך כלל קשור לכך שבר-מצוה נעשה בר-דעת – יש לו מספיק דעת שיכול לקיים מצוה, לשון צוותא, להתקשר למצוה המצוה. כאן מתקשר לכך שהוא מספיק בוגר לחוות שמחה של מצוה. קודם קיים מצוה מדין חינוך, אבל מתוך קבלת עול בלבד. כמה שהרבי אוהב קבלת עול – היא שייכת לחינוך למצוות. עיקר קיום המצוה בפועל צריך להיות מתוך שמחה של מצוה. מצריך מוחין דאמא (שמקבלים בבר מצוה), "אם הבנים שמחה".

[בפסוק בית הלל גם כתוב "אלה תולדות השמים והארץ".] כן, אפשר לומר שגם תוספת ה-ה, "השמים והארץ", כבר מיעוט שבא לרבות, לעומת "ארץ ושמים". אבל יותר נכון להסביר שכאן מדובר על תולדות השמים והארץ ולא על בריאתם, אדרבה על בריאתם נאמר בסמוך "בהבראם", משמע יחד, ללא חילוק בזמן (ובאמת מסתבר שתולדות השמים, התהוות הכוכבים וכו', קדמו לתולדות הארץ גם אליבא דבית הלל, ודוק).

שתי דעות ב"דברה תורה כלשון בני אדם" (לוגיקה לא-פורמלית)

בכך נסיים את הפרק הזה בלוגיקה שלנו. לא הגענו לקוואנטום, שהוא העיקר. וגם רק פתחנו את הבור ולא כיסינו אותו עדיין, "ונפל שמה" – שמה אותיות משה, אבל "שור ולא אדם". לחיים.

[במחלוקת אם דברה תורה כלשון בני אדם...]

יפה מאד, מי שני החכמים האלה? אנחנו אומרים שהמחלוקת הזו הכי חשובה ביחס ללוגיקה בכל הש"ס. מי הם? קודם כל, הם תנאים או אמוראים? תנאים. תנאים צריכים להיות במשנה – רבי יאשיה לא מופיע אפילו פעם אחת ורבי יונתן פעם אחת (במשנה באבות: "רבי יונתן אומר כל המקיים את התורה מעני סופו לקימה מעשר וכל המבטל את התורה מעשר סופו לבטלה מעני", 'ראש' של סיבה ומסובב, קדימה ואיחור בזמן. הלל קיים את התורה מעוני, בחינת ארץ, ואחר כך זכה לקיימה מעושר, בחינת שמים – "ארץ קדמה").

מי שני אלה? במדרשים, גם במדרשי ההלכה, הם חוזרים הרבה – אבל במשנה כמעט ולא. הם שני תלמידים של רבי ישמעאל, בר הפלוגתא של רבי עקיבא. מה אומר רבי ישמעאל? "דברה תורה כלשון בני אדם". זה עיקר המחלוקת בין רבי ישמעאל ורבי עקיבא בכל הש"ס. כלומר, שניהם קבלו מאותו מקור, שאומר ש"דברה תורה כלשון בני אדם". עוד פעם, ב"שור או חמור", חכמים אומרים שצריך "או" לחלק, כדעת רבי יאשיה,

שלרבי יונתן, שהכוונה היא גם 'או' – חיבור חלש, חידוש – והיות שחילוק בכלל הוא במלכות, כפי שאמרנו הרגע, שייך ליסוד. לפי זה, החזק הוא התפארת והחלש הוא היסוד (והוא בסוד שני ראשי חדשים כנודע, שהזיווג החזק הוא הזיווג של תפארת-מלכות והזיווג החלש הוא יסוד-מלכות). אמרנו ש-ו כ'חבור חלש', שגם מחלקת, נותנת גם סדר בזמן. נתינת סדר גם שייכת ליסוד – קדימה ואיחור. הטעם הוא כי היסוד מתקרב לזמן – החילוק במלכות וגם הזמן במלכות, והיסוד מתחבר למלכות. [חוש בהעדפה גם ביסוד?] שייך לדעת, אליה עולה היסוד, לכן ליהודים שיש דעת יש העדפה.

ד. זוג או פרד (השלמה)

אפס – זוגי או לא-זוגי?

נאמר דוגמה לגבי חינוך ילדים, שגם ראוייה להיות חצי שיעור: שואלים ילד שרק התחיל ללמוד חשבון – אבל כבר מבין, פחות או יותר, את המושגים זוגי ולא-זוגי – אם אפס הוא מספר זוגי או לא-זוגי. הסטטיסטיקה כמה ילדים אומרים זוגי, כמה אומרים שלא-זוגי, כמה אומרים שזוגי וגם לא-זוגי וכמה אומרים שלא זוגי ולא לא-זוגי – רואים שזה משהו בנפש, בטבע של הילדים. זו הדוגמה הכי יפה בשכל האדם שהוא כן יכול ללכת על כל אחד מארבעת הכיוונים.

כמובן, מי שעוסקים בכך רוצים בסוף להראות כמה השכל הטבעי של האדם אינו 'מתוקן', לדעתם, כי באמת אפס הוא מספר זוגי. מוכיחים זאת לפי המתמטיקה, כי אפס מתחלק ב-2 וממוקם בין שני אי-זוגיים. מי שאינטואיטיבית חושב שלא-זוגי יסביר שאפילו שהוא מתחלק ב-2 התוצאה היא הוא עצמו (ולא חצי ממנו) – לכן לא פשוט. זו דוגמה שהמתמטיקאי הקלאסי מרובע לגמרי – ברור לו שאפס הוא מספר זוגי. אומרים שילד יאמר שזוגי הוא שנים, איך אפשר לומר שאפס הוא זוגי? איזה זוג יש פה? זה אותו

מתקשר למה שדברנו על דב ר"ת דעת-בינה – בר מצוה מקבל דעת, ולכן יכול לא רק להתקשר לה' במצוה אלא לשמוח במצוה (והסימן: **התקשרות שמחה** = 1764 = שלמות של **מב-אמא** ברבוע, ד"פ **אמת**, סוד **"אהיה אשר אהיה"**. **קשר שמח = דעת דעת**).

דב = 6, וסתם 6 הם ו"ק. אם ו"ק אפשר לכוון ל-ד רוחות העולם ו-ב מעלה-מטה, או שהכל לפי הסדר אבל למפרע – ד חסדים מגולים בתנה"י ו-ב חסדים מכוסים בחסד וגבורה. אפשר לומר שכאשר אדם עולה במדות הוא עולה מ-ד ל-ב. גם מתאים לדעת-בינה, כי כתוב שעיקר הדעת היא בנה"י והבינה היא בחג"ת, רק שכן צרפנו את התפארת לנה"י כי שני שלישי התפארת גם מגולים.

ה-ו – כללות שם הוי'

כל זה היה אמור להיות סניף לגימטריא שודאי אמרנו פעם, כשלמדנו על ארבע פעולות החשבון שבסוד המרכבה – חבור, חסור, כפל, חילוק, כנגד י-ה ו-ה, אברהם-יצחק-יעקב-דוד (**אברהם פחות יצחק כפול יעקב חלקי דוד** = 520, חלק המילוי של יצחק, שעולה 20 פעמים **הוי'**, 10 פעמים **בן**, מנין של **"בנים אתם להוי' אלהיכם"** – **בן** הוא הערך הממוצע של ד אותיות **יצחק**).

הדוגמה העיקרית: אין כמעט דוגמה שאפשר להדגים בשלמות כמו **י-ה ו-ה**, הדוגמה הכי יפה וצריך עיון אם יש עוד אחת בכלל. 10 פחות 5 שוה 5, כפול 6 שוה 30, חלק 5 שוה 6. 6 הוא ה-ו של שם הוי' – תואם מה שכתוב בכמה ספרי קבלה שהיא עיקר האות של שם הוי' וכוללת את כל השם, שם הוי' הוא בתפארת. ו החבור שלנו – 'חבור חזק' של רבי יאשיה או 'חבור חלש' של רבי יונתן.

שני החיבורים הללו היינו דברי האריז"ל שה-ו מתחלקת ל-2, "תולדת יעקב יוסף", ה-ו של התפארת וה-ו של היסוד. כמובן, יש גם ו של "מפתח דכליל שית", הדעת, שרש החיבור. [מה החזק ומה החלש בתפארת ויסוד?] אפשר לומר

מושג זוגי – הכאה היא כמו "פרו ורבו". **זוג** הוא 16, 4 ברבוע, **פרט** הוא "**ברא אלהים**", 17 ברבוע. בכל אופן, זוג של מלים שהולכות יחד וכל אחת היא רבוע – מאד נדיר.

נחזור לזוג-או-פרד: האבן עזרא קורא בפירוש ללא-זוגי "פרד", זוג ונפרד. הוא אומר שיש בעיה לא רק לגבי אפס, אלא שגם אחד אינו זוג ואינו נפרד. כמו שהיום במתמטיקה אומרים שאחד אינו ראשוני ואינו מורכב. הוא כותב בפירוש שהמספר הזוגי הראשון הוא 2 והמספר הנפרד הראשון הוא 3. אצלנו בזוג או פרד יש או-או – או זוג או פרד.

סוס-חמור ועולם התהו

אמרנו בשיעור הקודם ש"הצד ציד" היינו התהו – הדימוי הוא ש'צדים חלקיקים'. "**הצד ציד**" = **ברא** – "בראשית ברא אלהים" חלקיקים ('בראשית ברא אלהים חלקיקים' = 1500 = "את השמים ואת הארץ" ע"ה).

"[ויהי] **עשו איש ידע ציד איש שדה**" – שש מלים רצופות של שלש מלים. אם עושים הכאה על כל מלה בפני עצמה (ע פעמים ש פעמים ו וכו') מקבלים 144400, שלמרבית הפלא הוא רבוע, 380 ברבוע. 380 = **סוס חמור**, שהוא פרד... פרד היא בהמה של מלכים. שוב, **סוס-חמור** ברבוע עולה "**עשו איש ידע ציד איש שדה**" כל תבה בהכאת אותיות. כמו שיש סוס וחמור יש "שור או חמור" או "שור וחמור" – יפה ש-**שור-חמור** עולה 760, בדיוק כפול מ-**סוס-חמור**! כלומר, **שור-חמור** הוא 380 ועוד 380 ו"**עשו איש ידע ציד איש שדה**" בחשבון הנ"ל הוא 380 כפול 380.

דבר, אם מתחלק לשנים – אם מקבל אותו דבר איזה זוג יש כאן? [לפי התורה זוגיות היא שנים]. יש מי שמסתפק ברוק, אבל כאן זה אפס, אין אפילו אחד – "לפני אחד מה אתה סופר?" – האם שם יש זוגיות?

יש הרבה פרדוקסים עם **אפס** וגם עם **אין-סוף**, שבעברית הם מתחלפים. יש **אין-סוף-אפסי** – "משכיל לאסף" (פרק ע"ד).

זוג או פרד

יש בזה דבר נחמד, שהוא גם משחק בעברית: איך אומרים, 'זוג או פרד' או 'זוג או פרט'? באקדמיה ללשון העברית אומרים ששתי הצורות בסדר – לכל אחת יש גם במקורות. או שהאי-זוגי נקרא פרט או שנקרא פרד. בלשון המשנה רואים שהשאלה מה אתה סופר – בענבים זוג או פרט וברימונים זוג או פרד. אבל כשאומרים פרד חושבים גם על סוס וחמור.

בסוגית רבי יאשיה ורבי יונתן לגבי ה-ו דוגמה עיקרית היא אם "חוששין לזרע האב" בסוס וחמור, שמהם יוצא פרד. כלומר, המחלוקת היא במציאות של הפרד. אנחנו פוסקים שכן חוששים, ותוספות אומרים שזה נגד הכלל – סתירה, כמו הסתירה של "ונפל שמה שור או חמור" – כי החשש לזרע האב הוא לשיטת רבי יאשיה, שאצלו יש 'חבור חזק'. זו עוד סוגיה שלמה שצריך ללמוד – יחד עם שני הפסוקים של נזקי בור.

יש גם סוגיא של רגל. בינתים עשיתי **ליוסף חיים ורחל** גימטריא אחת – "**אשריכם**". יש בתפלות בתפלת השחר ובשמחת תורה, אבל בתנ"ך רק פעם אחת, "**אשריכם**" זרעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור", כבר מתקשר לעשות שיעור על רגל. במשנה רגל היא השור בארבעה אבות נזיקין, מתחיל מרגל.

עוד פעם, 'זוג או פרט' או 'זוג או פרד'? יש בגימטריא מעלה ב'זוג או פרט' – **זוג**, 16, מספר זוגי ו-**פרט**, 289, מספר לא זוגי, משא"כ **פרד**, 284, שגם זוגי. יש עוד מעלה ב-**זוג** או **פרט** ששתי המלים הן רבוע. אך רבוע לכאורה הוא

ד' כסלו ע"ז - כפר חב"ד

הגיון לבי (4): סוד החשמל וסוד הבינוני

ברית אור-ישראל שי' גרונר

להוסיף נר. הוא אמר ש-אור שוה רז (שוה אין סוף שוה אדון עולם), ומי שידע את הרז שבכל דבר, רואה את ההשגחה הפרטית של ה' בכל פרט ופרט, איך שהכל לטובה (הכל "הטוב והמטיב", כפי שיתגלה לעין כל לע"ל), יכול להאיר את הדבר באור-כי-טוב של ה' אחד.

התפקיד שלנו, "אנן פועלי דיממא אנן", אנחנו פועלים של יום – התפקיד שלנו, עם ישראל בעולם, הוא אור. לכן "אור ישראל" אומר מה התפקיד של עם ישראל – התפקיד שלנו הוא להאיר. גם להיות אור לגוים, להאיר את כל באי עולם. כתוב שלעתיד לבוא כולם יאמרו "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד", ככה מביא רש"י – "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד". תלוי בנו, שנאיר את האור של "הוי' אלהינו הוי' אחד" לכל העולם כולו.

יחוד טוב פעמים טובה

נעשה חשבון של השם – "אור ישראל" עולה 748, כפולה של טוב (סיכוי של 1 ל-17, סיכוי קטן), "וירא אלהים את האור כי טוב", כבר שיין לבעל שם טוב. ידוע הרמז שכל מלה בשם בעל שם טוב היא כפולה של טוב – סך הכל זך פעמים טוב. אור ישראל עולה מד פעמים טוב – ילד פעמים טוב, אור ישראל הוא ילד טוב.

חוץ מזה שהוא ילד טוב, הילד הכי טוב, הממוצע של כל מלה הוא כב פעמים טוב. זו כוונה שכתובה בקבלה – טוב פעמים טובה. יש פסוק שאומר "גם בלא דעת נפש לא טוב". בנפש מה שעושה אותה "טוב" – בן אדם טוב, יהודי

א. "אור ישראל"

נגנו "שאמיל".

רבי ישראל בעל שם טוב: תפקיד ישראל – להאיר אור

לחיים^א לחיים. השם אור ישראל הוא על שם הבעל שם טוב וגם שיין לאור של חג החנוכה. הצירוף הזה הוא לשון הפסוק "והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה"^ב, והוא השם הכי מתאים לבעל שם טוב שכולו אור – מאיר את העולם כולו באור ה' אחד – וגם אש להבה לעבודתו יתברך (ראה רש"י ש"אור ישראל" קאי על התורה של חזקיהו, צדיק הדור שראוי להיות משיח, בחינת הבעל שם טוב, ו"וקדושו" היינו הקב"ה או הצדיקים שבדור – מה שהבעש"ט הדליק את הניצוץ האלוקי שבלב תלמידיו הצדיקים לעבודתו יתברך^ג).

כתוב שהבעל שם טוב, יותר מכל דבר, אהב אור – לכל מקום שהוא בא הוא אמר להוסיף אור,

^א נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה.

^ב ישעיה י, יז.

^ג ב"והיה אור ישראל לאש" יש יה אותיות וב"וקדושו ללהבה" זה אותיות – סוד שם הוי' ב"ה, אותיות "והיה [אור ישראל...]" – הנסתרות, מוחין, "אור", והנגלות, מדות, "להבה". "והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה" = אהבה פעמים ענג, "נמה יפית ומה נעמת" אהבה בתענוגים, כמבואר במ"א בסוד "ראה חיים עם אשה אשר אהבת".

יש שתי עטרות, תרין עטרין, עטרא דחסד ועטרא דגבורות, מקור האהבה ומקור היראה. "גם בלא דעת נפש לא טוב" – מה ההבדל בין שתי העטרות? לעטרא דחסדים, מקור האהבה, שייך שם ה-**טוב**, שם **אהוה** (כמו שם הוי', רק א במקום י), שם שלא כתוב בפירוש אף פעם בתנ"ך אבל רמזו בהמון פסוקים, החל מהפסוק הראשון של התורה "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ". שם של דבקות, "האומר לדבק טוב". מה תכלית ברית המילה? שאדם יוכל להוליד בקדושה, וגם שיוכל להדבק באשתו בקדושה, "ודבק באשתו והיו לבשר אחד". טוב הוא כח מדבק, וכדי שה"ודבק באשתו" יהיה בקדושה והילדים יהיו בקדושה צריך ברית. מתחיל מעטרא דחסדים – האהבה בין בני הזוג, וגם האהבה בינינו לבין ה', שאנחנו גם זוג, כמו שכתוב בשיר השירים – שהוא שם **טוב**, העטרא דחסדים. אבל צריך איזון, גם עטרא דגבורות – הפחד לנתק את הקשר, ששומר על הנצחיות והקיום, ה"חי וקים", שה"חי", החיות, היא האהבה ומה שהאהבה תתקיים תמיד ולא תפסק ח"ו היא ה"וקים". זו יראת החטא – היראה לא לנתק את חבלי עבותות האהבה, לא להחטיא את המטרה, לקלוע תמיד למטרה שהיא יעד האהבה, אהבת לבי. גם לעטרא דגבורות יש שם קדוש, במקום **אהוה** שם – שהוא גם ביטוי שאומרים בדקדוק – **אהוי**. יש אכן עזרא מפורסם על התורה ששמות העצם של הקב"ה מורכבים רק מאותיות **אהוי**, ובקבלה **אהוי** עצמו הוא שם קדוש – השם ששוע 22, **טובה**, כללות כל **כב** אתון דאורייתא.

לכן מובא בקבלה שיחוד הדעת הוא **טוב** פעמים **טובה**, הממוצע של שני השמות **אור ישראל**. איזו מלה שזה מספר זה? "**אחישנה**". "בעתה אחישנה" – "זכו 'אחישנה'". יש לנו ספר שלם שנקרא "בעתה אחישנה", עם הרבה מאד על הנושא שמדברים עכשיו. כדי לזרז את הגאולה כל מצוה פועלת, אבל במיוחד ברית מילה, המצוה "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" – זריזות לומדים מאברהם אבינו. במצוה הזו אנחנו מזרזים

טוב – הוא הדעת של, דעת אלקים, דעת ה', ו"גם בלא דעת נפש לא טוב". כתוב שבתוך הדעת יש שני צדדים – כמו שבתפלין, חוץ מחכמה ובינה, יש שני בתים כנגד הדעת – עטרא דחסדים של הדעת ועטרא דגבורות של הדעת.

קודם שמענו מהסבא על המהות של ברית מילה, ועוד נסביר. הדעת שבמוחין מתגלה במדות הלב, בספירת היסוד, האות-ברית-קדש. תכלית הברית היא גילוי העטרה, שעל כן כתוב "מל ולא פרע כאילו לא מל". ה"מל" הראשון הוא חיתוך הערלה, אבל פריעת הקרום הדק גורמת לגילוי העטרה. גם "מל", מלשון התגלות (לשון מול). כשעושים ברית מילה מתגלה אור – אור החשמל בלשון הקבלה, כמו שנסיביר – והוא מתגלה רק כשעושים את הפריעה, לא מספיק החיתוך. "מל ולא פרע כאילו לא מל". מה מתגלה? אור העטרה, גילוי של כתר – סימן שיש גילוי של הכתר שעל הראש בברית המילה (והוא סוד "כתר מלכות", וכידוע שעטרת היסוד, יסוד ז"א, הוא שרש המלכות בז"א. והנה, **אור העטרה** שוה **מלכות**).

לגילוי הזה קוראים "מכתם לדוד" – כתם הוא כתר ו"מכתם" דורשים חז"ל "שמכתו תם", על הברית. הכתר מתגלה בברית. מי שזוכר את התיקון הכללי של רבי נחמן – הוא מתחיל את התיקון במלה "מכתם" (**מכתם** = 500 = "**פרו ורבו**", תכלית תיקון הברית). הכל הולך אחר הפתיחה, המלה הזו היא היסוד של התיקון, כי היא תיקון הברית – להמשיך, לתקן את הברית על ידי המשכה מהכתר (ומהיסוד למלכות – "מכתם לדוד". "**מכתם לדוד**" = 544 = **לב פעמים טוב**, והוא ר"ת **מל**. המשך הפסוק הוא: "שמרני אל כי חסיתי בך" – חסיתי שמרני, שני הפעלים שבפסוק, מפני שחסיתי שמרני, ר"ת **חש**, סוד **חש-מל**. והנה, **חסיתי שמרני** = 1088 = 2 פעמים 544, נמצא שהערך הממוצע של שתי התבות **חסיתי שמרני** = **מכתם לדוד**!).

ההמשכה הזו עוברת דרך הדעת – היסוד במדות, בלב, הוא כמו הדעת במוחין כנ"ל. בדעת

להיות "אב המון גוים" ואז האור התעצם אצלו מאד שמאז יכול ממש להאיר לכל העולם ולהפוך את החשך של העולם לאור ולא סתם אור אלא "העם ההלכים בחשך ראו אור גדול". עד עכשיו היה אור, אבל בברית מקבל את הכח לקחת חשך ולהפוך אותו לאור גדול.

ב. סטטיסטיקת ימי ההולדת

ימי הולדת בתוך שלשה ימים – קשר פרעה ורב יוסף

אני מיוחס כאן, כי זכיתי להיות הסנדק, אז יש לי קשר מיוחד לאור ישראל לאורך ימים ושנים טובות. חוץ מהפשט של הקשר, להיות סנדק פה, יש קשר שהמזל שלנו הוא בתוך שלשה ימים. הרי יום ההולדת של אור ישראל הוא כ"ו חשוון – היום אנחנו שבוע אחריו – ויום ההולדת שלי הוא כ"ח חשוון. "ויהי ביום השלישי יום הולדת את פרעה" – יש רק יום הולדת אחד בתורה, של פרעה, ממנו לומדים את כל הענין שיש מזל ביום הולדת.

אם לא היה איזה תנא או אמורא, אחד מגדולי חז"ל, שגם חגג יום הולדת – היינו חושבים שיום הולדת שייך רק לפרעה. אבל יש את **רב יוסף**, בגימטריא **משיח**, שכתוב בגמרא שחגג את יום ההולדת שלו – דווקא את יום הולדת ששים, אבל רואים תקדים שגם צדיק חוגג יום הולדת. באיזה הקשר כתוב "ויהי ביום השלישי יום הולדת את פרעה"? אחרי שיוסף פתר את חלום שר האופים ושר המשקים. ביום השלישי התקיים הפתרון ובזכות זה יוסף עלה לגדולה, "מבית הסורים יצא למלך" – שכאן המקום לברך את כל מי שנמצא בבית האסורים מסיבות טובות וצדיקות שבמהרה יצא למלך, כמו יוסף הצדיק – אז יש פה קשר בין יוסף לפרעה (קשר שמתבטא בשם אשתו של יוסף שמסר לו פרעה – **אסנת** = **יוסף פרעה**). יום ההולדת בתורה הוא של פרעה, אבל כחלק מסיפור יוסף הצדיק. בחז"ל יום הולדת שייך דווקא ליוסף, ולא סתם יוסף אלא רב יוסף. לא רק

את התכל'ס, התכלית שיבוא משיח. שוב, הממוצע של **אור ישראל** הוא **אחישנה**, שתלוי ביחוד של **טוב** פעמים **טובה**, עטרא דחסדים של הדעת ועטרא דגבורות שברעת, **אהוה ו-אהוי**.

"אור ישראל" – גילוי "בריתו של אברהם אבינו"

עוד משהו: חז"ל אומרים במדרש שלא רק יעקב אבינו קבל את השם ישראל אלא שכל האבות נקראים בשם ישראל. הגם שלא פשוט כשקוראים את התורה, אבל חז"ל אומרים שגם אברהם נקרא ישראל וגם יצחק נקרא ישראל. לכל אבותינו הקדושים יש שם משותף – ישראל. ממילא מובן שכל הילדים שלהם הם גם ישראל, אבל החידוש הוא שגם אברהם הוא ישראל. מתי אברהם אבינו נעשה ישראל? באותו רגע שהוא קבל את המצוה מה' "התהלך לפני והיה תמים", אז ה' הוסיף לו אות בשמו – ה-ה שבשמו – וביחד עם ה-ה שהוא קבל כתוספת הוא קבל גם את השם **ישראל** (שיש בו ה אותיות, וביחד עם ה = **הוי'** פעמים **אהיה כו'**). כעת מקשרים בין השם אור ישראל לברית מילה – אור הוא גילוי העטרה וישראל הוא השם שאברהם קבל בברית.

למה הבעש"ט נקרא ישראל? הוא עצמו הסביר, שקבל את השם ישראל בהשגחה פרטית מהשמים כי 'אני באתי לעורר את כל עם ישראל, להוציא אותו מהתרדמה שלו'. הוא אומר שבדור שה' שלח את נשמתו לעולם עם ישראל היה בתרדמה עמוקה ביותר, בקומה, ויש סגולה שאחד שנמצא בתרדמה עמוקה צריך ללחוש באזנו את השם האמתי שלו – הלחש יכול להוציא אותו מהתרדמת. הוא אמר שה' שלח אותו לעולם הזה כלחש הזה – 'אני הלחש של השם ישראל' שנשלח לאזן עם ישראל כדי לעורר אותו.

השם הזה בעצם מתחיל מברית המילה של אברהם אבינו, וגם האור מתחיל משם. כתוב "אברהם התחיל להאיר", "מי העיר-האיר ממזרח" – פסוק זה כתוב עוד לפני ברית המילה, הוא אור, אבל בברית המילה ה' נתן לו תפקיד

סוד המנין – הסתברות יום הולדת בתוך שלשה ימים

נמשיך לשאול את השאלה, כמה אנשים צריכים להיות בחדר – יש לנו פה – כדי שתהיה הסתברות יותר מ-50% ששנים מתוכם נולדו בתוך שלשה ימים? כלומר, שיש להם מזל משותף של "ויהי ביום השלישי יום הולדת". כאן עוד יותר פלא – תלוי מה יותר מפליא את השכל – שיוצא שאם יש רק מנין של אנשים, עשרה אנשים, יש כזו הסתברות. כאן אני יודע שזה אמת, כי אלה שני האנשים הם אני ואורי ישראל. מוכח במקרה שלנו, שיש פה לפחות שני אנשים שיש להם יום הולדת בתוך שלשה ימים.

מהממצא הזה, החידוש הזה, אפשר לתת טעם לשבח לכל מושג המנין, ה"עדה", ביהדות. יש הרבה הסברים, גם במתמטיקה, מה המיוחד של מנין – ש"אכל בי עשרה שכינתא שריא". למה עשרה יהודים דווקא? למה לא 9 או 11? כמו שכתוב בספר יצירה, "עשר ולא תשע, עשר ולא אחד עשרה", למה? יש כמה דרכים בשכל להסביר מה המיוחד של 10, מה קורה כשיש 10 אנשים. כאן יש משהו מתחום הסטטיסטיקה, שאם יש עשרה אנשים יש הסתברות למעלה מחמשים אחוז שלשנים יהיה אותו מזל תוך שלשה ימים. יתוד המזלות "נוצר" ו"ונקה" מייחד את המוחין חכמה ובינה, כח דעת עליון, שהוא המזל של עם ישראל, "אין מזל לישראל". זהו טעם לשבח לכל ענין המנין.

"כל השביעין חביבין" – הסתברות יום הולדת באותו שבוע

רק לא נקפח את המספר שבע, "כל השביעין חביבין": אם יש לי רק שבעה אנשים בחדר ההסתברות שלשנים יהיה יום הולדת קרוב, באיזה מרחק של ימים? צריך חשבונות לא מסובכים כדי לראות שאם יש שבעה אנשים אז למעלה מחמשים אחוז שלשנים יש יום הולדת בתוך שבעה ימים – זו הדוגמה היחידה שמספר האנשים ומספר הימים הוא אותו מספר.

יוסף קשור ליוסף הצדיק, אלא גם רב. איך אני יודע? כתוב בתורה "רב עוד יוסף בני חי".

שוב, **רב יוסף** שוה **משיח**. יום ההולדת הזה הוא ענין גדול, יום בו המזל גובר, ולומדים זאת מפרעה ורב יוסף. מה ההפרש בין **פרעה** (355) ל-**רב יוסף** (358)? 3. ה' אומר אל משה רבינו "בא אל פרעה" – יש כוונה שתצרף את המלה "**בא** אל [המלה] **פרעה**" מקבלים **משיח**, או ש-**פרעה** יהפוך להיות **משיח** או שיהפוך להיות **רב יוסף**. מה הקשר שלהם? מה הר"ת פרעה-רב-יוסף? **פרי**, "פרי צדיק", "פרי חדש" – יש מנהג ביום הולדת לברך שהחיינו על פרי חדש. הפרי החדש ממשיך את גילוי המזל ביום ההולדת.

הסתברות יום הולדת זהה

יש לנו את הענין של יום הולדת, ואם יש יום הולדת בתוך שלשה ימים זו יחידה אחת, "ויהי ביום השלישי יום הולדת את פרעה". בכלל, שלשה ימים נחשבים יחידה אחת, גם בנגלה שבתורה וגם בפנימיות התורה.

לפני כמה ימים היה בר מצוה של אחד הבחורים, בן של אחד התלמידים, שחל בדיוק באותו יום הולדת. שאלנו שאלה שנחשבת אפילו מעין פרדוקס – אפשר להבין בשכל, אבל כל כך קונטרה-אינטואיטיבית שנחשבת כפרדוקס. השאלה, כמה אנשים צריכים להיות בחדר כדי שישתבר יותר מחמשים אחוז שיש שנים שנולדו באותו יום? יש 365 ימים בשנת החמה, אז כל אדם בשכלו הרגיל האנושי חושב שצריכים אולי 150 איש, אך ראה זה פלא, כשמחשבים – לא מסובך מדי – יוצא שדי ב-23 אנשים כדי שיהיה יותר מ-50% סיכוי ששני אנשים מהם יחגגו אותו יום הולדת. הדבר הזה הוא חשבון פשוט, הסתברות, אבל כל כך נגד השכל האנושי, הקומון-סנס, שקוראים לכך אפילו פרדוקס בספרים.

בשביל מה זה טוב? למי שעוסק בהימורים כדי להמר על זה – אם תהמר על זה מספיק פעמים תרויח. אם יש כאן משהו מלוס וגאס, זהו סוד של הימור – שאם יש שבעה אנשים סיכוי גדול שלשני אנשים מתוך השבעה יום ההולדת יהיה בתוך שבוע. שבוע הוא שבת. בשביל שלשה ימים, ג'ר, חב"ד, צריך עשרה אנשים. בשביל שבוע צריך שבעה אנשים. אם אתה רוצה אותו יום הולדת ממש צריך 23 אנשים (בסיס הסדרה המתחילה 7 10 23 הוא 10, וכן 23 הנו המספר הראשוני ה-10, "העשירי יהיה קדש להוי", ודוק).

זה היה שיעור בתורת הסטטיסטיקה. שוב, אלה דברים יסודיים. מה שנוגע לנו הוא הקשר ביני לבין אור ישראל.

ג. סוד החשמל

חש-מל-מל – תוספת השלישי הנמנע בברית המילה

נאמר עוד ווארט לגבי סוד החשמל: אמרנו שבברית מילה האור שמתגלה על גבי העטרה נקרא אור החשמל. הבעל שם טוב אומר שחשמל הוא לא רק חש-מל – העלם וגילוי, שתיקה ודבור, "עתים חשות עתים ממללות" – אלא יש עוד שלב בינים, מל מלשון ברית מילה. המבנה המושלם הוא חש-מל-מל. בלוגיקה, נושא שאנחנו מדברים עליו לאחרונה, מה שהבעל שם טוב מוסיף את ה"מל" באמצע – לא רק חש-מל אלא חש-מל-מל – נקרא השלישי הנמנע, הממוצע המחבר שבשני ניגודים, דבר והיפוכו, שכלל לא קיים לפי הלוגיקה הקלאסית. הקיום שלו עצמו הוא פרדוקס, לכן הוא נקרא השלישי הנמנע – לא יכול להיות במציאות אם שני הקצוות הם ניגודים מוחלטים, אם אחד שולל את השני.

אם יש שתיקה ודיבור – או שאתה שותק או שאתה מדבר. אם אמרתי שאתה לא שותק – אמרתי שאתה מדבר; אם אמרתי שאתה לא מדבר – אמרתי שאתה שותק. זהו גדר ניגוד מוחלט,

חש-מל-מל: שלילה, חלוק (or), חבור (and)
בשיעור הקודם, שלשום, כשדברנו בענין, אמרנו שבלוגיקה – חוץ מחק השלילה – יש עוד שני דברים עיקריים, 'או' (or) ו-'ו' (and). לא נסביר כעת באריכות, אבל נאמר כעת שאם עושים פעולת שלילה – שהיא עצמה סוד ה"חש" – על משפט של a or b הוא הופך להיות a and b , ואם עושים פעולת שלילה על a and b הוא הופך להיות or.

כעת אני אומר קצת אותיות פורחות, אבל המבנה של: (א) שלילה (not), (ב) or, (ג) and (לא, או, ו; שלילה, חלוק, חבור) הוא עצמו סוד חש-מל-מל.

הסברנו שיש ארבע רמות – a , b ולא a , b ולא a , b – גם or וגם and. למשל: או שראובן לובש כובע או שהוא לובש נעלים. אם אני שולל, מה השלילה? ראובן לא לובש כובע ולא לובש נעלים – בכל אפשרות

מודע – או"א עילאין דתחות דיקנא – והוא השלישי הנמנע, הממוצע בין ההעלם לגילוי, שהוא בעצם הבינוני. על או"א עילאין דווקא נאמר פנימיות אבא פנימיות עתיק וכן פנימיות אמא פנימיות עתיק, משא"כ בנוגע לאריך, לא-מודע סתם, שאינו קשור לפנימיות עתיק אלא לחיצוניות עתיק, כמבואר בכתבי האריז"ל.

ד. הלוגיקה של התניא

הבינוני – השלישי הנמנע

נסביר בקיצור נמרץ איך השלישי הנמנע לא נכון לגבי תורת הקוואנטים. נסביר מה זה אומר בנפש, ומה זאת אומרת לגבי אור ישראל, הרך הנולד שכעת נימול, שודאי יהיה חסיד, אבא שלו ילמד אותו את ספר התניא בגיל הכי רך, ושם הוא יראה שיש צדיק ויש רשע ויש משהו באמצע – "הלואי בינוני". למה "הלואי בינוני"? הלואי שיהיה צדיק! "ועמך כלם צדיקים".

לפי התניא יוצא שלא ככה, שמבחינה מסוימת עדיף להיות באמצע – לא צדיק ולא רשע. ודאי לא כדאי להיות רשע, אבל גם צדיק... הפסוק אומר שיכולים להיות "צדיק הרבה", יותר מדי, וזה לא טוב, אבל בתניא לכתחילה אריבער "הלואי בינוני". מי שמעמיק מבין שספר התניא הוא בעצם המקור בחשיבה של הלוגיקה של הקוואנטים, שהוא מתיר, מרשה, את השלישי הנמנע. זהו סוד הבינוני.

חוק הפילוג בלוגיקה הקלאסית

כדי להבין זאת צריך לתת רק דוגמה אחת בלוגיקה: החידוש של הקוואנטום הוא העיקרון שנקרא חק האי-וודאות. השלילה היא של החיבור הדיסטריבוטיבי. המשפט אומר שאם A אמת אז B (או C) אמת זה בדיוק כמו לומר שאם A אמת או ש-A ו-B אמת או ש-A ו-C אמת – פותחים את הסוגריים וגם יהיה נכון.

נתרגם למשפט: אם עכשיו לילה או שאני רואה כוכבים בשמים או שלא. בלוגיקה הקלאסית שקול לאמירה עכשיו לילה ואני רואה כוכבים או

אחרת לא שללתי את המשפט הראשון. שלילה של a or b היא לא a and b. אבל אם אני שולל a and b יש לי רק אפשרות של לא a ולא b. 'הוא לובש כובע ונעלים' נשלל על ידי 'הוא לא לובש כובע' או 'הוא לא לובש נעלים'. מסביר למה יש חש אחד ושני מל – השלילה (חש) עושה מה-מל הראשון (or) את ה-מל (and) השני ולהיפך.

רמזי חשמל (השלמה)

חש בהכאה פרטית – ח פעמים ש – עולה 2400. מל בהכאה פרטית – מ פעמים ל – עולה 1200. יש ביניהם יחס של "שלם וחצי", "מלה בסלע משתוקא בתרין", 'מל' בסלע 'חש' בתרין. לכן צריך עוד "מל" (מל-מל) שיהיה שקול כנגד ה"חש".

חש במילוי – חית שין – עולה 778, תשעה, צריך השנה לשתוק פשוט... מל במילוי – מם למד – 154. יחד 932 – "עץ הדעת טוב ורע" (צריך לדעת מתי לשתוק ומתי לדבר, כל אחד בזמנו הוא טוב ושלא בזמנו הוא רע. עץ הוא לשון עצה כנודע, כליות יועצות, נצח והוד, עיקר מקום גילוי הדעת כנ"ל, שתיקה מצד כליה שמאלית, הוד, ודבור מצד כליה ימנית, נצח).

חש-מל-מל במילוי עולה 1086 – שרה-רבקה-רחל-לאה, ארבע האמהות. רמז ממש יפה, שאם נוציא את השרש, חש-מל-מל, 448, רק אותיות המילוי עולות 638 – אברהם-יצחק-יעקב. סימן שהאבות נכללים בתוך האמהות והכל הוא חש-מל-מל. כאן האבות הם חלק המילוי, חלק הנסתר, של האמהות, ואילו בסוד שם מה בגימטריא אדם, חלק המילוי = חוה – חוה היא חלק הנסתר, סוד הצלע, של אדם.

השלישי הנמנע – טרום-מודע

אמרנו היום שחש-מל היינו העלם-גילוי, לא-מודע ומודע. האם יש משהו באמצע ביניהם (ה-מל האמצעי)? נושא חשוב בחסידות וגם בפסיכולוגיה היום יודעים שיש כזה דבר – טרום-מודע. העלם הוא לא-מודע ואחריו יש טרום-

בינוני – צדיק-או-רשע בלי יכולת חלוקה

ננסה להסביר כעת את הלוגיקה של התניא. בעמוד הראשון של התניא מביא מהגמרא ש"צדיק ורשע לא קאמר". כשילד נולד קובעים אם יהיה חכם או לא, עשיר או לא, אבל "צדיק ורשע לא קאמר" כי תלוי בו – יש לו בחירה חפשית (כדאמר רבי חנינא "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"). יעזרו לו, ה' שם את היד על החלק הטוב ואומר לבחור בו, אבל בכל אופן בשלב מסוים הוא צריך לבחור – כל החינוך הוא רק להראות לו במה טוב לבחור, אבל בסופו של יום הוא צריך לבחור בעצמו.

כאן זו דוגמה שה-1 של "צדיק ורשע לא קאמר" היא כדעת רבי יונתן (שהלכה כמותו), שה-1 היא 'חבור חלש', כי הפירוש הוא 'צדיק או רשע' (ואכן בגמרא במסכת נדה כתוב 'רשע או צדיק', אך ברובא דרובא דספה"ק מצוטט "צדיק ורשע" כמו בתניא. מעניין שבתורה אור של אדה"ז כתוב "צדיק ורשע" אך בלקוטי תורה כתוב "צדיק או רשע"). לא קובעים אם תהיה צדיק או תהיה רשע. נאמר כזה משפט: אני (צדיק או רשע) – משפט אמת. נחלק לפי הכלל – אני צדיק או אני רשע. אם כל אחד משני אלה הוא שקר, אנחנו שללנו את חק הפילוג. שוב, אני (צדיק או רשע) יכול להיות אמת, אבל לפתוח את הסוגריים – פעולה פשוטה, לומר 'אני צדיק או אני רשע' – שאמור להיות אותו דבר, יתכן שכל אחד משני המשפטים האלה הוא שקר, אני לא צדיק ואני גם לא רשע.

נחזור להתחלה: למה 'אני (צדיק או רשע)' אמת? בדיוק התנע והמיקום. אם הכל יחד בתוך סוגריים אני או מכאן לכאן או מכאן לכאן, אבל אם תפתח – אני לא מכאן לכאן וגם לא מכאן לכאן. זהו כלל אי-הוודאות של תורת הקוואנטים. אז מה פירוש 'אני (צדיק או רשע)'? הבינוני של התניא, השלישי הנמנע. אני לא צדיק וגם אני לא רשע, אבל אני 'צדיק או רשע', כל רגע בחיים שלי יש לי בחירה חפשית, שאני צדיק או רשע, אבל אין אף רגע שאני צדיק ואין אף רגע שאני רשע (לפי ההגדרות של התניא). זו מהות הבינוני.

שעכשיו לילה ואני לא רואה כוכבים. זו פתיחת הסוגריים ולצרף כל אחד מה-או למשפט הראשון – בהגיון בדיוק אותו דבר.

שלילת חוק הפילוג בלוגיקה הקוואנטית

בגלל חק אי-הוודאות של הקוואנטום פתאום הכלל הזה לא עובד. זה אומר שאני לא יכול לדעת בדיוק את המומנטום של החלקיק ביחד עם המיקום שלו, ולכן אם אני יודע את המומנטום שלו איני יכול להיות בטוח איפה הוא נמצא. אי אפשר לדעת את התנע (מהירות כפול מסה, היינו מומנטום) של החלקיק יחד עם המיקום. יש לחלקיק מהירות עם וקטור ויש לו מסה, והכפלת המסה עם המהירות שלו נותן את התנע שלו – ערך הכי בסיסי בפיזיקה. אני רוצה לדעת גם את התנע שלו וגם איפה הוא נמצא ברגע הזה. חוק הוודאות אומר שאי אפשר – אתה יכול לדעת בתוך תחום מסוים, אבל בדיוק איפה הוא נמצא אינך יכול לדעת. אם אתה רוצה לדעת איפה הוא נמצא תאבד את מדידת התנע ואם אתה רוצה לדעת את התנע לא תדע את המיקום – תבחר, בחירה חפשית.

נתרגם זאת למשפט לוגי: אם התנע כך וכך אני יודע שהמיקום הוא בין כאן לכאן. אני יכול לחלק את המיקום ולומר שהוא בין קצה אחד לחצי, או בין החצי לקצה השני. אז יש לי כעת משפט לוגי – אם התנע הוא כך וכך המיקום הוא (מכאן לכאן או מכאן לכאן). יצא לי בחישוב שהמיקום בין שני קצוות, ואני מחלק לשני חצאים. לפי הלוגיקה הרגילה אמור להיות שזה למשפט: התנע הוא A והמיקום בחצי הראשון, או שהתנע הוא A והמיקום בחצי השני. המשפט הראשון, הכולל, היה אמת – אם התנע כך וכך המיקום הוא (או בין כאן לכאן או בין כאן לכאן), אבל המשפט המקביל, שלפי הלוגיקה הראשונה הוא זהה, אינו נכון – כל משפט כאן בפני עצמו הוא שקר. לקחתי משפט שהוא אמת וקבלתי שני משפטים שהם שקר. זו שלילת חק הפילוג (דיסטריבוטיביות) ביחס לOr.

נגנו "אלי אתה" (אדה"ז).

אדמו"ר דמוקרטי (השלמה)

בחוברת עבודה עברית יש מאמר של ר' איציק. שם הווארט שצריך ללמוד מאדמו"ר איך צריך להיות המנהיג – מלך כמו אדמו"ר – רק שצריך אדמו"ר על כל עם ישראל. יחד עם זה צריך "מלכותו ברצון קבלו עליהם" – הוא עושה ענין שצריך להיות ברצון. היום הממשל אינו אדמו"ר אלא בכפיה. כנראה הוא מתכוון שהא בהא תליא – אם מישוהו שלא מורם מעם באמת, כל השלטון שלו הוא רק כפיה. צריך אדמו"ר אמתי שמקבלים אותו ברצון.

תמיד כשאני קורא דברים מצטייר אצלי משהו – לא בדיוק מה שהוא כותב – שצריך 'אדמו"ר' דמוקרטי'. כלומר, אדמו"ר שדוגל בדמוקרטיה ומרגיש את עצמו חלק מהדמוקרטיה. מה זה אדמו"ר בכלל? כבר הפך להיות מילה, לא רק ר"ת. הרבי אמר שכולם צריכים להיות אדמו"רים, אז נשתמש רק בביטוי זה. **אדמו"ר מתחיל אדם ומסיים ור**, שהוא קיצור של **אור, אדם-אור**. הגימטריא של **אדמו"ר** היא **מאיר**, כמו רבי מאיר שמאיר עיני חכמים ועיני כל ישראל ועיני כל העולם כולו, בחינת משיח. **אדמו"ר** עולה 251 ו- **דמוקרטי** עולה 369 (**דמו** יוצא מ-**דמו** של **אדמו"ר**), אז **אדמו"ר דמוקרטי** (נוטריקון **אדם**) שוה **כתר** – "אין כתר אלא למלך". הכתר שלנו הוא אדמו"ר דמוקרטי.

שוב, הפיזיקה הקוואנטית אומרת שלחלקיק אין מציאות ממשית – כשהוא נמצא 'מכאן לכאן' אם הכל משפט אחד, אבל אי אפשר לומר שהוא נמצא או בחצי הזה או בחצי הזה, אלא רק שהוא נמצא בין שניהם. צריך לחשוב קצת כדי להבין – הבינוני ממחיש זאת יותר... הבינוני במהות הוא "צדיק או רשע" – "צדיק ורשע לא קאמר" – אבל לומר שהבינוני הוא צדיק או שהבינוני הוא רשע לא נכון. זו חשיבה קוואנטית, לא חשיבה רגילה. כל השיעורים היו כדי להגיע לזה.

במושגי החש-מל-מל דלעיל המל האמצעי הוא הבינוני: **שתיקה** בגימטריא **בעל תשובה**. חש-שתיקה היינו בעל תשובה, מל-דבור הוא הצדיק, ומל-ברית מילה הוא הבינוני.

[רבקה הלכה לדרוש את ה' בבית מדרשו של שם, ולא אצל בעלה, כי חפשה מישוהו שחושב לא קוואנטית. יתכן שקודם היא שאלה את יצחק אם הילד שמפרסם בבטנה הוא צדיק או רשע, והוא אמר שהוא 'צדיק או רשע', אז היא חפשה מישוהו אחר שיגיד או-או או שאלה שנים, שהגל יקרוס... לכן לא הלכה ליצחק ולא לאברהם, כי חפשה מישוהו ניוטוני...] כן. צריך לכתוב זאת.

לקחנו את השיעור הזה, את ברית המילה, שהילד שלנו יהיה גם גדול בתורה וגם במדע – רוצים לחבר תורה ומדע – יחבר לתורה את כל הפיזיקה, את כל הלוגיקה הקלאסית והלא-קלאסית. זהו סימן של ביאת משיח. אור ישראל, אור גדול, "העם [ישראל] ההלכים בחשך ראו אור גדול". לחיים לחיים.

ליל שבת קדש פרשת ואתחנן, י"ג מנחם-אב ע"ז - כפר חב"ד הילולת רבי הלל מפאריטש

רמ"ח אותיות - קכא, קלה, קמו, קמט, ריד

[אחרי^א הדלקת נרות:]

נגנו נגון ההכנה של הרבי הרש"ב, ידיד נפש, מנוחה ושמחה (חב"ד), מה ידידות (צאנו), מעין עולם הבא (ברסלב), נחמו נחמו עמי. אתמול היה יום ההילולא של ר' הלל מפאריטש, לכן נלמד לכבודו כמה ווארטים ממנו. הקובץ "רמ"ח אותיות" נכתב על ידי ר' שמואל גרונם, שהיה ממושפעיו של ר' הלל, וכמה מהווארטים שהוא מביא הם סיפורים על ר' הלל עצמו. לא נלמד לפי הסדר בפנים – נתחיל מאיפה שאנחנו אוזנים ונדלג לאותיות שמספר בהם אודות ר' הלל.

א. אות קכא: בעלות על התורה לאחר אמירתה

קכא. פ"א [פעם אחת] התווכחו ר"ה עם המהרי"ל [ר' הלל התווכח עם רבי יהודה לייב, הבן של הצמח צדק. (הבן הבכור?) לא, היו לצמח צדק שבעה בנים, הבכור, שממנו יצא הרבי, רבי ברוך שלום, לא נהג באדמו"רות. המהרי"ל, הבן השני, היה הגדול מבין הבנים שנהג באדמו"רות. לאחר הסתלקות אביו הוא פתח את חצר חסידות קאפוסט. דרכו בעבודת ה' היתה בהתלהבות מאד גדולה, ומרוב ההתלהבות הוא עלה בסערה השמימה כעבור חצי שנה לאחר הסתלקות אביו. הוא היה אדמו"ר מניסן עד תשרי שאז הסתלק ב"רצוא" אדיר לאלקות, תשוקה וכלות הנפש. בשלשה חדשים הראשונים אחרי פטירת הצמח צדק הוא היה בליובאוויטש, אח"כ

עבר לקאפוסט, וכעבור שלשה חדשים הסתלק ובנו המשיך אותו. בנו הוא רבי שלמה זלמן מחבר הספר מגן אבות מקאפוסט, הוא היה אחיין של הרבי המהר"ש אבל היה יותר גדול ממנו בשנים, הרבי המהר"ש נולד לצמח צדק בגיל מבוגר. היה לו חברותא עם הרבי המהר"ש. אודות מא' של הצ"צ [כל אחד פירש אחרת את המאמר]. ואח"כ בשאלם את הצ"צ [הם נכנסו אל הצמח צדק לשאול אותו מה התכוין]. ואמר כמהרי"ל [כמו הבן שלו]. ואעפ"כ לא חזר [בן] ר"ה [הוא נשאר בדעה שלו, למרות שהצמח צדק אמר הפוך]. שאמר שבעת שאדמו"ר אומר תורה ברבים אז שכינה מדברת מתוך גרונו ממש, אבל אח"כ אני בעה"ב כמוהו.

מקומו של ר' הלל אצל הרביים

זו אמירה נועזת מאד, לומר שכשהרבי אומר מאמר חסידות ברבים השכינה מדברת מתוך גרונו ממש – קשור לחומש משנה תורה שהתחלנו לאחרונה – אבל אחרי אמירת המאמר אני בעל הבית על החסידות כמוהו, עד שיכול להתווכח אתו על מה שהוא בעצמו אמר ולפרש אחרת ממה שהוא מפרש כעת. שי אמר לי עכשיו שבגלל הסיפור הזה הרבי המהר"ש אמר לא ללמוד את מאמרי ר' הלל, בגלל שהעיו לומר כך על הצמח צדק. אבל אנחנו יודעים שאח"כ הרבי הרש"ב כן למד את הספרים של ר' הלל. [הוא כתב רק את הביאורים של שער היחוד]. הוא כתב שהוא לומד "ליקוטי ביאורים" של ר' הלל, ויש שם ביאורים של ר' הלל לשער היחוד, לקונטרס ההתפעלות ולדרך חיים. אח"כ בא הרבי בתור משנה אחרונה והדפיס גם את ספרי ר' הלל עצמם, "פלח

^א נרשם (מהזכרון) על ידי אליעזר שלמה מזרחי. לא מוגה.

הצמח צדק התבטא פעם שיש לו שני חסידים וחצי. מי אלו? ר' אייזיק מהומיל; ר' נחמיה מדאברוונע, מחבר שו"ת "דברי נחמיה", שיש שם הרבה התכתבויות עם הצמח צדק בנגלה. גם הרבה מהשו"ת צמח צדק הוא מכתבים אל ר' נחמיה. היה ביניהם קשר מאד קרוב (עד שלבני הצמח צדק היתה קצת הקפדה על כך שכתב לאביהם יותר מידי בחברות, לא כמו הסגנון של חסיד לרבי). באמת אדמו"ר האמצעי היה שולח שאלות בנגלה לשניהם. על שניהם, ר' אייזיק ור' נחמיה, אמר הצמח צדק שהם חסידים שלו, מאה אחוז חסידים. ה"חצי חסיד" הוא ר' הלל. למה חצי חסיד? כי הוא חצי רבי. מאיזה "חצי" ר' הלל אמר כאן שאחרי המאמר הוא בעל הבית על פירוש החסידות כמו הצמח צדק, מה"חצי חסיד" שלו או מה"חצי רבי"? מה"חצי רבי", וזו הנקודה שהרבי המהר"ש לא אהב אצלו, כי הדבר יכול להשמע כאילו הוא מערער את המעמד של הרבי.

מחלוקת על דעת השכינה

יש בתולדות החסידות סיפור דומה, על שנים שהתווכחו על פירוש של דבר מסויים שכתוב, וכשבאו לשאול את מי שכתב את הדברים הוא פסק כאחת הדעות ולמרות זאת החולק המשיך לטעון כדעתו. הסיפור הוא על הבעל שם טוב והאריז"ל (רק שכאן יש עוד 'שפיץ' בתשובה של ר' הלל). בעל התולדות יעקב יוסף היה מגדולי תלמידי הבעש"ט, ותמיד כשהבעש"ט היה מזכיר בדבריו מאמר מהקבלה היה קם בתעוזה בעל התולדות ואומר 'אבל בכתבי האריז"ל כתוב אחרת'.¹ פעם אחת תלמיד ראה בחלום שהבעש"ט והאריז"ל מתווכחים מה הפירוש של מאמר זהר, עד שאמרו שילכו להיכלו של רשב"י לשאול אותו. הם הלכו אל רשב"י והוא אמר להם שהאריז"ל צודק. הבעש"ט שמע את זה ואמר שאעפ"כ הוא חולק על הדברים והפירוש בזהר הוא אחרת, כיון שרשב"י כתב את מה שגילו לו

הרמון", וכן כתב את תולדות חייו. הרבי כתב תולדות חיים על שנים – על הרבי המהר"ש ועל ר' הלל, לכן ברור הדבר שיש ללמוד את ספרי ר' הלל. [כתוב שההבדל בין חסידות של הרביים לחסידות של חסידים הוא אם מרגישים אותיות או אלקות]. נכון, ראינו את זה ברמ"ח אותיות,² אבל האותיות של ר' הלל הכי קרובות לאותיות של הרביים.

הצמח צדק מאד העריך את ר' הלל, והתבטא עליו שלא היה צדיק במעשה כמוהו 500 (י"א 300) שנה.³ הוא היה מאד ירא שמים וחתר ל"מעשה בפועל" – לכן גם הרבי אהב אותו, "המעשה הוא העיקר". מסופר עליו שלעת זקנותו היתה פעם אחת שלא נראתה הלבנה, והוא התחנן לצמח צדק שיעשה מופת שתראה הלבנה, והוא נימק שאם הלבנה לא תראה אינו בטוח שיוכל להחזיק מעמד (להמשיך לחיות).⁴

² אות ס"ג (נלמדה בשבת במדבר – ב' סיון ש"ז).

³ שמועות וסיפורים ח"ג עמ' 232:

פעם היה לר' פיניע ר' הלל'ס כססוך עם הממשלה וקראו לו למשפט, נסע מיד ר' פיניע לר' זלמן מקאפוסט, להתייעץ עמו, השיבו ר"ז: סע לאהל זקן, ר' הלל, כי שמעתי פעם מוקני, אדמו"ר הצ"צ, שדבר אודותיו ואמר כי צדיק כזה במעשה לא היה בעולם הזה כשלוש מאות שנה.

⁴ עוד בענין דקדוקו בענין קידוש לבנה, ראה שמועות וסיפורים עמ' 231:

פעם עבר ר' הלל במסעו בעיירה אחת ונערכה שם חתונה, אותו לילה היה האחרון שאפשר לקדש בו את הלבנה והשמים היו מעוננים, נגש ר' הלל אל החתן ואמר לו שרוצה לבקש ממנו דבר מה, ומבקש שיבטיח לו שימלא בקשתו, החתן הבטיח ואמר לו ר' הלל: חתן, הרי אתה דומה למלך ואמרו רז"ל "אמר מלכא עקר מורא", ובקשו שיצא החוצא ויגזור על העננים שיתפזרו, החתן עשה כדבריו, והשמים נתבהרו.

¹ ראה גם אור ישראל ח"ב עמ' לו.

הלל אמר שלשה מאמרי דא"ח וניגון קודם כל פעם כדרכו בקו' בביתו. אח"כ שמע [דרך הכותל]. שר"ב קרוב לגסיסה [הוא נכנס לחדר שבו היה ר' בצלאל], וא"ל בזה"ל. צאלקע [בצלאל]. וואס איז מיט דיר געווארן [מה קרה לך?], ויקח [את הספר] כתר שם טוב ונתן על לבו וא"ל ראה אותיות הבעש"ט [שיראה בעינייך או שהלב שלו יראה], כו' ואח"כ נס' [נסתלק ר' בצלאל] למעלה...

לומדים מהסיפור הזה כמה דברים: דבר ראשון, שחברות צריכה להיות כל כך עמוקה, עד שמרגישים את המצב של החבר ממקום רחוק. דבר שני, לומדים על החשיבות של הספר כתר שם טוב. כל החסידות מגיעה מהבעל שם טוב, רק שאצל הרבייט בחב"ד כל התורות הן במוחין ובהרחבה ואילו אצל הבעש"ט התורות הן יותר הברקות. מהסיפור הזה רואים שר' הלל שם על לב ר' בצלאל דוקא את הספר כתר שם טוב, כי הכל מגיע משם (ובדרך רמז: "כתר שם טוב עולה על גביהן", על גבי כל הכתרים שהאדם זוכה אליהם בחייו).

אתמול היה יום 153 שנה להסתלקות ר' הלל. [בצלאל שנה]. נכון. ראיתי שאתמול חנכו אהל מפואר מאד בחרסון על הציון של ר' הלל. [מי?] השליח שם, יוסף יצחק וולף. לא מפואר כמו האדיטש אבל מהתמונות שראיתי האהל מאד יפה, אני אומר את זה בשבילך [ישראל שרייבר], שתוסיף את זה לתכנון הנסיעה. [אפשר לעשות שם סמינר]. רעיון טוב... [איפה זה חרסון?] ליד אורסה.

ג. אות קמו: מזוזה ונדה

קמו. ר"ה בנסעו ממלון [ר' הלל היה נוסע בשליחות הרבייט ממקום למקום כדי להפיץ חסידות, לזרוע רוחניות ולקבץ גשמיות. הוא גם היה מחזק את היהודים הפשוטים, וכן את מלאכת החקלאות. הרבייט חזקו את זה שהיהודים

מלמעלה משכינתא, ואם ילכו לשאול את השכינה הקדושה היא תכריע כדבריו. ואכן הם הלכו לשאול את השכינה והיא הכריעה כדברי הבעש"ט. זה אותו סיפור, גם ר' הלל אמר ששכינה מדברת מתוך גרונו, רק שאצל ר' הלל הם לא הלכו לשאול את השכינה, מן הסתם ר' הלל חשב שאם היו יכולים לשאול את השכינה היא היתה אומרת כמוהו.

ב. אות קלה: הכל מגיע מאותיות הבעש"ט

קלה. ר' הלל מפאריטש ור"ב [ר' בצלאל] ממאזריץ היו אוהבים זה לזה [חברים בלב ובנפש]. ונסעו כל אחד לחבירו פ"א בב' שבועות [היה להם חברותא שהיו נפגשים כל שבועיים ולומדים, כל אחד נסע פעם בחודש לחברו, לפי תורנות]. פ"א בשבוע שצריך ר"ב לנסוע [היה תורו לנסוע]. נחלה. ור"ה להיותו איש רוחני' הרגיש זה בביתו [הרגיש שחברו ר' בצלאל חולה], ושכר עגלה. המקח הקצוב הי' ששה רוי"ב וא"ל לא [התוספת של המלה "לא" היא טעות סופר, וצ"ל "וא"ל אשתו"]. אשתו והלא אין עתך ליסע [אלא זהו תורו של ר' בצלאל]. ולא תוציא ו' רוי"ב שלא יהי' לנו להוצאות הבית [היא לא אמרה סתם, אלא דאגה להוצאות הבית], והוא לא השגיח בה ונסע [רק שנבין את השלום בית שהיה לר' הלל, הוא התחתן בגיל 12 או 12 וחצי (ולכן קראו לו "חול המועד", כי היה עם טלית לפני שהתחיל להניח תפלין), ככה שהם חיו הרבה שנים ביחד, חברים מילדות], ובבואו מצאוהו חולה והי' עמו החסידים המניין שלו [התלמידים של ר' בצלאל]. ובין חדר ר"ה ואנשיו [גם הוא הגיע עם הפמליא שלו]. וחדר שר"ב שוכב בה רק הכותל מפסיק, ובש"ק בסעודה שלישית אר"ה דא"ה ג"פ [ר'

¹ נ"א: אוהבים נאמנים.

² ראה שם עמ' 232 אות קסד על החילוק בין רוח"ק לטוהר המחשבה.

יש קשר בין מצות מזוזה לנדה, שניהם מלשון תזוזה, תנועה, תנודה. בקללה של קין נאמר "לפתח חטאת רבץ"^א, "נע ונד תהיה בארץ"^ב. "לפתח חטאת רבץ" מזכיר את פתח הבית, מקום המזוזה. כן. קין שייך לקו שמאל ולגבורה, ור' הלל הוא משרש הכל, קו ימין וחסד, ולכן הפריע לו הענין של הנדה. [הלשון הוא "והתנענע וחזר", מלשון תזוזה]. כן, "נע ונד". כמה שוה דם נדה? [103], מה זה? [מנחה]. נחמה, אנחנו בשבת נחמה, צריך להפוך את הדם נדה לנחמה.

ד. אות קמט: המן מחוץ לעולם

קמט. ר"ה חלם חלום רע פעם אחד בנסעו בדרך. [מה עושים כשחולמים חלום רע? עושים הטבת חלום, יש סדר כזה, ויש אותו אפילו בסידור אדמו"ר הזקן. אבל ר' הלל כשחלם חלום רע עשה משהו אחר:] ואמר לחסידים שעמו כשאבוא ואמצאם כולם בשלום (כנראה החלום היה על בני ביתו). כן. אתן משקה להחסידים. ובא ואמצאם בשלום; ושהי' קודם ר"ה ולא הי' לו פנאי כו' ובערוהכ"פ נתן משקה [כשהגיע היה ערב ראש השנה ולא היה לו פנאי לתת משקה, לכן דחה את הענין לערב יום הכפורים. ערב יום הכפורים הוא זמן ששותים משקה, וכך מגיעים לכל נדרי שתויים]. וסיפר:

פ"א שתה הצ"צ [כשהיה אברך, לפני שנהיה רבי]. עם החסידים בפורים. ונכנס יין יצא סוד והי' בדיחא דעת^א מאד, וקראוהו אדמוה"ו אליו ואמר לו וואס איז היינט [מה קרה היום]? וענה היינט איז פורים [היום פורים], ואמר אדמוה"ו נו איז וואס [נו ואז מה?] – ואמר היינט האט מען גיוואלט הרגענען אלע אידן, דערנאך האט מען עם אויפגעהיינגען [היום הוא – הכוונה להמך הרשע – רצה להרוג את כל היהודים ובסוף תלו אותו על עץ גבוה]. וא' אדמוה"ו שייקט זיך

הפשוטים יעסקו במלאכת האדמה^א. היום זה נקרא שעשו להם 'הכשרה' לכך. נשק מזוזה הדלת והתנענע וחזר ונשק כוכ"פ [כמה וכמה פעמים, כאילו לא היה יכול לזוז מהמזוזה]. ואח"כ בא בעה"ב והסיר המחצלת שסמוך לפתח ואז יכול ר"ה לצאת משם. ותמה בעה"ב ע"ז ובבדקו המחצלת מצא עלי' דם נדה, ואמר ר"נ [ר' נחום] מטשערנאבעל [זה לא הרבי ר' נחום מטשענוביל, אלא הוא היה חסיד] [ו]י"א [שהיה] מיטשערניגוב [הנך בעל מופת? וענהו לא. ובכ"ע [ובכל ענין]. שהנני עושה הנני חושב הלכות המצוה ובנשקי המזוזה נתערב לי הלכות נדה בהלכות מזוזה, וחשבתי הלא דבר הוא, ע"כ לא הלכתי משם] [ואולי ר' הלל דרך על הדם נדה שעל המחצלת] יכול להיות].

מי היה המשפיע של ר' הלל? [ר' זלמן זעזמער]. נכון, הוא אמר לפני פטירתו שהוא יכול לתת דין וחשבון על כל מחשבה, דבור ומעשה שלו במשך שבע השנים האחרונות, זו מדרגה מאד גבוהה, אי אפשר בכלל לתפוס את זה. גם לר' הלל היתה טהרת המחשבה לגמרי, ולאחד כזה ששומר על המחשבות שלו אם קופצת מחשבה אחרת זה סימן משמים שיש כאן משהו ולא לחנם היא נפלה לו.

כמה שוה מזוזה חסר ו, כמו שקוראים השבת "מזוזות"? [נדה]. נכון. [מזוזה מלא עולה הלל]. נכון. מה חז"ל דורשים על "מזוזות"? זו מות^ב. מבצע מזוזה הוא מעשרת המבצעים של הרבי. הרבה מאד פעמים הרבי כתב לבדוק את המזוזה.

^א ראה בית רבי מדור אדמו"ר האמצעי פ"א הערה יב: "דעתו היה שאחינו בני ישראל יתעסקו בעבודת האדמה, שיהיה להם מנוחה בגשמיות, וממילא לא יהיה להם בלבולים בעבודת השי"ת" (ראה שם מכתב אדמו"ר האמצעי בנושא).

^ב תקוני זהר תקון י (כה, א): "ודא רזא דמזוזה, דאתמר בה וכתבתם על מזוזות ביתך, 'מזוזות' כתיב, ז"ז מו"ת".

^ג ראה שכינה ביניהם פרק ו (מ' קסג).

^א בראשית ד, ז.

^ב שם שם, יב.

לגביו ש"בעל נפש יחמיר על עצמו"³⁷ לא לאכלו. כלומר, אותו חסיד לא החזיק את עצמו כבעל נפש. ואח"ז ראה ר"ה שאותו החסיד לא אכל מאכל שאדמוה"ו כתב על זה ויר"ש יחמיר ע"ע [לא אכל מאכל שכתוב עליו "וירא שמים יחמיר על עצמו"³⁸ – החזיק עצמו כירא שמים]. אמר לו ר"ה ממה שבעל נפש יחמיר לא נזהרת הלא מדר"י יר"ש גבוה מבע"נ ומדוע מזה תזהר ומוזה לא [ואם אתה מחזיק עצמך כירא שמים בודאי שאתה גם בעל נפש].? מוכח שבע"נ תחתון במדר"י מיר"ש...

אם כן, "ירא שמים" גבוה מ"בעל נפש". בעל נפש הוא אחד ששולט על הרצונות והתאוות שלו, זו מדרגה אחת, אבל ירא שמים הוא הרבה יותר מזה.

אפשר להסביר את זה גם על פי קבלה, שנפש היא המלכות, ויראת שמים היא בגבורה, ו"בנין המלכות מן הגבורות", יוצא שיראת שמים היא המקור הבונה את הנפש, ולכן היא יותר נעלית ממנה.

אבל צריך לומר שגם לחסיד הזה היתה סברה. מן הסתם ישב אצל ר' הלל מישוהו שהיה בקי בכל הלכות ברכות הנהנין וכו'. [איך ר' הלל הסתכל איך הוא אוכל?] כנראה שלא הסתכל, רק ראה שאכל או לא אכל. יש שני סוגי יראת שמים, יש

דאס? (אתה מבין זה) ולא ענה הצ"צ [השתתק]. וא' איך וועל דיר זאגן המן האט ניט געקענט לאדען מיט דער וועלט האט מען אים אויפגעהאנגען הויך פאר דער וועלט האט ער גיהאט די מפלגה [המן לא יכול היה לסבול את העולם הזה, לכן הוציאו אותו מהעולם ותלו אותו על עץ גבוה]. (ע"כ סיפר).

מענין שהמסר שאדמו"ר הזקן העביר לצמח צדק, הוא שדווקא המן הוא מחוץ לעולם. הייתי חושב שהיהודים לא קשורים לעולם ואילו המן הוא העולם, ולכן רצה להוציא את ישראל מהעולם. אבל כאן אומר הפוך, שעם ישראל הוא המציאות של העולם, והוא לא היה יכול לסבול את המציאות, ולכן תלו אותו על עץ גבוה שהוציאו אותו מהעולם. זה דומה לאותו רשע בדור הקודם, שהוא לא יכול היה לסבול את המציאות. היתה אז אנטישמיות שאנשים כתבו ספרים להסביר נגד היהודים, והיתה אנטישמיות שלמעלה מהשגה. [הוא היה משוגע]. גם המן היה משוגע. [זה מזכיר את המאמר של הצמח צדק בשם אדמו"ר הזקן שהמן רצה להגיע לשער הנו"ן ולכן תלו אותו על עץ גבוה חמשים אמה]. כן, זה אותו ווארט. שער הנו"ן הוא מקום שלמעלה מהשגה, ולשם רצה המן להגיע ולכן תלו אותו על עץ והוציאו אותו מהעולם.

למה ר' הלל סיפר דווקא את הסיפור הזה? קודם כל, כי היה ערב יום הכפורים, לכן סיפר סיפור על פורים (כְּפֻרִים – כְּפֻרִים, כמו פורים). וגם כי ביום כפור מגיעים למקום שלמעלה מהעולם.

ה. אות ריד: "בעל נפש" ו"ירא שמים"

נדלג לאות ריד:

ריד. פ"א בשבת [בשבת, כאשר ישב] ר"ה בסעודה אכל אחד מאכל שאדמוה"ו כתב [כנראה בהלכות ברכות הנהנין]. ובע"נ יחמיר ע"ע [ר' הלל ראה שחסיד אחד אכל מאכל שכתוב

³⁷ ראה סדר ברכת הנהנין יא, ה:

ולענין הלכה בעיסה שנילושה בחלב וכיוצא בו משאר משקין או מי פירות חוץ ממים מן הדין יש לסמוך על סברא הראשונה שבד"ס הלך אחר המיקל אך בעל נפש יחמיר לעצמו שלא לאכול בלא נטילת ידים והמוציא על לחם אחר תחלה.

³⁸ ראה סדר ברכת הנהנין א, יא:

מנהג העולם שמפרשין אורו ריי"ז דוחן היר"ז, אבל יש מפרשים אורו היר"ז דוחן ריי"ז. לפיכך ירא שמים לא יאכל בין אורו בין דוחן (מבושל) בין שלם בין נתמעך כי אם בתוך הסעודה וכשאוכל שלא בתוך הסעודה יברך שהכל על כולם.

יראת שמים פשוטה, פשוט 'א פרומער איד', שמקיים מצוות בהידור, וזה מה שחשב אותו חסיד, ולגבי מדרגה כזאת להיות בעל נפש הוא יותר מזה. אבל יש יראת שמים שיותר מכך והיא להיות ממש ירא שמים, והיא יותר מבעל נפש.

יש סיפור דומה על אדמו"ר הזקן, שנסע עם ר' פינחס רויזעס, והוא אכל משהו שאדמו"ר הזקן כתב שבעל נפש יחמיר על עצמו^ט. שאל אותו אדמו"ר הזקן, 'הרי כתבתי שבעל נפש יחמיר על עצמו!?', ענה ר' בנימין – 'אינני בעל נפש'. אמר לו אדמו"ר הזקן שאני לא נוסע עם מי שאינו בעל נפש. [אח"כ הוא חזר בו?] יש סברא לומר שלא חזר בו – חסיד אמתי (העובד בכח עצמו, כשיטת חב"ד) לא חוזר בו, מי שהוא איש אמת לא חוזר בו, ויש גם סברא לומר שכן, מתוך בטול אמתי לרבי (מי שהוא בטל באמת לרבי דברי הרבי פועלים אצלו עליה ושינוי המהות באמת, ע"ד תשובה אמיתית, ברגעא חדא מלא בעל נפש להיות בעל נפש).

התפללו קבלת שבת וערבית.

^ט ראה פסחים מ, א ונדה טז, ב ברש"י ש"בעל נפש" פירושו "חסיד".

שבת קדש פרשת ואתחנן, י"ג מנחם-אב ע"ז - כפר חב"ד

תניא - אגרת הקדש ד

[אחרי^א מוסף:]

נגנו "נחמו".

לכבוד הרבנים הצבאיים (שלא הגיעו) נלמד אגרת ד באגרת הקדש בתניא, מהאגרות היסודיות ביותר. חתונתו של אדמו"ר הזקן היתה בקביעות כמו השנה – י"ב אב ביום ששי, והסעודה נמשכה בליל שבת, ליום י"ג, היום. [למה לא התחתן בט"ו באב?] המנהג היה להתחתן ביום ששי. אם כן, נשיר את הנגון 'קול דודי' של אדמו"ר הזקן. נגנו קול דודי.

בחת"ת של הימים האחרונים למדנו את אגרת ד באגרת הקדש, למעשה סיימנו את זה אתמול. האגרת הזאת מקבילה לקונטרס אחרון "וצדקה תהיה כנחל איתן", לא ראיתי מישהו שמעיר זאת, אבל שני המקומות האלה הם אותה נקודה.

גאולה – מלמעלה, פדיה – מלמטה

אין ישראל נגאלין אלא בצדקה שנא' ושביה בצדקה [מאמר חז"ל שהמקור שלו הוא במסכת סנהדרין^ב, רק ששם כתוב "אין ירושלים נפדית אלא בצדקה שנאמר 'ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה'ג"] – קשור להפטרה של היום, מה ששרנו קודם – "נחמו נחמו עמי... דברו על לב ירושלים"ד. הגירסא שאדמו"ר הזקן מביא כאן היא מהרמב"ם בהלכות מתנות ענייםה שאומר

^א נרשם (מהזכרון) על ידי אליעזר שלמה מזרחי. לא מוגה.

^ב צח, א.

^ג ישעיה א, כז.

^ד שם, א-ב.

^ה פ"ה ה"א.

"אין ישראל נגאלין אלא בצדקה שנאמר 'ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה'", פסוק מסוף ההפטרה הקודמת – שבת חזון].

מה ההבדל בין לשון הגמרא ללשון הרמב"ם ואדמו"ר הזקן? קודם כל, בגמרא כתוב "ירושלים", וכאן כתוב "ישראל". ירושלים היא מקום, "עולמות", וישראל היינו כל עם ישראל, "נשמות". ועוד, ששם יש לשון פדיה ("אין ירושלים נפדית") וכאן לשון גאולה ("אין ישראל נגאלין"). כנראה שהא תליא, שפדיה היא לירושלים וגאולה לישראל.

בחכמת החשבון, גם ירושלים-ישראל משלימים זא"ז וגם פדיה-גאולה משלימות זא"ז: ירושלים-ישראל = 1127 = 7 ברבוע פעמים 23 = "והיה הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד". פדיה-גאולה = 144 = 12 ברבוע, "וקרא זה אל זה" = קדם, מספר האהבה ה-זח. ועוד, ירושלים-פדיה = 685, מספר ההשראה ה-19 (5 פעמים 137, סוד היחוד של בעז-רות) ואילו ישראל-גאולה = ירושלים = 586, 685 בהיפוך ספרות!

מה ההבדל בין פדיה לגאולה? [פדיה היא בעד תשלום]. כן, לפדות היינו לשלם בעבור הדבר הנפדה, כמו פדיון הבן ופדיון שבויים, שהתחתן עושה פעולה בשביל שהעליון יתעורר ויעשה משהו למענו, ואילו גאולה היא גילוי מלמעלה ללא תמורה (בלשון המקרא מצאנו לשון גאולה במובן של פדיון – "אחרי נמכר גאלה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו. או דרו או בן דרו יגאלנו או משאר בשרו ממשפחתו יגאלנו או השיגה ידו ונגאל". יש כאן ה לשונות של גאולה, סוד ה

מדרגה להכנס לארץ, אבל היום נפרץ הגדר, "ופרצת".

היחס בין פדיה לגאולה מקביל לשני השלבים של מילה ופריעה. המילה היא פעולה מלמטה, "ומלתם את ערלת לבבכם", והפריעה היא פעולה שנעשית מלמעלה, "ומל הוי" אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך", מצד הקב"ה. גם מצד הגימטריא **גאולה** שוה שם **מה** (כנ"ל), שהוא הגילוי מצד המעלה. [שוה גם **אדם**, לכאורה מצד המטה]. כאן **האדם** הוא אדם העליון. ראינו **שגאולה פדיה** משלימים **לקדם**, "גן בעדן מקדם". במלים אחרות, אם מוסיפים על **אדם**, שעולה 45, עוד 99, **פדיה**, הוא מגיע **לקדם**. כל הפסוק הוא "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה". ציון היא הנקודה הפנימית שבלב.

בקשת פנימיות הלב

כתיב [בתהליםח]. צדק לפניו יהלך והול"ל ילך [מה זו הלשון "יהלך"?]. אך הענין עפ"י מ"ש לך אמר לבי בקשו פני [הפסוק השני הוא מפרק כז בתהלים, שאומרים כל יום מראש חדש אלול, ודורשים על פסוק זה בחסידות: "לך" – בשבילך, "אמר לבי" – אלי, "בקשו פני" – בקשו את הפנימיות שלי, פנימיות הלב. וההמשך הוא התשובה: "את פניך הוי' אבקש" – את הפנימיות של ה', על ידי בקשת הקב"ה מגיעים לפנימיות הלב שלי].

כתוב בספר איוב "ומבשרי אחזה אלוה"י. בספרי קבלה מסבירים שמהגוף שלי אני לומד על ה', כמו שכתוב בפתח אליהו "חסד דרועא ימינא וכו'", ובחסידות מסבירים ש"מבשרי" היינו מה"לב בשר", ממדות הלב, שהנפש היא משל

חסדים: "**גאלה... יגאלנו... יגאלנו... יגאלנו... ונגאל**" – כל "**יגאלנו**" = 100 – ס"ה 429 = 11 פעמים "**גאלה**", "**גאלה** לר" – "**גאלה תהיה לר**" = 11 פעמים **גאולה**! = ועוד 10 פעמים **גאלה** = **משפט**, סוד "ציון במשפט תפדה"!.) הרבי אמר שגאולה היא להכניס את האֶלֶף – הקב"ה שהוא "אלוה של עולם" – בתוך הגולה, לגלות אותו שם, וזו הגאולה. הרבי אמר ש"הסתיימה עבודת הברורים", והמשמעות היא שהגאולה כבר לא תלויה בעבודת המטה, העבודה עכשיו היא רק לגלות את הקב"ה בעולם, את ה-א בתוך הגולה, **גאולה**. אם כן, זו פעולה מצד המעלה לגמרי.

מה שכתוב כאן קשור למה ששמענו קודם בבית הכנסת – שהסבה שמשה לא נכנס לארץ ויהושע כן, מפני שמשה הוא מצד הגאולה ("ונחנו מה" – **מה** = **גאולה**; בארבעה לשונות של גאולה, "וגאלתי" הוא כנגד ה עילאה שבשם, בינה – "משה זכה לביתה", סוד "הנסתרת", גילוי מלמעלה, מעלמא דאתכסיא; **משה גאולה** = 10 פעמים **גאלה** – "**יגאלנו** [100]... **יגאלנו** [100]... **יגאלנו** [100]... **ונגאל** [90]" כנ"ל, סוד 10 פעמים **טל** = **שמן**, 10 פעמים "**הוי' אחד**", בתפארת = **יה** פעמים **הוי'**, "בטחו בהוי' עדי עד כי ביה הוי' צור עולמים", ביסוד – בסוד ז משקים, המשקה שכנגד התפארת והמשקה שכנגד היסוד, סוד "יעקב יוסף", "גופא ובריתא חשבינן חד", מכח "משה מלגאו כו'", כמבואר במ"א), מלמעלה, בלי עבודה של התחתון (ואם היה נכנס לארץ היתה הגאולה השלמה בטרם עת), ויהושע הוא פדיה, שהוא מצד עבודת המטה. הרב שדרש בבית הכנסת לא אמר במלים האלו, אבל זה התוכן בהקשר שלנו. [משה כן נכנס, בעבר הירדן המזרחי]. אבל זה לא כמו הדרגה של עבר הירדן המערבי, היחס הוא כמו בינונים מול צדיקים ("ועמך פלם צדיקים"), כמבואר בלקוטי תורה לפרשת שלח. ראובן, גד וחצי שבט המנשה הסתפקו בעבודת הבינונים. זו

¹ דברים י, טז.

² שם ו, ו.

³ פה, יד.

⁴ פסוק ח.

⁵ יט, כו.

"דומה בדומה"יג. כך האש של הקדושה אוכלת את האש של הקליפה. [יש גם שש אהבות?] אחת מהאשות היא "אש דחולין" שקשורה גם לאהבה, "חולת אהבה אני"יד.

חיצוניות הלב ופנימיות הלב

(נ"א הנה בהלב [יסוד האש האלקית שבלב])
[נמחק בגרסא.] יש ב' בחי'. בחי' חיצוניות ובחי' פנימיות [האריז"ל כותב שהשער הכי חשוב בעץ חיים הוא שער "פנימיות וחיצוניות"טו. חידוש, הייתי חושב שפנימיות וחיצוניות הרבה יותר קדום, אבל לא, זהו חידוש של קבלת האר"י, שבכל דבר יש פנימיות וחיצוניות. אדמו"ר הזקן כותב שיש פנימיות ופנימיות דפנימיות עד אין סוף. כמה שוה **פנימיות חיצוניות**? (1176). מהו המספר הזה? המשולש של **מח** (כד, 4 בעצרת, כפול **מט**, 7 ברבוע. חלוקת **חכמה** ל-**כד** ו-**מט** הוא סוד "**בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ**" = 2701, משולש 73, **חכמה** = 24 במשולש, 300, **ש**, ועוד 49 ברבוע, 2401, "**בראשית ברא אלהים את הנשמים ואת הארץ**", כמבואר במ"א), והוא שוה לבטוי שבו פותח הרמב"ם את היד החזקה "**יסוד היסודות ועמוד החכמות**" – הכל זה **פנימיות-חיצוניות** (שמים-ארץ). גם אצל חסידים יש 'חיצון' ויש 'פנימי'.

חיצוני הלב היא התלהבות המתלהבת מבחי' הבינה והדעת בגדולת ה' א"ס ב"ה (להתבונן) [להתבונן] בגדולתו ולהוליד מתבונה זו אהבה עזה כרשפי אש וכו' [הוא קורא לדרגה זו "חיצוניות הלב", זו הדרגה של פרק ג, הולדת אהבה ויראה שכליים. הרי יש אהבה טבעית, שהיא כמו אח ואחות, והיא בעולם היצירה, יש אהבה שכלית, שהיא ר"ת **אש**, והיא בעולם

לאלקות – שדרך מדת החסד שלי אני יודע ב"אחזה", בבחינת אחוריים, על החסד שלמעלה. אך בפסוק בתהלים המשל הוא הפוך: מהפנימיות של הקב"ה אני מגיע לפנימיות הלב, שהיא בעצמה "חלק אלוה ממעל ממש". אם כן, הסדר הוא בתחלה הלב מבקש את הפנימיות שלו, להגיע לנקודה הפנימית שבלב, ובשביל זה צריך להגיע לפנימיות של הקב"ה ודרך כך מגיעים לפנימיות הלב, שהיא בעצם חלק מהקב"ה.

פי' בקשו פנימית הלב כי הנה בלהב יסוד האש האלקית שבלב [גם בפרק ג בתניא הוא קורא כך לנפש האלקית, שהיא מיסוד האש. כתוב שהלב הוא מיסוד האש והמח הוא מיסוד המים, אבל דוקא האהבה שבמה, "אהבה שכלית", היא אהבה כאש ואהבה שבלב, "אהבה טבעית", היא אהבה כמים].

כמה סוגים יש באש? יש "אש בצור החלמיש" שהיא בבחינת "העלם שאינו במציאות", יש אש בגחלת שהיא ב"העלם שישנו במציאות", ויש שלהבת אש גלויה. איך צריכה להיות האש של האהבה? יש חסיד שכל כולו אש קודש עד שהוא שורף את כולם. התכלית היא להיות אש בלב פנימה אבל כלפי חוץ להיות רגוע. כתוב בלוח "היום יום" שאנשים לא רוצים להתקרב לחסידות כי רואים שהחסידות היא אש, אבל צריך להבין שהחסידות היא לא אש ששורפת אלא שמאירה ומחממת (בחום נעים). כדי לבדוק אם האש שורפת או לא, צריך לקרב אותה לפנים שלך, ובשביל זה צריך רבי. [אבל אין...] תדאג שיהיה רבי. אנחנו מסבירים בסוד ה' ליראויא, על פי חז"ל, שש אשות, כשהעליונה שבכולן היא האש של השכינה, שהיא אש שאוכלת אש, אוכלת את האש של המלאכים וכל שכן את האש של הקליפה, בגלל שהיא אש יותר גדולה. לאיזו רפואה זה דומה? [הומאופטיה]. כן, רפואת

יג ראה ספר רפואה שלמה פ"ח.

יד ראה סוף השער בסוד ה' שם. וראה יין משמח ח"ב שער א בענין התבוננויות המעוררות את האהבה.
טו שער לט.

יא שער "שש אשות הן" (עמ' רמה).

יב יומא כא, ב.

ו-7? [מ]. וכך הלאה עד אין סוף, כל מספר שנספור ייצא לנו האות **מ**, תרגיל יפה לילדים]. קראתיך ה' [אומרים את הפרק בעשרת ימי תשובה. אדמו"ר הזקן התחיל את האגרת בפסוק מתוך הפרק שאומרים מ"ח אלול ובמדרגה הזאת הוא מזכיר פרק ששייך לעשרת ימי תשובה, העבודה של חדש אלול נכנסת לפנימיות בעשרת ימי תשובה, "אני לדודי ודודי לי" כנודע]. מעומקא דליבא.

התעוררות האש של יצחק על ידי אברהם

לא נקרא כעת את כל האגרת, רק נאמר שכל המהלך כאן מקביל לשלשת האבות. לאיזה אב מתאים יסוד האש? [ליצחק]. נכון, גבורה והעלאה. לאיזה אב מתאים צדקה? [אברהם]. נכון, הוא אומר כאן שכדי לגלות את יסוד האש בתשוקה לה' צריך לתת צדקה קודם, וכמה שיותר צדקה כך יותר מגלה את האש שבלב, שבפנימיות היא הנקודה הפנימית שבלב. [כמו רבי אלעזר שנתן פרוטה לעני ואח"כ התפלל]. כן. אחר כך בא לימוד התורה, שהוא כנגד יעקב. הסדר כאן הוא צדקה-תפלה-תורה. יוצא שאמנם הפסוק אומר "יעקב אשר פדה את אברהם" יח, אבל כאן יוצא שאברהם הוא שפודה את יצחק, "אלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק", שאפשר לדרוש שהתכלית היא "יצחק בן אברהם" (כמו שדורשים חז"ל) יט אתה אבינו"כ על לעתיד לבוא, והדרך להגיע לכך היא "אברהם הוליד את יצחק", הצדקה מולידה ופודה את האש שבלב.

פנימיות הלב – אש ומים

יוצא מכאן שהעבודה של האש הפנימית, שהיא מדרגת החכמה, היא דווקא בבחינת מים (סוד "ממעמקים" הנ"ל). הייתי חושב שאברהם אבינו הוא חסד ומים (כפי שאכן מוסבר במקומות

הבריאה ויש אהבה מסותרת שמעל השכל, והיא בעולם האצילות, ולה יש קשר עם אהבה טבעית שביצירה שהיא הגילוי החיצוני שלה].

ופנימי הלב היא הנקודה שבפנימיות הלב ועומקא דליבא שהיא למעלה מעלה מבחי' הרעת והתבונה שיוכל האדם להתבונן בלבו בגדולת ה' [תכף יאמר שזו מהחכמה שבנפש. הוא מחבר כאן את הבינה והדעת ומפריד מהם את החכמה, הבינה והדעת יחסית לחכמה זה חיצוניות. מה הקשר בין בינה לדעת? בפרקי אבות טז כתוב "אם אין דעת אין בינה אם אין בינה אין דעת" יז. מה כתוב שם לפני זה על חכמה? "אם אין חכמה אין יראה אם אין יראה אין חכמה". כמה שוה בינה דעת? (ישראל). אבל זה ישראל 'חיצון'. כמה שוה חכמה יראה? 289 = 17, טוב, ברבוע – על הפנימיות נאמר "טוביה גניז בגוויה", סוד אור הגנוז – "וירא אלהים את האור כי טוב", והוא סוד "אך טוב לישראל", המשכת האור הפנימי של התורה להאיר בגוף החיצוני של ישראל, ועד לגילוי ש"ישראל ואורייתא [וקודשא בריך הוא] כולא חד"].

תרגיל במלה "ממעמקים"

וכמ"ש ממעמקים [ממעמקים" היא מלה מיוחדת שאפשר לעשות איתה תרגיל לילדים בחיידר: כמה **מ** יש כאן? [4]. כמה הפרש יש בין ה-**מ** הראשונה לשניה? [1]. וכמה מהשניה לשלישית? [2]. וכמה מהשלישית לרביעית? [3]. אם נצייר את המלה הזאת כמו עיגול ונספור 4 מה-**מ** הזאת על איזה אות ניפול? [מ]. ואם נספור 5 אותיות משם על מה ניפול? [מ]. ו-6? [גם מ].

טז פ"ג מ"ז.

יז בפירוט יותר, מוסבר במקום אחר (שיעורים בסוד ה' ח"ג עמ' קז) שהחלק הראשון – "אם אין דעת אין בינה" – מתפרש על "דעת עליון", "דעת הנעלם" והחלק השני – "אם אין בינה אין דעת" – מתפרש על "דעת תחתון", "דעת המתפשט".

יח ישעיה כט, כב.

יט שבת פט, ב.

כ ישעיה סג, טז.

שבבל [כנראה אדמו"ר הזקן שם את זה בסוגריים כי לא רצה לתת כבוד למשל במילי דעלמא. (בלוח התיקון הרבי כותב שבדפוס שקלאוו אין את הסוגריים האלה.) לפי זה מובן איך ממשיך אחרי זה באותו ענין].

[איך שייך לומר שיש "לעצמת זה" בנקודה הפנימית שבבלב?] המדרגה שעליה כתוב שאין כיוצא בה ב"לעצמת זה" היא היחידה, אבל כאן לא כותב "יחידה" (אם כי שיש מפרשים שמדבר כאן על מדרגת היחידה). בכלל, בכל התניא אדמו"ר הזקן לא כותב "חיה" ו"יחידה" – שהן בחינות "מקיף" ו"מקיף דמקיף" ד"צלם" (צ היינו הכחות הפנימיים), ה-לם בפסוק **לסרבה המשרה כזו** – אלא "ניצוץ אלקות כח, למעלה משתיהן. [יש משהו מעל יחידה?] כתוב במדרש **כט** "חמשה שמות נקראו לה: נפש, רוח, נשמה, יחידה, חיה" (בספרי הקבלה מקדימים חיה ליחידה), משמע שכל המדרגות – כולל יחידה – הן רק "שמות". [מן הסתם בקדושה זה יותר חזק. מה יכול להיות יותר מ"לעשות מעשים ולדבר דברים שלא בדעת כלל"? מסירות נפש. [מה עדיף? לעשות את השליחות או למסור את הנפש?] זה ההבדל בין אברהם אבינו לרבי עקיבא.

"דעת הנעלם" ו"דעת המתפשט"

והיינו לפי שבחי' נקודת פנימית הלב היא למעלה מבחי' הדעת המתפשט [כאן הוא אומר שכשכתב קודם "דעת" ("הדעת והתבונה שיוכל האדם להתבונן בלבו בגדולת ה'"), התכוון רק ל"דעת המתפשט"ל, שהיא בבחינת חיצונית

אחרים), אבל כאן דווקא יצחק קשור למים. מה הראיה שהוא קשור למים? דרשת חז"ל על סוד הגאולות באותיות הכפולות **מנצפ"ך כא**: הגאולה של האות ך היא "לך לך כב, של אברהם; האות ם, "מצאנו מים" כג שנאמר אצל יצחק אבינו ("מצאנו מים" עולה **יצחק אבינו**); ן רמוזה אצל יעקב אבינו, "הצילני נא כד; ף היא גאולת מצרים, "פקד יפקד כה; ץ היא הגאולה העתידה – "מכנף הארץ **מנצפ"ך**, כאשר הגאולה העתידית תלויה דווקא באות צ, ה'כנף של 'הארץ' זמרת שמענו צבי לצדיק כו, "צמח צדיק". אם כן, גאולת יצחק היא שייכת לאות מ ומים, "מצאנו מים".

עוד דבר, בברכת כהנים יש שלשה פסוקים, וכתוב שהם כנגד שלשת האבות. לפי זה, "יאר הוי' פניו אליך ויחנך" מכון כנגד יצחק, הארת פנימיות ה' אלינו.

פנימיות הלב, יחידה שבנפש ו"ניצוץ אלקות" שלמעלה מנרנח"

כעת אדמו"ר הזקן כותב סוגריים. בדרך כלל כשכותבים סוגריים, מה שבא אחרי הסוגריים הוא ההמשך של מה שהיה לפני הסוגריים, אבל כאן זה המשך של מה שנאמר בתוך הסוגריים, כמו שנראה.

(ועד"מ כמו במילי דעלמא לפעמים יש ענין גדול מאד מאד שכל חיות האדם תלוי בו [היום זה נקרא משהו קיומי]. ונוגע עד נקודת פנימיות הלב ועד בכלל וגורם לו לפעמים לעשות מעשים ולדבר דברים שלא בדעת כלל [כי זה מעל הדעת.]) וולע"ז ככה הוא ממש בעבודה

כא במדבר רבה יח, כא.

כב בראשית יב, א.

כג שם כו, לב. ראה אותיות לשון הקדש אות ה; עמודיה

שבעה ויחי הערה סה.

כד בראשית לב, יב.

כה שם נ, כד-כה.

כו ישעיה כד, טז.

כז שם ט, ו.

כח תניא פרקים לא-לב.

כט בראשית רבה יד, ט; דברים רבה ב, לו.

ל ראה עץ חיים שער כ פ"ז:

והנה בצלם יש בו צ' ובו נכלל הרוח כי בחי' נפש נקרא דמות וזה ניתנת אל הנוקבא אך הצ' דצלם

אנשים בדרגה הזאת של בינה עילאה, אבל בדרגת תבונה כן מצא. וזה מה שנאמר על בצלאל "חכמה ותבונה".

מעניין שבספר משלי יש הרבה פעמים בינה ותבונה, ומפרשי הפשט – שלא על פי כתבי האריז"ל – מפרשים שתבונה היא בחינה יותר עמוקה ונעלית מבינה, כמו בפסוק "מים עמקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה"לד, שהמלה "עומק" כתוב במפורש. על כל פנים, האריז"ל אומר שאלה שתי דרגות של בינה עילאה ותבונה. אם כן, מצאנו בלשון הקדש מלים לשתי הדרגות. אבל לגבי החכמה, המלים "אבא עילאה" הן בארמית. איזו מלה אפשר לתת למדרגת אבא עילאה אבל בלשון הקדש? יכול להיות "קדש", כי כתוב שהחכמה היא "קדש, מלה בגרמיה"לה, "אנשי קדש תהיון לי"לו, כתוב שכך יהיה בגאולה העתידה. [עם ו?] בלי, יש "קדוש קדוש קדוש", שזו המשכת הקדש למטה.

אם כן, יש שתי מדרגות של חכמה – הרמוזות בפסוק "כלם בחכמה עשית"לו, ב בחינות חכמה – ושתי מדרגות בינה, בינה ותבונה. כמה שזה **חכמה חכמה בינה תבונה**? [676, שם הוי' ברבוע]. נכון, 676 הוא ד פעמים 169, אחד ברבוע. כלומר, שזהו הממוצע של ארבע המדרגות. מה ההבדל בין בינה לתבונה? בינה היא כח התפיסה ותבונה היא כח הקליטה. חכמה היא "ברק המבריק על השכל", כמו אחד שזורק חץ, וצריך לתפוס את החץ, ויש משהו בתפיסה של החץ שהוא יותר מעצם הזריקה שלו. תבונה היא לקלוט את הענין בלב. בזה אפשר להבין את אלה שכתבו שתבונה יותר עליון מבינה כי החשיבו את כח הקליטה יותר מכח התפיסה. [יכול להיות אחד שקולט בלי לתפוס?] אחד

יחסית. יש שתי דעות, "אל דעות הוי'"לא, "דעת הנעלם" ו"דעת המתפשט"לב, וקודם דבר רק על "דעת המתפשט" ומתלבש במדות שגולדו מחב"ד כנודע [כאן הוא כותב חב"ד, כולל את החכמה, שהיא גם יכולה להיות בחיצוניות. יכול להיות חב"ד שלם, חב"דניק, שבחיצוניות, כפי שנסביר תיכף]. רק היא בחי' הארת חכמה עליונה שלמעלה מהבינה והדעת ובה מלוּבש וגנוז [בטוי מיוחד, "מלוּבש וגנוז"לג]. אור ה' ממש כמ"ש ה' בחכמה כו' והיא היא בחי' ניצוץ אלקות שבכל נפש מ ישראל.

פנימיות וחיצוניות החכמה והבינה

כמו שיש בדעת פנימיות וחיצוניות, "דעת הנעלם" ו"דעת המתפשט", כך יש גם פנימיות וחיצוניות בחכמה – ג"ר דאבא וז"ת דאבא, ובבינה – "בינה עילאה", שנקראת גם "אמא עילאה", ו"תבונה", ממנה נולדות המדות. במלים אחרות, בלשון האריז"ל, הבחינות הפנימיות-העליונות נקראות "אבא ואמא עילאין", והמדרגות החיצוניות-התחתונות נקראות "ישראל-סבא ותבונה".

יש לשים לב שלשתי מדרגות הבינה יש מלה בלשון הקדש, בינה ותבונה. קשור גם לפרשה הקודמת, דברים, שכתוב שמושה לא מצא אנשים נבונים, והאריז"ל מסביר שהכוונה שלא מצא

הוא אל הזכר והוא בחי' רוח והוא נקרא דעת המתפשט בכל הגוף בסוד וברעת חדרים ימלאו. **לא** ש"א ב, ג.

לב ראה עץ חיים שער כה דרוש ב:

נמצא שעיקר מה שאנו מזכירין בחי' ב' דעות הם דעת עליון המכריע בין חו"ב ודעת תחתון ו' המכריע בין ב' עמריין ועליהם רמזו כי אל דעות ה' והנה דעת עליון כנגדו נקרא ל"א נתכנו עלילות באלף כי אינו מתפשט למטה אך לו כתיב בו' נגד הדעת הב' שזה מתפשט בסוד עלילות משונות.

לג לשון זו חזרת גם באגה"ק טו: "שבתוכם מאיר אור א"ס ב"ה המלוּבש וגנוז בחכמה דאצ"י".

לד משלי כ, ה.

לה זהר ח"ג צד, ב.

לו שמות כב, ל.

לז תהלים קד, כד.

כמו "גר אנכי בארץ" **מב**, שאדם מרגיש גר וזר (ג-ז מתחלפות באטב"ח) במקום, כמו הבדל בין מי שעלה לארץ לבין מי שנולד בארץ].

"אובנתא דלבא" ו"עומקא דלבא"

ר' הלל כותב לגבי הבטוי "אובנתא דלבא" **מג**, שהיא האמון שנותן החסיד בדברי הרבי, ותכונה זו נעלית יותר מהמקום שממנו הרבי אומר את ההשכלה. מה ההסבר? שהרבי אומר את הדברים ממוחא סתימאה דאריך, בה מלוכשת גבורה דעתיק, אבל האמונה של החסיד בדברי הרבי – שדבר שהרבי אומר בדרך אפשר ו'אולי יש לומר' אצל החסיד זה ודאי – מגיעה מ"אובנתא דלבא" ששרשה ברדל"א.

[הענין שגבורה דעתיק במוחא סתימאה קשור למה שדובר קודם, שהאש של יצחק היא בחכמה?] אכן יצחק נקרא "בן חכם [ישמח אב]". הלשון היא "נקודת פנימית הלב". נקודה היא ללא ממדים, ולכאורה הרי מדבר כאן על "עומקא דלבא" שהוא עומק, מושג השייך למרחב של שלשה ממדים. אכן, מוסבר בחסידות שהנקודה הזאת היא בטול מוחלט, שאינה בבחינת "יש מי שאוהב", ולכן היא מכונה נקודה, ללא שום ממדים, והיא המוכנות למסור את הנפש לה'.

יושב ולומד ומתעמק בסוגיא ומבריק לו איזה רעיון חדש הוא מיד צריך לתפוס את הרעיון הזה שלא יברח לעל מודע, כתוב ש"אור חוזר, חוזר לקדמותו ממש", ואם האדם לא יתפוס את השכל הוא יברח לו למקום יותר רחוק מאיפה שהוא הבריק לו. אבל קליטה יכולה להיות חומר כבר כתוב, לאו דווקא חידוש, רק שהוא קולט את זה אליו, וממילא יכול להיות קליטה ללא תפיסת ברק המבריק על השכל (עיקר ענין התפיסה, החידוש שבתפיסה), אך תפיסת הפשט ודאי קודמת לקליטה.

רצינו ללמוד את האגרת הזאת עם הרבנים הצבאיים – שמן הסתם הם מזורחניקים – כי בהמשך הוא מדבר על הסכה שבחב"ד מדברים על עבודת הפרט. הענין הוא שהפרט הוא משל לכלל, וכל מה שיש בכלל יש בפרט, ואם מצליחים לעבוד על הפרט אפשר להגיע אל הכלל. אבל כלל בלי פרט אין.

גלות ושביה

ומה שאין כל אדם זוכה למדרגה זו לעבודה שבלב מעומקא דלבא בבחי' פנימיות היינו לפי שבחינה זו היא אצלו בבחי' גלות ושביה [הוא משתמש כאן בשתי לשונות: גלות ושביה. מה ההבדל בין גלות לשביה? גלות היא לגלות מהמקום שלי, כמו הבטוי בחז"ל **ללח** "אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם". זה יכול להיות מקום פיזי או רוחני, שאני מרגיש שאני לא במקום שלי. כתוב "איזהו חכם המכיר את מקומו" **לט**. שביה היינו להיות תחת שליטה של מישהו אחר, כמו "עם הארץ אסור לאכול בשר" **מ**, שהפירוש הפנימימא הוא שעם הארץ אסור וקשור לאכילת בשר. מהי שביה בלי גלות? מעצר בית. גלות גם מלשון גרות (**ל-ר** מתחלפות באותיות **למנר**),

לח ברכות ג, א.

לט ראה אבות פ"ו מ"ו.

מ פסחים מט, ב.

מא בשם הרבי המהר"ש.

מב תהלים קיט, יט.

מג ע"ז כח, ב.

עש"ק, ז"ך כסלו ע"ח - כפר חב"ד

שיחת "בואכם לשלום" עם השבים מהודו

השבים: דוד-אור ואורה שחר, מיכאל עיני ונפתלי פרל

"רצוא ושוב"

נגנו^א "דידן נצח".

כל אחד יאמר ברכה.

לחיים לחיים, חנוכה שמח, יפוצו מעינותיך

חוצה! גם בארץ ישראל יש "חוצה".

[השלט הראשון שראינו כשירדנו מהמטוס היה של הקרן לידידות יהודים-נוצרים, יש בארץ המון עבודה...]

איך היתה ההתוועדות לפני היציאה? [ממש חזק. היו איזה חמשים איש. זהר אמר שיהיו מקסימום 15]. פרסמתם שזה "צאתכם לשלום"? [כן. הגיעו אנשים שבדרך כלל לא מתקרבים לבית חב"ד. היו עוד כמה שלא הגיעו...]

[ספרו כמה סיפורים מהדרך].

שיהיה לימוד הרבה יותר טוב – כתוב שמי שיהיה בחו"ל וחוזר לארץ מתחדד פי כמה וכמה. בשביל זה חזרת. "והחיות רצוא ושוב" – רצים להודו ושבים לישיבה – "כמראה הבזק". [דוד-אור: גם אני רוצה ברכה לשוב לישיבה, ולא לכל מיני עיסוקים אחרים...] שיהיה קצת שוב...

"צפנת פענח" בקירוב – לפתור חלומות גאולה

אנחנו בפרשת מקץ – הגיע "קץ שם לחשך". הגיע הקץ לנוכחות שלכם שם, אתם עכשיו חוזרים. יש בפרשה שני דברים קשורים:

הקץ, שקשור גם למה שכתוב "ויקץ פרעה", אפילו אצל פרעה מגיע הקץ. מה הקץ שלו? שהוא מכיר ש"אין חכם ונבון כמותך" – שיש פה

יוסף אחד שצריך לתת לו את השליטה פה בארץ. זהו קץ טוב.

אחר כך יש חידוש לגבי יוסף עצמו, שאנחנו מכירים אותו כבר בשם יוסף, אבל בזכות הקץ הוא מקבל שם חדש – "צפנת פענח".

גם אתם, שהגעתם לקץ שם – קץ בינים... – נותנים לכם שם חדש, צריך כל אחד לקבל שם חדש, "צפנת פענח", מפענח הצפונות. שבזכות שמקרבים יהודים – מה פירוש לקרב יהודי? להגיע למה שקוראים היום המצפון שלו, הצפונות שלו, הממד הפנימי שלו. כדי לקרב יהודי צריך לפענח את הצפונות שלו, לפענח את החלומות שלו. כל יהודי הוא חלום – צריך לתת לו לחלום. פרעה, היות שהוא מלך של מצרים, הוא חולם על מה שנוגע למצרים, שבע שנות שובע ושבע שנות רעב, מה שנוגע לו. אבל יהודי, כל החלומות שלו – הגם שלא מבין זאת, ויכול להתלבש בכל מיני צורות משונות – הם על גאולה ומשיח. רק צריך מישוהו לפענח לו את החלום. לתפור אותו – כתוב שפותר הוא תופר, "בן פורת יוסף", פורת אותיות פותר ותופר. ברוחניות זה מה שאתם צריכים להרויח מכל השליחות הזו. שומע? כעת אתה צפנת פענח, יודע לפענח צפונות של יהודים ולקרב אותם. צריכים גם לקרב את עצמנו, לפענח את הצפונות שלנו, את החלומות שלנו.

רמזי "מקץ" ו"צפנת פענח"

יש גם קשר בין "מקץ" ל"צפנת פענח" בחשבון. כמה שוה "מקץ"? 230, עשר פעמים 23, מספר חשוב מאד, חדרה, חיה, החיה שבנפש, "והחיות רצוא ושוב". וכמה עולה "צפנת פענח"? ד"פ

א נרשם (מהקלטה, בהשמטות) על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

[היתה עצירת בינים ברוסיה והדלקנו נרות בליובאוויטש. יש שם אהל של הבן של הרבי המהר"ש, סענדלר, שנפטר בן שמונה]. כן, אומרים שהוא קבל את נשמת אדמו"ר הזקן. יש מהרבי הקודם עליו, בשביל מה היה צריך לחזור עוד פעם לשמונה שנים.

המאבק במסיון – המהפכה הרביעית [הקרן לידידות שהזכירו קודם – אני רואה שפונים אליהם לבקש תקציבים לפיתוח וכו'. מה הרב חושב על זה?] זו שאלה. יש רבנים שמתירים – כידוע לך ודאי יותר טוב ממני – ויש שאוסרים. ברור ש"כבדהו וחשדהו", שהנוצרים שתורמים לשם לא עושים זאת בכוונות טהורות. גם כשמביאים יהודים ונוער לשם – יש פעולות של מסיון. לדעתי לא צריך לשתף פעולה אתם, הגם שבין היהודים שמנהלים זאת יש כמה שאני מכיר טוב והם אנשים טובים, אבל סך הכל לא נראה לי. [השבוע פנו אלי, שאם כבר מקבלים מקרן ידידות, יש קהילה אוונגליסטית שרוצה לתת]. פשיטא שצריך להתרחק מזה. הצורה הנכונה להלחם נגד המסיון הנוצרי היא ענין המהפכה הרביעית עליה אנחנו מדברים לאחרונה, להיות אור לגוים עד שכולם יכירו כי שקר הנחילום אבותיהם וישובו כולם לדת האמת, כמבואר ברמב"ם – ובא לציון גואל.

אור, וכל אור הוא ט"פ 23, אז **צפנת פענח** הוא לו פעמים 23. מה הממוצע ביניהם? 23 ברבוע, **תענוג**. זה מה שהרווחתם – **תענוג** כפול, עם יכולת לפענח את הצפונות. עם החוש הזה תמשיכו הלאה לקרב יהודים, לקרב אותם ולפתור את החלום של הגאולה, שכל אחד יבין שהוא חולם את החלום של הגאולה, הגם שלא יודע זאת. לחיים לחיים, בשורות טובות.

היתה שליחות שמחה סה"כ? [כן. תענוג...]
כעת יש תענוג כפול.

נפתלי אותיות **נפת-לי**. יש בענין מאמר מאד יפה בפלח הרמון בראשית, בפרשת ויחי, "נפתלי אילה שלוחה". שייך גם ליצחק, צחוק ותענוג. לחיים לחיים.

הגאולה השניה של אדמו"ר הזקן

[המאסר השני של אדמו"ר הזקן היה על תורת החסידות והראשון יותר כנגדו. הבעש"ט והמגיד הופיעו דווקא בפעם הראשונה, ולכאורה היו צריכים להופיע בעיקר הקטרוג על תורת החסידות]. המשיך באינרציה – "כל התחלות קשות" ובודאי המאסר הראשון כלל הכל, עם דגש עליו. חוץ מזה שאולי גם היו בפעם השניה... כל התגלות היא מתוך צער. היות שהפעם השניה היותר מרווחת פחות התגלו. בכל אופן, היום הוא יום של גאולה, נר שלישי של חנוכה.

דבר יום ביומו – פרשת ויחי

להחדיר בהם שכל וחכמה, באופן טבעי הידיים פונות ישר, אבל פעולת השכל מכוונת ומדייקת שלפעמים יד ימין צריכה לפנות שמאלה ויד שמאל צריכה לפנות ימינה.

יד ימין ויד שמאל מבטאות את ספירות החסד והגבורה, "שמאל דוחה" במדת הגבורה המודדת ומבקרת] וימין מקרבת" במדת החסד המעניקה ומחבקת].". במערכת הספירות, מתחת לספירת החסד בצד ימין נמצאת ספירת הנצח, ומתחת לספירת הגבורה בצד שמאל נמצאת ספירת ההוד (בהקבלה לשתי הרגליים בגוף האדם, שצורתו מכוונת להנהגת ה' בעולם). אם כן, הסוד של שיכול הידים הוא שיש חיבור 'אלכסוני' בין החסד (יד ימין) להוד (רגל שמאל), ובין הגבורה (יד שמאל) לנצח (רגל ימין).

אפשר להמחיש זאת ביחס למדינה כיום. באופן כללי, עלינו לעודד ולטפח את הדברים הטובים, ולמתוח בקורת על הדברים השליליים. למעשה: צריך לאהוב ולקרב בעיקר את המקומות בהם יש נקודות של **יהדות** (אידישקייט). ביטוי היהדות הפשוטה קשור ל**הוד** – יהודי הוא מי שמודה במה שמעליו, מודה לה' על כל נשימה, ומודה שהאמת של ה' גדולה מאתנו. אם כן, זה נקרא להביא את יד ימין לצד שמאל, לנקוט בחסד כלפי ההוד.

ובצעד השני, הנצח קשור לצבא, שתפקידו כמוכן **לנצח** את האויב. האם צה"ל וכוחות הבטחון פועלים כראוי כדי לנצח? תשפטו לבד. כלפי זה צריכה להיות בקורת שלנו, דרישה לפעול בגבורה ובתוקף, לא לרחם על אכזרים ולא להתרפס בפני

פרשת ויחי יום ראשון – טוב עין

”וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עָשָׂר שָׁנָה וַיְהִי יָמָיו יַעֲקֹב שְׁנֵי חֲמִיּוֹ שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאָה שָׁנָה”. לאחר האיחוד המחודש עם בנו יוסף, יעקב אבינו חי את שבע עשרה השנים האחרונות בחייו בטובה ונחת, 17 בגימטריא טובה.

נתבונן עוד בשנותיו של יעקב ונגלה שהחלוקה ל-17 (השנים הטובות במצרים) ו-130 (השנים עד אז) 'מתלבשת' בדיוק על הביטוי "טוב עיץ" – טוב = 17, עיץ = 130. כלומר, יעקב אבינו הוא עצמו "טוב עיץ", כמו שרמזו גם בברכת משה רבינו ויִשָּׁפֵן יִשְׂרָאֵל בִּטָּח בְּדַד עֵץ יַעֲקֹב.

בספר משלי כתוב "טוב עֵין הוא יְבָרֵךְ כִּי נָתַן מִלְחָמוֹ לִדָּל", ובגמרא נאמר: "אמר רבי יהושע בן לוי, אין נותנין כוס של ברכה לברך אלא לטוב עין, שנאמר 'טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל', אל תיקרי 'בורך אלא יְבָרֵךְ'". מי שטוב עין הוא הראוי לברכה, גם מברכים אותו וגם יש לו את הכח לברך אחרים. זה הכח של יעקב אבינו לברך (בהמשך הפרשה) את כל בניו, ברכות טובות עד בלי די.

פרשת ויחי יום שני – לשכל את הידים

וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת יָמִינוֹ וַיִּשֶׁת׀ עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם
וְהוּא הִצְעִיר וְאֵת שְׂמָאלוֹ עַל רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שֶׁכָּל אֶת
דָּוִד כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר׃⁶⁹ לִשְׂכַל אֶת הַיָּדִים פִּירוּשׁוֹ

69 כל הפסוק "וּישַׁלַח... הַבְּכוֹר" = 6672 = 6 פעמים 1112 = "תמים תהיה עם הוי' אלהיך" – לומר שעל אף ההתחמקות, "שכל את ידיו", הכל בתכלית התמימות (פנימיות יהוד – חיבת עצם נקודת האידישקייט, כמו שיתבאר). נמצא ש"וּישַׁלַח וגו'" = "תמים וגו'" פנים וישר: **תמים תמים תהיה**

תמים תהיה עם תמים תהיה עם הוי' תמים תהיה עם הוי'
אלהיך תמים תהיה עם הוי' אלהיך תהיה עם הוי' אלהיך עם
הוי' אלהיך הוי' אלהיך אלהיך!

פנימי שלו, במקום שבו יש בו ככי-פנימי נסתר, "לבו דואג בקרב" – הבכי מביא את הברכה⁷⁰.
[שיעור ז' טבת תשע"ב]

תוקפנים (זה רק מעודד אותם) – זה נקרא להפנות את יד שמאל (גבורה) לצד ימין (נצח).
[מתוך עמודיה שבעה]

פרשת ויחי יום רביעי – גורי אריות

ב'רביעי' של פרשת ויחי בולטים שני שבטים בברכותיהם, יהודה ודן. יהודה מקבל את המלכות ודן מקבל את הנצחון. שניהם אריות – יהודה נקרא כאן "גור אֲרִיָה הַיְּהוּדָה", ובברכות משה רבינו נאמר "דָּן גִּיר אֲרִיָה".

יש עוד הרבה קשרים בין יהודה לדן, למשל: יהודה הוא הבן הרביעי של יעקב אבינו ודן נולד מיד אחריו, כאילו יצא מתוך האות ד של יהודה (כמו בהרבה צמדים שהמלה השניה יוצאת מהאותיות האחרונות של הראשונה). את מלאכת המשכן עשו בצלאל בן אורי משבט יהודה ואהליאב בן אחיסמך משבט דן. במחנה ישראל במדבר, יהודה צועד בראש ודן בסוף, אריה בראש ואריה שומר במאסף, מוודא שאף אחד לא ילך לאיבוד. ושמשון הגבור – שעליו מתנבא כאן יעקב אבינו – הרי אביו משבט דן ואמו משבט יהודה.

בשמו של יהודה יש תופעה בולטת – הוא מורכב משם ה' המפורש כסדרו, בתוספת האות ד (שממנה יוצא דן). והנה ברכת דן מסתיימת בקריאה-זעקה של יעקב "לִישׁוּעָתְךָ קִיֵּיתִי ה'!" – זו ההופעה הראשונה של שם הוי' המפורש לאחר הפסקה ארוכה מאד, מאמצע פרשת וישב, 318 פסוקים ללא שם ה'! גם בהמשך הפרשה ממשיך שם ה' להסתתר והוא חוזר אלינו רק בהתגלות ה' למשה בסנה. זה הסימן של חשכת גלות מצרים, והשינוי קורה רק כאשר תתחיל הגאולה להתנוצץ. ובכל זאת, באמצע החושך יש הבזק-אור של גילוי שם ה' בסיום ברכת דן. יעקב אבינו רואה בעיני

פרשת ויחי יום שלישי – שער הברכה

"וַיִּבְרַכֶּם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמּוֹר כֹּךְ יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנָשָׁה". שימו לב למלה הקצרה "כֹּךְ" – זה לא מקרה שהיא פותחת את הברכה בצירוף המצלצל "כֹּךְ יִבְרָךְ", מזכיר גם את הצירוף "וַיִּבְרָכֻךְ כֹּךְ" שנאמר לאברהם וליצחק.

אנו רגילים שכל פועל בעברית מורכב משורש בן שלש אותיות (כדעת רוב המדקדקים), אבל יש גם 'שער' – צירוף יסודי של שתי אותיות (כמו המושג הקבלי "רל"א שערים"). בשרש **כרך** השער היסודי הוא **כך**, כמו שרואים במשחק המלים בפסוק שלנו, וכמו שניתן להסיק מכך שהאות **ר** היא 'חלשה' יותר ופעמים רבות היא נוספת ל"תפארת הלשון".

אם כך, מתבקש לחפש שרשים נוספים שיוצאים משער **כך**. והנה בפרשות האחרונות פגשנו כמה פעמים את **הבכי**. גם בפרשה שלנו, לאחר שיעקב מברך את בניו ומצוה אותם, הוא עוצם את עיניו ואז יוסף נופל עליו ובוכה – הברכה מסתיימת בבכיה. הדבר מזכיר את הפסוק בתהלים (מזמור פד) "עֲבֹרִי בְּעֵמֶק הַבְּכָא מֵעַן יִשְׁתַּיְהוּ גַם בְּרִכּוֹת יַעֲטָה מוֹרָה" – רש"י מפרש "בְּכָא" מלשון בכי, והנה הבכי הופך ל"בְּרִכּוֹת".

לכאורה, ברכה היא משהו שמח, מה שייכת כאן הבכיה? אבל במחשבה שניה, הרי את כל הברכות בפרשה מלווה הידיעה שיעקב נמצא בסוף ימיו ועוד רגע הוא מסתלק מאתנו. מה התחושה של הבנים בשעת הברכות? בכי פנימי עמוק מאד, בכי עצור שמתפרץ בסיום.

בנוסף, הבכי רומז להשפעה, כמו הדמעות שיוצאות מהעינים (וגם הזרע נקרא דמעה). השפעת הברכות של יעקב באה מהמקום הכי

⁷⁰ בכי ברכה = 7 פעמים בכיה (יחידה), הערך הממוצע של כל אות. בכי ברכה = ראובן, בכור יעקב והראשון לברכה (גם המלה בכור היא מהשער כך).

אבל ראינו שהאבן היא גם "עצם חזקה", משהו קשה וקשיח. **הקושי** הוא תכונה עצמית יותר של האבן מאשר הכובד (כובד הוא משהו יחסי). אם הבן נותן לאב את הכובד, על ידי הכבוד, הרי האב נותן לבן את הקושי. כלומר, התוקף העצמי של הבן, כמו שמתבטא למשל במסירות נפש, מגיע מהאב. האב הוא נקודת הקושי שבתוך הבן, והבן הוא הכובד של האב.

ומה עם האמא? הביטוי **אבן ישראל** עולה בגימטריא **בית יעקב**, כמו שנאמר לפני מתן תורה "כה תאמר לבית יעקב" – ופירושו חז"ל "אלו הנשים". גם בתוך הרכות האמהית החמימה יש הרבה מאד תוקף של אבן.

פרשת ויחי יום שישי – הזאב והכבש

"בְּנִימִין זָאב יִטְרֹף בִּפְקָר יֹאכֵל עַד וְלַעֲרֹב יִחְלַק שָׁלָל". בנימין חותם את ברכות יעקב לבניו, כאשר חמשה מתוכם נמשלו כאן לחיות: יהודה אריה, דן נחש, יששכר חמור, נפתלי אילה ובנימין זאב⁷². בן הזוג של הזאב הוא כבש, היום הם אויבים אבל לעתיד לבוא "וגר זאב עם כבש" בעידן השלום המשיחי. אבל בברכות יעקב לבניו כולם נמשלו לחיות, אין אף כבש רגוע... אכן, יעקב עצמו מתעסק הרבה עם כבשים, הוא רועה צאן (ונושא לאשה את רחל, שפירושה כבשה). יותר מזה, בספרי הקבלה כתוב שיעקב עצמו הוא בבחינת כבש, "והכשבים הפריד יעקב", "שָׁה פְּזוֹנָהּ יִשְׂרָאֵל" – כבשה אחת בין שבעים זאבים (הסובבים את שבעים נפש יוצאי ירך יעקב).

רוחו את שמשון המתפלל ברגעיו האחרונים "זְכֵרְנִי נָא וְזַכְּרִנִּי נָא אֶף הַפֶּעַם הַזֶּה הָאֱלֹהִים וְאַנְקָמָה נָקַם אֶחָת מִשְׁתִּי עֵינֵי מְפַלְשֵׁתִים" – יעקב ושמשון הופכים לדמות אחת מאירה, ואז מתגלה שם הוי' המפורש⁷¹. במלים אחרות, אותו שם ה' שגנוז בתוך שמו של יהודה מתגלה כעת בגבורת שמשון שבא מיהודה ומדן.

פרשת ויחי יום חמישי – אבן ישראל

בברכת יוסף נאמר "מִיַּד אֲבִיר יַעֲקֹב מִשֵּׁם רֹעֶה אָבִן יִשְׂרָאֵל". מה פירוש הביטוי המיוחד "אבן ישראל"? לפי הפשט, הכוונה היא לכל בני ישראל, שיוסף היה 'רועה' ומפרנס אותם. כמה מפרשים מסבירים ש"אבן" פירושו עצם הדבר, כמו שכותב הרד"ק "לפי שהאבן עצם חזקה וגוף אחד פְּנֵה כל ישראל לאבן". פירוש אחר הוא שאבן הוא צורה מיוחדת של **אב**, "לשון אב ומשפחה" (רשב"ם).

והנה רש"י מביא את אונקלוס שמתרגם "אבהן ובנין", ומפרש ש-**אבן** הוא צירוף המלים **אב-בן**. אפשר לחבר בין הפירושים ולומר שהגנוז' הסופית מציינת הקטנה, ולכן **אב-בן** הוא "אב קטן", דהיינו שהבן עצמו הוא אב קטן, וכך נעשית המשפחה – אב גדול מוליד אב קטן וביחד יש אבן.

מה הקשר בין אבן ליחסי אב-בן? האבן היא **כבדה** (כמו בפסוק "כָּבֵד אֶבְרָהִם") וזה מזכיר את המצוה "כבד את אביך ואת אמך". כלומר, מצות כבוד אב פירושה להתייחס אליו כמשהו כבד, בעל משקל, נוכח. אולי לפעמים הבן מרגיש שהכובד הזה מעיק ומכביד עליו, אבל עליו ללמוד לכבד את הכובד. בקיצור, הבן הוא שנותן לאב את הכובד בכך שהוא מכבד אותו (לא מתעלם ממנו, וודאי שלא מתבייש בו).

⁷² **יהודה אריה, יששכר חמור** [לפי הקרי'], דן נחש, נפתלי אילה, בנימין זאב = 5 פעמים שור, הערך הממוצע. שור הוא יוסף בברכות משה, "בכור שורו", וכן בברכת יעקב ליוסף "בנות צעדה עלי שור". **אריה חמר נחש אילה זאב = משיח** במילוי (שמשון יעקב כנ"ל).

⁷¹ **שמשון יעקב** עולה משיח במילוי, **מם שין יוד חית**. קשר נוסף בין שמשון ליעקב הוא שאצל יעקב אבינו נאמר "כי בא השמש" "וירח לו השמש", והוא עצמו נמשל לשמש.

יפקד" היא סיסמת הגאולה, וכך אומר ה' למשה רבינו לומר לישראל "פקד פקדתי אתכם", ומפרש רש"י "סימן זה מסור בידם שבלשון זה הם נגאלים". פקידה היא זכירה עמוקה שמביאה להתעוררות במעשה, כמו ההופעה הראשונה של הפועל בתורה "וה' פקד את שרה" – פקד אותה לטובה ונתן לה בן.

אם ה' פוקד אותנו אפשר לחשוב שלנו אין שום תפקיד בסיפור, יכולים לשקוע בתרדמה עמוקה... אבל זה לא נכון. כלל גדול הוא שהמעשים שלנו בהתעוררות מלמטה מעוררים את הקב"ה לפעול מלמעלה, בלשון הזוהר: "באתערוותא דלתתא אשתכח אתערוותא דלעילא".

ומה המעשה שלנו שמעורר את "פקד יפקד אלהים"? אנחנו פוקדים את אלקים, ואז אלקים פוקד אותנו. כלומר, השכינה עצמה נמצאת אתנו בגלות ועלינו לפקוד אותה, להרגיש את צערה ולרצות לפדות אותה. ככל שנהיה מסורים לפקידה הזו, לפקוד את ניצוצי האלקים שבתוכנו, כך אלקים יפקוד אותנו.

זהו הסוד של הלשון הכפולה, "פקד יפקד". "פקד" רומז להתעוררות שלנו לפקוד את אלקים, ו"יפקד" רומז לכך שאלקים פוקד אותנו. אם כך, פירוש הפסוק הוא "פקד יפקד אלהים אתכם" – "פקד אלהים [אתם פוקדים את אלקים, ואז], יפקד אתכם [אלהים יפקד אתכם]".

לשרש פקד יש הרבה משמעויות בלשון הקודש. כעת נשים לב למשמעות הפנימית של חיבור איש ואשה, כמו בלשון חכמים "חייב אדם לפקוד את אשתו". אם כך, "פקד יפקד אלהים אתכם" פירושו שה' יפקוד אותנו כאיש הפוקד את אשתו. כאן ברור עוד יותר שהשלמות היא בפעולה הדדית – האשה מתעוררת כלפי האיש, "פקד", והאיש מתעורר כלפי האשה, "פקדתי".

[מאמר 'פקד יפקד' בספר מלכות ישראל ח"א]

"יעקב איש תם"⁷³ ככבש, לעומת עשו "איש ידע ציד איש שדה" כחיות השדה.

אם כן, האב הכבש מברך את בניו שיהיו חיות, ואפילו חיות טורפות. יש כאן יסוד חשוב בחנוך: האבא צריך להתנהג בעצמו כמו כבש, במתינות וברוגע, ללכת בהכנעה בעקבות הרועה. אבל את הילדים אל תגדל שיהיו כבשים, אלא אריות וזאבים. לזאב יש כח עצום של "אורות דתוהו", ולכן הוא טורף את הכבש, אבל יעקב הכבש יודע לרשת את האורות של התוהו (מעשו אחיו) ולהעניק אותם לילדיו בצורה מתוקנת. כך הוריש יעקב לבניו תכונות הופכיות משלו, כיון שתכונות אלו באמת היו אצלו בהעלם – כמו גן רציבי – ואצל בניו הופיעו בפועל (גן דומיננטי)⁷⁴. "יעקב מטתו שלמה" והוא מוריש את כל יב הנטיות (לשון מטה) השונות לבניו.

פעמים רבות, הבן הזאב לא מסתדר עם אביו הכבש, יש ביניהם 'פיצוץ' והבן רוצה לטרוף את אביו. אבל התכלית היא "וגר זאב עם כבש", הבן הזאב גר בשלום עם אביו הכבש, ומבין שהוא זה שנתן לו את כח הזאב. אז מתקיים "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".

פרשת ויחי יום שבת – סיסמת הגאולה

"וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פָּקֵד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהַעֲלֶה אֶתְכֶם מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת... וַיִּשָּׁבַע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֵד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלֶתֶם אֶת עַצְמֹתַי מִזֶּה". "פקד

⁷³ יעקב איש תם ועוד בנימין זאב יטרף = 1404 = שבת שבת – אילו שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין, ואז "וגר זאב עם כבש", כאשר "והשבת חיה רעה מן הארץ" (1404) ועוד וגר זאב עם כבש = 15 פעמים 137, 5 פעמים תהו). אמצעי תבות, יעקב איש תם בנימין זאב יטרף = 500,

פרו ורבו.

⁷⁴ כידוע שיעקב עסק בחכמת התורשה-גנטיקה, בעיסוקו עם צאן לבן. וראה בסמינר על גנטיקה שיצא בע"ה בקרוב ב'מבחר שיעורי התבוננות' חלק כ"ג.

ניגון 381

1 טבת תשע"ח

לאט

4

7

11

15

18

21

Rit... בפעם שנייה

24

1

2

